

Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013

Skratky a značky

1 Kor – Prvý list Korinťanom

ad limina – Benedikt XVI. slovenským biskupom na *ad limina apostolorum*

15. 6. 2007

AG – dekrét o misijnej činnosti Cirkvi Druhého vatikánskeho koncilu *Ad gentes*

ChL – Ján Pavol II.: posynodálny apoštolský list *Christifideles laici*

CIC – Kódex kánonického práva

DCE – Benedikt XVI.: encyklika *Deus caritas est*

EE – Ján Pavol II.: posynodálna apoštolská exhortácia *Ecclesia in Europa*

EdE – Ján Pavol II.: encyklika *Ecclesia de Eucharistia*

EN – Pavol VI.: apoštolská exhortácia *Evangelii nuntiandi*

Ex – *Kniha Exodus*

FC – Ján Pavol II.: apoštolská exhortácia *Familiaris consortio*

Flp – *List Filipanom*

GS – pastorálna konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu *Gaudium et spes*

Hebr – *List Hebrejom*

Jn – *Evanjelium podľa Jána*

KKC – Katechizmus Katolíckej cirkvi

KTB – Pápežská rada pre kultúru: *Kde je tvoj Boh?*

KBS – Konferencia biskupov Slovenska

LG – dogmatická konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu *Lumen gentium*

Lk – *Evanjelium podľa Lukáša*

Mk – *Evanjelium podľa Marka*

Mt – *Evanjelium podľa Matúša*

NMI – Ján Pavol II.: *Novo millennio ineunte*

Pies – *Pieseň piesní*

Rim – *List Rimanom*

RM – Ján Pavol II.: encyklika *Redemptoris missio*

Sk – *Skutky apoštolov*

SKCH – Slovenská katolícka charita

VÚC – Vyšší územný celok

Zjv – *Zjavenie apoštola Jána*

© Konferencia biskupov Slovenska, 2007

ISBN 978-80-7162-695-4

Obsah

Úvod	5
I. Znamená čias	9
Situácia života Cirkvi na Slovensku.....	9
Aktuálne výzvy doby	11
Dôsledky pre pastoračnú činnosť.....	14
Znamená nádeje.....	16
Základné východiská	17
II. Pastoračné smerovanie	19
Nová evanjelizácia	19
Diferencovaný prístup k adresátom evanjelia.....	22
Formácia na apoštolát	22
Duchovné sprevádzanie pri prehľbovaní vo viere	23
Sprostredkovanie osobného stretnutia s Kristom zvykovým veriacim	24
Prvé ohlasovanie nepokrsteným, predevanjelizácia	26
Predpoklady novej evanjelizácie	28
<i>Svätosť, spoločenstvo a kňazský charakter Cirkvi.....</i>	<i>28</i>
<i>Farnosť ako základné miesto novej evanjelizácie.....</i>	<i>29</i>
<i>Potreba kvalitnej formácie kňazov a laikov v duchu novej evanjelizácie</i>	<i>30</i>
III. Rodina ako prioritná pastoračná skupina.....	33
Rodina v súčasnej dobe.....	34
Cesty obnovy pastorácie rodín v duchu novej evanjelizácie	35
Dialóg s ľuďmi dobrej vôle vzdialenými od života Cirkvi.....	35
Ohlasovanie živého Krista rodinám vlašným vo viere.....	36
Sprevádzanie rodín túžiacich po duchovnom raste	39
Formácia manželov a ostatných zodpovedných za pastoráciu rodín	41
Cesta systematického prístupu k obnoveniu pastorácie rodín.....	42
IV. Mládež ako pastoračná skupina	43
Mladí a špecifiká súčasnej doby	43
Obnova pastorácie mládeže v duchu novej evanjelizácie.....	45
Neveriaci mladí ako objekt predevanjelizácie v prostredí vzdialenom od života Cirkvi	46
Prostredie vlašnej viery ako miesto evanjelizácie, katechézy a formácie	47
Sprevádzanie a mystagógia v prostredí dozrievania vo viere	48
Formácia protagonistov pastorácie mládeže.....	48
Spolupráca na poli pastorácie mládeže	49

V. Ľudia v núdzi ako pastoračná skupina.....	51
Akútne výzvy súčasnej doby	51
Cesta Cirkvi v starostlivosti o núdznych	53
Spolupráca s verejnými a mimovládnyimi organizáciami	53
<i>Vytváranie partnerstiev</i>	54
Starostlivosť o núdznych v duchu novej evanjelizácie	54
Osobitné úlohy Cirkvi.....	55
<i>Bezprostredná pomoc najviac odkázaným na pomoc</i>	56
<i>Duchovná starostlivosť o odkázaných na pomoc</i>	56
<i>Budovanie farnosti ako pomáhajúceho spoločenstva</i>	56
<i>Formácia, sprevádzanie a podpora pomáhajúcich</i>	57
<i>Dobrovoľníctvo</i>	57
<i>Senzibilizácia veriacich aj samotných kňazov</i> <i>pre službu ľuďom v núdzi</i>	58
<i>Otvoriť náruč deťom z ohrozujúceho prostredia</i>	58
<i>Budovanie siete sociálnych aktivít (networking)</i>	58
VI. Cesty realizácie.....	59
Vízia, poslanie a zámery pastoračného plánu	59
Etapy a programy pastoračného plánu	61
<i>Program vnútornej obnovy „Slúžiaca a komunikujúca Cirkev“</i>	61
<i>Pastoračný program „Stabilná rodina“</i>	63
<i>Pastoračný program „Zodpovedná mládež“</i>	63
<i>Pastoračný program „Solidárne spoločenstvo“</i>	64
Predpoklady realizácie pastoračného plánu	65
<i>Realizácia plánu na úrovni diecézy</i>	65
<i>Realizácia plánu na úrovni farnosti a dekanátu</i>	65
Komunikácia pastoračného plánu	66
Časový harmonogram	67
Monitorovanie plnenia zámerov pastoračného plánu	68
Záver	71
List Benedikta XVI. slovenským biskupom	75

Úvod

1. Cirkev na Slovensku v jednote s univerzálnou Cirkvou si uvedomuje svoje poslanie pri budovaní Božieho kráľovstva, ktoré jej dal Kristus, ¹ a preto sa chce aj prostredníctvom pastoračného plánovania viac otvárať počúvaniu Božieho hlasu a poznávaniu súčasnej situácie, a tak ho lepšie uskutočňovať v túžbe priblížiť dobrú zvesť Ježiša Krista každému človekovi.

Je potrebné neustále sa pýtať, ako toto poslanie v našej dobe napĺňame. Veď za poslaním celej Cirkvi je sám Ježiš Kristus – jej zakladateľ, ktorý v nej a cez ňu pôsobí. To umožňuje každému spoločenstvu a v každej situácii zdvihnúť hlavu a dívať sa nielen dozaťdu – z čoho je potrebné neraz sa poučiť, ale aj pozrieť sa dopredu. Poslaním Cirkvi podľa Petrovho vzoru nie je preto ani tak sústrediť sa na vlny ohrozenia, ktoré sa valia na jej loďku a prepadnúť strachu či lamentáciám, ako skôr zahľadiť sa na Krista a na jeho vôľu, zachytiť sa jeho ruky a spolu s Pavlom povedať: „Už nežijem ja, ale vo mne žije – a teda aj koná – Kristus“ (porov. Gal 2, 20).

Boh nám aj dnes, ako kedysi Panne Márii, zjavuje svoju vôľu, ako sa Boží plán má sprítomniť v súčasných ľudských dejinách. Pred nami stojí jedna jediná úloha: pýtať sa spolu s Pannou Máriou, „ako sa to stane“ (Lk 1, 34a). To je dôvod, opodstatnenie a zmysel existencie pastoračného plánu, o ktorý sa Cirkev na Slovensku v týchto novodobých dejinách pokúša už druhýkrát. Koná tak v súlade so zameraním Druhého vatikánskeho koncilu, spolu s ktorým chce vyjadriť a oživiť „presvedčenie povinnosti kresťanskej doktríny byť nielen pravdou, ktorú možno prebádať rozumom osvieteným vierou, ale slovom plodiacim život a činnosť“. ²

2. Pri pastoračnom plánovaní nejde o nejakú novotu, ktorou by sa chceli zamaskovať či rozriešiť všetky ťažkosti, problémy a otázky súvisiace s poslaním Cirkvi, ale naopak o ochotu postaviť sa pred ne so zodpovednosťou a s hľadaním cesty pre budúcnosť. Takto sa chce pastoračné plánovanie zasadiť do života Cirkvi všade tam, kde si kresťanské spoločenstvá uvedomujú, že pre evanjeliovú službu človekovi dneška „ku spontánnosti jednotlivca treba pridať aj plánovanie, predvídanie i spoluprácu s inými inštitúciami“ ³, aby sa tak táto služba stala iniciatívou celého spoločenstva Cirkvi a aby sa múdro predišlo tak horúčkovitému hyperaktivizmu, ako aj nepriemeranej sporadickosti či dokonca ľahostajnosti.

Potreba pastoračného plánovania vychádza v prvom rade zo samotnej koncepcie Božieho spásneho konania, v ktorom je vždy

*Od retrospektívy
k perspektíve*

*Kresťanstvo plodiace
život a činnosť*

*Zodpovednosť pri
hľadaní cesty Cirkvi
do budúcnosti*

*Koncepcia spásneho
Božieho konania
a naše miesto v nej*

¹ Porov. Ad gentes 1; porov. 1 Kor 9,16.

² PAVOL VI., Prejav vo vatikánskej bazilike 29. 9. 1963 (por. EV I, 139).

³ DCE 31.

*Pastoračný plán
vychádza z večného
Božieho plánu spásy,
ktorý má vrchol
v Ježišovi Kristovi
a pokračuje v Cirkvi*

*Pokorné hľadanie
Božej vôle tu a teraz,
ale aj odvážne
vykročenie smerom,
ktorým nás
pozýva Pán*

*Umenie plánovať:
charakteristická črta
aj osobného
a spoločenského
ľudského konania*

prvý Boh, ktorý oslovuje svoj ľud, ktorý vychádza v ústrety človeku a naša pozícia je vďačnou odpoveďou na túto základnú Božiu iniciatívu. Ide o pokorné hľadanie Božej vôle tu a teraz, ale súčasne aj o ochotu odvážne vykročiť tým smerom, ktorým nás Boh volá. Najjasnejším príkladom je exodus vyvoleného národa z egyptského otroctva, ktorý Boh viedol oblakom a ohnivým stĺpom a ktorý sa stal aj vzorom pre každú činnosť Božieho ľudu.⁴

Plánovať činnosť Cirkvi je teda prejavom autentickej chudoby ducha⁵, kde načúvanie Duchu Svätému je základným postojom viery nielen ľudskej osoby, ale aj kresťanského spoločenstva.⁶ Túto skutočnosť je v súčasnej dobe potrebné azda ešte viac zdôrazniť pre „privatizáciu viery“,⁷ čo je dôsledkom jednak bývalého režimu ako aj súčasného synkretického trendu.⁸

Perspektíva pastoračného plánovania je charakteristickou črtou Božieho zjavenia, pričom nejde o presvedčenie, že všetko sa dá naplánovať a podľa tohto plánovania aj uskutočniť, ale ani o pasívne prijímanie budúcnosti. Je to perspektíva eschatologickej viery, v ktorej Pán prichádza v ústrety nám (Božia aktivita) a my kráčame k nemu (činnosť Cirkvi). Pastoračné plánovanie preto nie je módou, ale spôsob ako byť verný svojmu poslaniu *tu a teraz*.

Pastoračný plán preto nie je akousi inštrukciou zhora, nie je novou úlohou, ktorá sa má pridať k doterajším úlohám; v mnohých farnostiach, ako aj v mnohých rehoľných spoločenstvách už jestvuje pastoračné plánovanie, ktoré sa neustále zdokonaľuje a prináša svoje ovocie. Okrem toho máme k dispozícii závery diecéznych synod, ktoré prinášajú pastoračné orientácie pre danú partikulárnu cirkev. Pastoračný plán celej Katolíckej cirkvi na Slovensku je popri tomto všetkom snahou o spoločné hľadanie účinných prostriedkov ohlasovania, o vzájomné spoznávanie nových pastoračných prístupov, ako i príležitosťou na spoločné zvládanie úloh, ktoré presahujú možnosti jednotlivca či jednotlivých spoločenstiev, ba i samotných diecéz.

Uvedomujeme si zároveň jeho limity, nemožnosť zahrnúť do neho všetky jednotlivé oblasti života Cirkvi, ako i skutočnosť, že celý proces pastoračného plánovania na národnej úrovni po dlhých rokoch neslobody Cirkvi na Slovensku ešte len zapúšťa svoje korene. Predkladaný text plánu je predovšetkým naznačením základných línií, predstavením základnej pastoračnej orientácie, ktorá sa

⁴ Porov. Ex 14, 19-20.

⁵ Por. Mt 5,3

⁶ Porov. Zjv 2,7

⁷ Pod privatizáciou viery (subjektivizáciou) rozumieme skutočnosť, že mnohým ľuďom sa zdá, že viera je len ich osobná (súkromná) vec a nemusia mať žiadne záväzky voči spoločenstvu, nemusia rešpektovať spoločne prijaté zásady, chcú byť nezávislí od všetkého a všetkých – a pritom sa vyhlasovať za veriacich na vlastný spôsob.

⁸ Pod synkretizmom rozumieme pomešanie najrozličnejších prúdov, filozofií a názorov – často aj protichodných – bez objektívneho kritéria, len tak nezáväzne.

zrodila zo snahy o pozorné poznávanie situácie, v ktorej Cirkev na Slovensku v týchto rokoch žije a plní svoje poslanie. Je však zároveň pozvaním pre všetkých spolupodieľať sa na veľkom diele ohlasovania, zamerať naše pohľady spoločným smerom a obohacovať toto dielo pre dobro všetkých, ku ktorým sme poslaní ako kňazi, rehoľníci a rehoľníčky, manželia a rodičia, ako s láskou slúžiaci ľuďa dotknutí a fascinovaní vteleným Slovom na rôznych cestách nášho života.

Stavajúc na skúsenostiach Pastoračného plánu z rokov 2001-2006 si želáme, aby sme sa pri objavovaní a naplňaní Božej vôle prostredníctvom tohto druhého plánu zamerali viac na rovnomerné rozloženie síl na celé jeho obdobie, priebežne prehodnocovali jednotlivé kroky jeho naplňania a zostali otvorení pre nové inšpirácie, múdro vkladané do rámca základného východiska, ktorý tento plán prináša.

3. Po vyjdení z tunela prenasledovania sa totiž ocitáme pred úlohou vykročiť na cestu obnovy.⁹ Sme hlboko presvedčení, že cesta duchovnej obnovy pre Katolícku cirkev na Slovensku vedie cestou novej evanjelizácie, cez dôslednú formáciu k nej, cez rešpektovanie vlastného príbehu viery každého jedného človeka, cez obnovu niektorých cirkevných štruktúr, ako aj cez partnerský dialóg s pluralitnou spoločnosťou. Spoločenstvo Cirkvi chceme budovať na kultivovaní osobnej viery každého jedného, aby sme boli schopní odovzdávať vieru a budovať novú kultúru.¹⁰ Našou snahou je sklbiť múdrosť biblického posolstva, hĺbku aktuálneho magistéria, historický odkaz z dejín Slovenska, ale aj praktické vedomosti a skúsenosti z iných humanitných disciplín.

4. Cieľová meta, ktorá ohraničuje pastoračný plán na roky 2007-2013, predstavuje 1150. výročie misie sv. Konštantína – Cyrila a Metoda na území súčasného Slovenska. Príchod týchto dvoch veľkých mužov, ktorých si po stáročia ctí náš národ a sú zároveň spolupatrónmi Európy, predstavoval vždy v našich dejinách pojem, na ktorom bolo možné stavať duchovne, ale aj spoločensky.¹¹ Títo dvaja veľkí misionári a evanjelizátori sa dobre pripravili na svoju misiu prekladom biblických, liturgických a právnických kníh, vynašli písmo pre našich predkov, ohlasovali zvesť Ježiša Krista v reči zrozumiteľnej bežnému ľudu, zakladali školy a vychovali si svojich nástupcov. Cirkev na Slovensku chce – v stálej vernosti Kristovi – zveľaďovať toto dedičstvo našich vierozvestov sv. Cyrila a Metoda, a preto sa pýta, čo jej Pán hovorí v tomto čase.

*Vykročiť
na cestu
obnovy*

*Odkaz sv. Cyrila
a Metoda*

⁹ Porov. Benedikt XVI. biskupom Slovenska na *ad limina* 2007.

¹⁰ EE 50.

¹¹ pozri pripomienku ich misie v preambule našej ústavy.

I. Znamenia čias

5. Za znamenia čias môžeme považovať „spôsoby vyjadrovania našej doby“, ¹ znamenia, ktoré v posvätných dejinách zjavujú Boží plán a zámer. Sú to znaky Božích úmyslov, prejavujúce sa v udalostiach, potrebách a túžbach súčasných ľudí. ² Druhý vatikánsky koncil vyjadril presvedčenie, že čítať znamenia čias je dar aj úloha: „Všetok Boží ľud, obzvlášť duchovní pastieri a teológovia majú s pomocou Ducha Svätého pozorne počúvať, rozoznávať a vysvetľovať rozličné spôsoby vyjadrovania našej doby a vedieť ich posúdiť vo svetle Božieho slova...“ ³

Príprava každého pastoračného plánu ponúka vzácny priestor na takéto počúvanie, a preto ho chceme využiť aj na poznanie aktuálnej situácie, v ktorej má Cirkev na Slovensku uskutočňovať svoje poslanie.

Situácia života Cirkvi na Slovensku

6. Slovensko zakrátko završí druhé desaťročie svojej posttotalitnej histórie a Cirkev na Slovensku napĺňa vďačnosť za dar slobody, ktorú sa učí prežívať po období útlaku a v čase vstupu do nového európskeho priestoru. V ňom sa odohráva historický proces zjednocovania národov smerujúci k novému spoločenskému i ekonomickému dynamizmu. Nádej, plynúca z porozumenia a pokoja, „ktoré sú najbadateľnejším ovocím spolupráce európskych národov počas posledných päťdesiatich rokov“ ⁴ však sprevádza aj rastúce sklamanie a obavy mnohých ľudí. Zjednocujúca sa Európa, napriek svojim kresťanmi inšpirovaným počiatkom, sa stále viac vzdďaľuje od vlastných kresťanských koreňov a nechýbajú ani znaky otvoreného postoja proti všetkému, čo je kresťanské alebo náboženské.

Cirkev na Slovensku okrem toho prežíva mnohé vlastné a špecifické situácie vyplývajúce z aktuálneho diania v spoločnosti. V uplynulých rokoch bolo potrebné z jej strany – okrem dobudovania vlastných štruktúr narušených v období neslobody – zaujať jasné stanoviská voči viacerým otázkam, ktoré sa týkajú života celej spoločnosti, jej mravného profilu a dokonca i jej vlastného osudu. Išlo o otázky ochrany života, sociálnej spravodlivosti, vzťahu kresťanov k veciam verejným, korektnosti v masmédiách a iné...

*Boh hovorí
cez znaky čias*

*Druhé desaťročie
slobody a vstup
do EÚ*

Špecifiká Slovenska

¹ GS 44.

² Porov. GS 11.

³ GS 44.

⁴ Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii, 15. 9. 2002.

V jubilejnom roku 2000 diecézni biskupi na Slovensku, povzbudení apoštolským listom Jána Pavla II. *Novo millennio ineunte*,⁵ sa rozhodli načrtnúť etapy budúcej cesty pastoračnej a evanjelizačnej činnosti vo svojich diecézach a po spoločných konzultáciách ich uviesť do súladu s plánmi susedných diecéz.⁶ Následne predložili celej Cirkvi na Slovensku Pastoračný a evanjelizačný plán na roky 2001-2006. Hoci sa pri jeho realizovaní prejavila ešte malá pripravenosť kráčať systematickou cestou spoločného plánovania pastoračnej činnosti, jeho výzvy sa stali inšpiráciou pre vznik mnohých nových pastoračných iniciatív v jednotlivých diecézach a farnostiach. Pri hodnotení tohto prvého pastoračného plánu na národnej úrovni sa jasne ukázala potreba i ochota pokračovať na tejto ceste, ktoré vo svojom príhovore biskupom Slovenska na návšteve *ad limina apostolorum* v Ríme vyzdvihol i Svätý Otec Benedikt XVI., pričom poukázal na aktuálnu nábožensko-kultúrnu situáciu na Slovensku a z nej vyplývajúce meniace sa pastoračné potreby.

7. Pri príprave druhého národného pastoračného plánu sme sa preto pokúsili najskôr odhaľovať svetlé i tienisté stránky tejto situácie, lebo „Cirkev sa nesmie vzdať povinnosti robiť odvážnu diagnózu, ktorá by umožnila zavedenie vhodnej terapie.“⁷ Robili sme tak v spolupráci s kňazmi pôsobiacimi vo farskej i špeciálnej pastoračii a s teológmi, ako aj s aktívnymi veriacimi laikmi, zvlášť s odborníkmi v spoločenských vedách s vedomím, že prínos laikov k cirkevnému životu je neodmysliteľný, pretože ich miesto pri ohlasovaní evanjelia nádeje a ich službu naozaj nemožno nahradiť.

Prostredníctvom kvantitatívnych a kvalitatívnych prieskumov,⁸ ako i diskusií na viacerých stretnutiach s hnutiami a organizáciami na národnej úrovni sme sa usilovali vytvoriť priestor na spoločné poznávanie súčasnej situácie, ako aj na pokorné hľadanie nových možností pre obnovu pastoračného života v počúvaní Božieho Duha. Okrem toho sme využili najaktuálnejšie dostupné prieskumy verejnej mienky, najdôležitejšie štatistické údaje týkajúce sa prežívania a postojov kresťanskej viery a jej vnímania v spoločnosti. Toto všetko sme nakoniec vložili do kontextu celkového skúmania, ktoré univerzálna Cirkev v týchto rokoch rôznymi spôsobmi uskutočňuje preto, aby sa predovšetkým v živote partikulárnych cirkví mohli nájsť a uplatniť „užitočné usmernenia, ako prostredníctvom výraz-

Zdroje analýzy

⁵ Porov. NMI 29.

⁶ Porov. Pastoračný a evanjelizačný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2001-2006, KBS Bratislava 2001, s. 5.

⁷ EE 46.

⁸ Najnovší výskum religiozity obyvateľov Slovenska, s osobitným zreteľom na religiozitu katolíkov uskutočnila Katedra sociológie Trnavskej univerzity v Trnave v spolupráci s Teologickou fakultou Trnavskej univerzity v Trnave na konci apríla a začiatkom mája 2007. Výskum sa uskutočnil na reprezentatívnom súbore obyvateľov Slovenska vo veku od 18 do 60 rokov utvorenom na báze kvótového výberu (pohlavie, vek, vzdelanie, národnosť, veľkosť bydliska a kraj). Terénny zber primárnych empirických dát bol urobený technikou štandardizovaných rozhovorov na súbore 2020 respondentov.

nejšieho a dôslednejším životným svedectvom posilneného ohlasovania mohla čoraz viac zviditeľňovať Kristovu tvár“⁹ dnešnému človekovi.

Aktuálne výzvy doby

8. Zo skúmania situácie vyplynulo, že ako najpálčivejší sa ukazuje fakt ochabovania v odovzdávaní viery a jej nedostatočné uplatňovanie v živote spoločnosti. Napätie medzi tým, čo je kresťanské a životom občianskej spoločnosti je totiž stále čoraz citeľnejšie aj na Slovensku. Pod jeho vplyvom sa mnohí ľudia stávajú prakticky neveriacimi nie na základe vlastného rozhodnutia po dlhej vnútornej námahe, ale preto, lebo „to tak robia všetci“. ¹⁰ Aj keď je tento jav spoločný mnohým krajinám západnej kultúry, je potrebné vidieť, že v krajinách strednej a východnej Európy jeho pôvod siaha do čias totalitného režimu, ktorý je dnes pre nové generácie v mnohom už iba vzdialenou a málo poznanou históriou.

9. Pri spätnom pohľade na obdobie komunizmu sme sa často sústredili na vzácny a žiarivý príklad života veľkých osobností – biskupov, kňazov, manželov, rodičov, či v službe zasvätených laikov –, z ktorých vyrástli dokonca svätci a mučeníci v ťažkom zápase o čistotu viery. Popri hlbokkej vďačnosti za tento neoceniteľný dar je však potrebné vidieť aj neblahé ovocie totalitného boja proti náboženstvu a Cirkvi. Mnohí veriaci pod ťažkým tlakom prenasledovania, aj keď neodpadli od viery v Ježiša Krista, postupne obmedzili praktizovanie svojej viery na základné náboženské úkony, respektíve iba na prijatie iniciačných sviatostí, a aj to často bez uvedenia do kresťanského života, osobného stretnutia s Kristom a rozhodnutia sa pre neho. Absencia ďalšieho rozvoja života viery a poznávania jej právd – predovšetkým pre nedostatok komunikácie s univerzálnou Cirkvou ¹¹ – často spôsobili rozpoltenosť v živote samotných kresťanov: na jednej strane formálne zotrvanie v príslušnosti k viere a Cirkvi, na strane druhej prispôsobovanie sa násilne vtlačanej mentalite života bez Boha a neschopnosť rozvíjať veľké kresťanské čnosti.

10. S príchodom náboženskej slobody, keď nové generácie začali spoznávať výzvy viery, videli často formálnosť kresťanského života vo vlastných rodinách. Povrchná viera, motivovaná len rodinnou tradíciou, náboženské úkony vykonávané mechanicky a zo zvyku, ktoré charakterizujú veľkú časť strednej a staršej generácie, sa ukazujú pre dorastajúce nové generácie málo príťažlivé.

Deficity viery

Ovocie totality

Formálna viera

⁹ Ján Pavol II., *Kázeň pri eucharistickom slávení na záver Druhého mimoriadneho zhromaždenia Biskupskej synody pre Európu* (23. októbra 1999), 4: AAS 92 (2000), 179.

¹⁰ KTB, s. 16.

¹¹ Univerzálna Cirkev práve v tých rokoch prechádzala obdobím dynamickej obnovy začatej Druhým vatikánskym koncilom.

Sekularizácia

K tejto špecifickej situácii sa pridružuje skutočnosť, že „Slovensko z nábožensko-kultúrneho hľadiska čoraz viac vstupuje do dynamiky typickej pre ostatné európske krajiny so starobyľou kresťanskou tradíciou, silno poznačenej v týchto našich časoch rozsiahlym sekularizačným procesom.“¹² S ním má úzky súvis rastúca náboženská ľahostajnosť, útoky spoločnosti voči Cirkvi a viditeľné zotieranie rozdielu medzi životom pokrstených a štýlom života neveriacich.

„Nová religiozita“

Dôležitú úlohu tu zohráva aj tzv. *nová religiozita*.¹³ Ide o zložitý jav, rôzne prúdy, ktorých spoločným menovateľom je náboženstvo bez Cirkvi, bez kresťanstva, ba niekedy aj bez Boha. Mnohokrát je to len neurčitý náboženský cit, vágna religiozita bez záväzkov, záujem o tajomné, únik z tvrdej reality, z každodenného zápasu o prežitie alebo z konzumu a všednosti pretechnizovaného sveta. Z tejto neurčitej túžby po duchovnosti potom ťaží ezoterika, sekty či iné oblasti, ktoré niekedy kalkulujú s duchovnou prázdnotou ľudí, často nepripravených rozpoznať i snahy o manipuláciu.

Z tých, ktorí sa hlásia ku Katolíckej cirkvi (Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej) vyjadrilo úplný súhlas s výrokom, že „Ježiš konal zázraky“ 58,4% a odpoveď „skôr súhlasím“ určilo 32,6% respondentov. Úplne súhlasí s tým, že „Ľudský život sa smrťou nekončí“ 56,2% a skôr súhlasí 29,8%. S tým, že „Boh odmeňuje dobré skutky“ úplne súhlasilo 47,5% respondentov a skôr súhlasilo 37,6% respondentov.

Slabosť miestnej cirkvi

11. Pri pohľade na doterajšiu pastoračnú službu vidíme aj vlastnú slabosť a rezervy. Mnohé farnosti trpia individualizmom a uzavretosťou kňazov alebo chýbajúcou spoluprácou medzi farnosťami a farármi. Chýbajú diecézne štruktúry pre pastoračiu (funkčné diecézne pastoračné rady, diecézny pastoračný inštitút alebo úrad pre pastoračiu). Sme vďační za to, že pracujú cirkevné súdy, ekonomické oddelenia a katechetické úrady, ale pre skvalitnenie pastoračie boli by potrební kňazi vyčlenení ako biskupskí vikári pre pastoračiu a osobitné oblasti pastoračie (pastorácia mládeže, rodín atď.). Ďalej je žiaduce, aby dekanáty neboli len administratívnymi, ale predovšetkým pastoračnými jednotkami, kde prvoradou úlohou dekana bude podporovať a skvalitňovať pastoračiu.

Rezervy formácie kňazov

12. Chýba dobre premyslený plán permanentnej formácie kňazov, ktorý by v prvom rade pomáhal kňazom pastoračne zvládnuť zmenené a z pastoračného hľadiska veľmi náročné súčasné podmienky. Ďalšími nedostatočne zvládnutými úlohami sú: chýbajúci diferencovaný prístup k pastoračii farností, ktorý by rešpektoval spôsob života a mentalitu farníkov, ako aj rôzne typy občianskeho spoločenstva (dedinské, veľkomestské, sídliskové farnosti s veľkým počtom veriacich hlavne v mladšom a strednom veku, pastorácia v menších mestách), kňazi vyčlenení pre nemocnice a cirkevné školy.

¹² Benedikt XVI., Príhovor biskupom Slovenska na *ad limina*, 15. 6. 2007.

¹³ Neue Religiosität in Europa - Ein Werkstattbericht. www.pastoral.univie.ac.at/studien/pages/studien/megatrend.html (správa z r. 2005); <http://www.univie.ac.at/ktf/content/site/pt/forschung/projekteaps/ARTICLE/1284.html>

Všetky tieto skutočnosti postupne zapríčiňujú, že napriek povzbudivým číslam z ostatného sčítania ľudu sa ukazuje stále väčší rozpor medzi deklarovanou príslušnosťou ku katolíckej viere a tým, čo sa v praxi žije ako skutočný prejav viery.¹⁴

Okrem vonkajších okolností majú na túto situáciu vplyv aj vlastné nedostatky vo vnútri spoločenstva Cirkvi, chyby, ťažkopádnosť či dezorientovanosť vo vzťahu k náročným výzvam našich čias.¹⁵ I to však bezpochyby patrí do kontextu znamení čias, ktoré stavajú Cirkev súčasnosti do úlohy pozrieť sa novými očami na to, ako plní svoje základné poslanie: prinášať svedectvo o Bohu a jeho láske ku každému človekovi, a tak ho sprevádzať po ceste spásy. Túžime, aby pravdivé videnie týchto nedostatkov prinieslo „očistenie pamäti, posilnilo naše kroky na ceste k budúcnosti, a zároveň nás urobilo pokornejšími a bedlivejšími v našej vernosti evanjeliu“.¹⁶

Rozpor
s realitou
života

Respondentov sme sa opýtali, či sa cítia byť späť so svojim farským spoločenstvom. 13,2 % uviedlo, že sa cítia byť s ním silno späť, 40,7 % že nie silno a 46,1 % sa necítia byť s ním späť. Situácia je menej priaznivá vo veľkých mestách, Bratislave a Košiciach, kde 60,9 % uviedli, že nie sú späť so spoločenstvom, ale ani na dedinách neuviedli respondenti silnú spätosť vo veľkom počte – 15,1 % na dedinách do 2 tis. obyvateľov.

V roku 1950 sa pri sčítaní ľudu prihlásilo ku Katolíckej cirkvi 82,8 % z celkového počtu obyvateľov Slovenska. Z toho k Rímskokatolíckej cirkvi sa prihlásilo 76,2 % a ku Gréckokatolíckej cirkvi 6,6 %. Pri prvom sčítaní ľudu po páde komunistickej totality v roku 1991 sa ku Katolíckej cirkvi prihlásilo 63,8 % obyvateľov Slovenska. Z toho k Rímskokatolíckej cirkvi 60,4 % a ku Gréckokatolíckej cirkvi 3,4 %. V deväťdesiatych rokoch 20. storočia tento počet stúpol a pri sčítaní ľudu v roku 2001 sa ku Katolíckej cirkvi prihlásilo 73,0 % obyvateľov Slovenska (68,9 % k Rímskokatolíckej cirkvi a 4,1 % ku Gréckokatolíckej cirkvi).

¹⁴ Mnohí veriaci vôbec alebo len málo rozumejú svojej viere. Svedčí o tom jednak skutočnosť, že názory veriacich ľudí o dôležitých otázkach mravnosti sa v mnohom neodlišujú od názorov tých, ktorí sa považujú za neveriacich. Taktiež niektoré z negatívnych štatistických ukazovateľov o živote v spoločnosti napr. v otázke abortov a rozvodov či nízkej účasti na kľúčových okamihoch spoločenského života ukazujú, že to, čo mnohí počas sčítania vyjadrili vzhľadom ku kresťanskej viere, nezodpovedá ich osobnému presvedčeniu a štýlu života. Dôležitým faktom je tiež skutočnosť, že veľký počet ľudí, ktorí prijímajú sviatosť birmovania a sviatosť manželstva, sa ďalej vôbec nezúčastňuje na živote cirkvi a veľké percento katolíkov neprichádza na nedeľné bohoslužby. Okrem toho za posledné obdobie rapídne klesol záujem o prijatie sviatosti krstu detí a o vyslúženie sviatosti manželstva. Klesol tiež počet detí prihlásených na školské vyučovanie náboženstva a rastúci počet ľudí z mladej generácie sa už vôbec nehlási ku kresťanstvu. Treba pri tom vnímať, že popísaná situácia v niektorých otázkach sa značne líši v jednotlivých regiónoch Slovenska.

¹⁵ Boli sme mnohokrát konfrontovaní s bolestivými odchodmi, znechutením, ba aj pohoršeniami i medzi pastiermi Cirkvi, s útokmi veriacich do vlastných radov, so zanedbaním niektorých dôležitých otázok spoločenského života; objavili sa tiež omyly v pastoračných metódach a prístupoch, nedostatočné vytváranie priestoru pre spoluprácu s veriacimi laikmi, vnútorné napätia a nezdravé súperenie ako i nedostatok farskej katechézy a katechézy dospelých. V neposlednom rade sa niekedy prejavila uzavretosť do seba, nemisionárskosť a malá schopnosť vidieť a oceniť dobré v okolitom prostredí a neschopnosť priznať si vlastné nedostatky.

¹⁶ NMI 6.

Dôsledky pre pastoračnú činnosť

13. Najkľúčovejším momentom tohto poznávania v prítomnej chvíli vzhľadom na pastoračnú činnosť Cirkvi sa ukazuje nekompatibilita medzi základným nastavením pastorácie a realitou, ktorú žijú jej adresáti. Naša pastorácia totiž často nedostatočne odzrkadľuje aktuálnu pastoračnú situáciu, nepoužíva vhodné prostriedky a postupy, a preto veľa ráz neprináša očakávané ovocie – a nie je ani adekvátne námahe, ktorú vynakladajú duchovní pastieri a ich spoločenstvá.

Napriek skvelým pastoračným iniciatívam niektorých kňazov, spoločenstiev a cirkevných hnutí, súčasná pastorácia sa často iba v malom odlišuje od jej nastavenia spred obdobia totalitného režimu. Pastorácia pozostávajúca z vysluhovania sviatostí a pobožností, školského vyučovania náboženstva a nedeľnej kázne v minulosti bola dostačujúca, lebo spoločnosť na Slovensku v oblasti prežívania kresťanskej viery mala pred rokom 1950 úplne iný charakter. V tom čase bolo možné vychádzať z predpokladu, že prevažná väčšina obyvateľov prijala základy kresťanskej viery vo svojej rodine, ktorá sa tiež starala o uvedenie do praxe náboženského života. Toto úsilie podporovala občianska spoločnosť, ktorá vychádzala z kresťanských princípov a bola im naklonená tak, že ju celú bolo možné považovať za kresťanské spoločenstvo. Pokrstený kresťan žil v spoločenskom ovzduší, ktoré pozitívnymi podnetmi posilňovalo vieru a negatívne postihovalo jej nerešpektovanie. Aj preto pastorácia mohla byť usporiadaná tak, že takmer všetky úlohy zvládol sám kňaz, bez pomoci laikov, s ktorými sa v pastoračnom úsilí Cirkvi pred Druhým vatikánskym koncilom príliš nerátalo.

Dnešná pastorácia už nemôže vychádzať z tých istých predpokladov. V súčasnosti občianska spoločnosť nielen nepodporuje kresťanský spôsob života, ale ho neguje, otvorene alebo skryte útočí na Cirkev. Navyše i mnohí pokrstení žijú tak, akoby Krista nebolo: opakujú, najmä pri bohoslužbách, zvyčajné gestá a znaky viery, ktorým však nezodpovedá uvedomenie si skutočného obsahu viery a náklonnosť k Ježišovej osobe. Namiesto veľkých istôt viery je u mnohých len vágny a málo záväzný náboženský sentiment.¹⁷ Mnohé kresťanské rodiny neplnia funkciu odovzdávania viery a uvádzania do kresťanského života. Zvlášť mladí ľudia, aj keď sa hlásia k viere, ustavične dostávajú impulzy, ktoré ich odvádzajú od kresťanstva. Obec už nie je kresťanským spoločenstvom, takže je potrebné vytváranie malých spoločenstiev vo farnosti.

Situácia
pred 1950

Na otázku, či by respondentom prekážalo, keby chcel ich dospelý syn žiť so svojou priateľkou v jednej domácnosti bez toho, že by sa zosobášili, odpovedalo 30,2% z tých, ktorí sa hlásia ku Katolíckej cirkvi, že by „im to neprekážalo, robia to aj iní“ a ďalších 40,4% uviedlo, že „skôr by povedali, že by im to prekážalo, ale nesnažili by sa ho v tom ovplyvňovať, nechali by to na neho, je to jeho život“. 26,1% z tých, ktorí sa hlásia ku Katolíckej cirkvi, by prekážalo, ak by mala ich dcéra sexuálny styk skôr, ako by bola plnoletá, „ak by účinne predchádzala otehotneniu“. Hormonálnu antikoncepciu považuje za vhodný spôsob predchádzania počatiu väčšina (53,9%) tých, ktorí sa hlásia ku Katolíckej cirkvi. Z nich 23,6% považuje hormonálnu antikoncepciu za veľmi vhodný spôsob.

Situácia
dnes

¹⁷ Porov. EE 47.

14. Spoločnosť, v ktorej žijeme, sa teda radikálne zmenila, ale naše pastoračné metódy a formácia kňazov sa týmto zmenám prispôbujú len miestami, alebo nedôsledne a pomaly. Naša pastoračia preto potrebuje „prielom“, po ktorom volá Ján Pavol II. v apoštolskom liste *Novo millennio ineunte*.¹⁸ V dôsledku týchto zmien sa menia aj požiadavky na kňaza: kedysi stačilo, keď vedel vyučovať deti, kázať, vysluhovať sviatosti a úradovať. Teraz predovšetkým musí vedieť komunikovať, zapájať laikov do plnenia úloh farnosti, spolupracovať s nimi, usmerňovať ich a formovať, a najmä budovať farnosť ako spoločenstvo spoločenstiev a rodinu rodín. Toto všetko si vyžaduje novú formáciu, na ktorú Ján Pavol II. pri svojich pastoračných návštevách na Slovensku opätovne upozorňoval ako na pastoračnú prioritu.¹⁹

15. Zmena zasiahla aj postavenie a úlohy veriacich. V minulosti za členov Cirkvi boli považovaní tí, ktorí prijali iniciačné sviatosti uvádzania do kresťanského života a sporadicky ostatné sviatosti, navštevovali bohoslužby a sami sa zaraďovali k veriacim, hoci to prakticky znamenalo len formálne „plnenie si náboženských povinností“. Boli pasívnym objektom pastoračnej starostlivosti bez aktívnej účasti na živote Cirkvi. Tým sa odlišovali od menšieho počtu tých, ktorí neboli pokrstení, teda členmi Cirkvi, a preto ani predmetom jej záujmu.

Vzhľadom na minulosť nemôžeme dnes svoj pastoračný prístup založiť na zjednodušenom rozlišovaní na veriacich a neveriacich. Nie len odborné skúmanie situácie Cirkvi, ale aj bežná pastoračná skúsenosť nám potvrdzuje v takmer v každej farnosti prítomnosť veriacich na viacerých stupňoch duchovného poznania a chápania viery, a tým aj začlenenia sa do Cirkvi. Ide o angažovaných veriacich, veriacich s tradičnou, zvykovou vierou, pokrstených ale nepraktizujúcich a nepokrstených neveriacich. Okrem potrebnosti nového vnímania situácie viery sú po Druhom vatikánskom koncile laickí veriaci pozývaní k aktívnej zodpovednosti za život Cirkvi, ktorá vyplýva z ich pričlenenia ku Kristovi vo sviatosti krstu.

Pochopiť všetky tieto javy, ich príčiny i následky a naučiť sa rozlišovať prostriedky, ktorými s pomocou Božej milosti možno dosiahnuť nápravu, je bezpochyby jednou z našich najdôležitejších úloh.²⁰ Vnímate to predovšetkým ako výzvu pochopiť a odhaliť korene a hľadať cesty k autentickému viere evanjelia, zakorenenej v najlepších tradíciách nášho národa a inšpirovanej veľkými kresťanskými osobnosťami dvadsiateho a začínajúceho dvadsiateho prvého storočia.

Požiadavky
na kňaza

Požiadavky
na veriacich

¹⁸ NMI 41.

¹⁹ Pozri Ján Pavol II., *Príhovor k členom Biskupskej konferencie ČSFR – slovenská časť*. Praha 21. apríla 1990; *Stretnutie s kňazmi a rehoľníkmi v Konkatedrále svätého Martina*, Bratislava 30. júna 1995; Šaštín 1. júla 1995 – stretnutie s členmi KBS; *Príhovor Svätého Otca k členom KBS*, 12. sept. 2003.

²⁰ Porov. KTB, s. 16-17.

Úlohy a výzvy

Pozitíva
minulých
rokovVzdelávanie
a formácia

Znamenia nádeje

16. Popri snahe o pravdivé poznávanie nedostatkov je potrebné vidieť, že vývoj života Cirkvi i spoločnosti v nedávnej minulosti na Slovensku priniesol mnohé pozitívne skutočnosti, na základe ktorých je možné nielen začať, ale aj naplno rozvíjať proces obnovy.²¹ Tri historické návštevy najvyššieho pastiera Cirkvi blahej pamäti pápeža Jána Pavla II. v našej krajine s jeho vzácnymi príhovormi a vytvorenie národného pastoračného plánu na roky 2001 – 2006, ako i odvaha pokračovať v takomto spoločnom úsilí v pastoračnom plánovaní, vyzdvihnutá súčasným pápežom Benediktom XVI., sú celkom iste znakom veľkej Božej priazne i ochoty počúvať hlas Božieho Ducha, ktorý sa nám prihovára zvláštnym spôsobom aj v dnešných časoch.

V oblasti pastoračnej činnosti už existujú pozitívne príklady živých farských spoločenstiev. Za svoju životaschopnosť vďaka aktívnej práci kňazov, ktorí dokážu zapojiť laikov do pastoračnej práce novými, intenzívnymi metódami a zo strany veriacich laikov sa opierajú o ich záujem zapojiť sa do úloh farnosti, o aktívnych mladých (eRko, hnutia, rehole, stretká) a manželské páry (HKR, saleziánski spolupracovníci, Škola rodiny, Donum vitae a Liga pár páru), a tiež úprimnú zbožnosť veriacich dôchodcov a ich ochotu zapojiť sa do charitatívnych prác.

Okrem toho popri vzácnnej farskej pastoračnej službe kňazov s množstvom bežných katechetických aktivít, duchovných služieb, starostlivosti o núdznych a voľnočasového sprevádzania detí a mládeže sa na mnohých miestach podarilo za aktívnej spolupráce kňazov a veriacich laikov i veľkodušnej pomoci zahraničných cirkevných organizácií vybudovať alebo opraviť veľa sakrálnych priestorov a mnoho priestorov pre bežnú alebo špeciálnu pastoračnú činnosť. S veľkou vďačnosťou tiež vnímame vznik nových malých spoločenstiev veriacich v rámci farností či hnutí, ako aj vznik kresťanských občianskych združení a iných kresťanských inštitúcií a ich plodnú spoluprácu v oblasti tretieho sektora a tiež otvorenosť a pripravenosť – zvlášť po vstupe Slovenska do Európskej únie – na spoluprácu v celoeurópskom priestore. Intenzívne pastoračné úsilie deväťdesiatych rokov neostalo bez vytúženého ovocia.²²

Rozbehli sa tiež viaceré systematické školenia na prípravu dobrovoľníkov pre rôznorodú pastoračno-evanjelizačnú činnosť na celoslovenskej a diecéznych úrovniach, ako aj pre službu vo farnostiach. Vznikli i nové pastoračné a evanjelizačné programy a národné i diecézne pastoračné centrá a inštitúcie zvlášť pre mládež, pre rodiny i pre

²¹ Konkrétne údaje o skutočnostiach, ktoré sú v nasledujúcich riadkoch opísané iba schematicky, je možné nájsť na internetovej stránke www.pastoracnyplan.sk

²² Jeho prínos dokumentujú i prieskumy religiozity na Slovensku z rokov 1990 a 1999 a spočíva hlavne v rozšírení prejavov viery (modlitba, návšteva bohoslužieb atď.) u dospelých, viera v posmrtný život; vo zvýšení frekvencie návštev bohoslužieb a v dôvere k Cirkvi. Vzrástol tiež počet tých, ktorí robia dobrovoľnú prácu, a to nielen pre náboženskú obec.

sociálne núdznych, ako aj iniciatívy v oblasti ochrany života od počatia až po prirodzenú smrť, pričom sa s veľkou citlivosťou na výzvy doby vyčlenili viacerí kňazi pre špeciálnu službu v týchto oblastiach. Nepopierateľným svetlom obnovy je horlivá starostlivosť Cirkvi na Slovensku na poli vzdelávania. Bolo založených nemálo nových cirkevných výchovno-vzdelávacích inštitúcií od Katolíckej univerzity a ďalších univerzít s kresťanským duchom, cez stredné a základné cirkevné školy až po cirkevné materské školy. Stovky laikov ukončilo vysokoškolské teologické vzdelávanie na teologických fakultách slovenských univerzít a mnohí kňazi i seminaristi mali možnosť uskutočniť štúdium teológie alebo ho zavrieť postgraduálnymi štúdiami na pápežských univerzitách a iných vzdelávacích inštitútoch Cirkvi v zahraničí.

Taktiež sa systematicky začalo pracovať v oblasti rozvoja kresťanských masmédií, tak tlačových, ako aj rozhlasových a televíznych, ktoré sa usilujú prinášať na Slovensku dobré zvesti v podobe kníh, časopisov a vysielania nielen kresťanom, ale všetkým ľuďom dobrej vôle.

Je nevyhnutné pripomenúť, že toto všetko by nebolo možné uskutočniť bez úplného nasadenia sa mnohých rehoľníkov a rehoľných sestier, bez členov sekulárnych inštitútov, kresťanských spoločenstiev a cirkevných hnutí – či už formou aktívnej činnosti alebo vytváraním zázemia modlitieb a dobrovoľných obetí.

Základné východiská

17. Poznanie všetkých týchto skutočností nás privádza k rozhodnutiu zamerať sa predovšetkým na vnútornú obnovu, aby sme mohli ešte úprimnejšie vstúpiť do kontaktu so živým Bohom a potom jasnejšie svedčiť o Božej láske voči človekovi a v novosti ducha odovzdávať vieru našim súčasníkom. Tieto dve úlohy – teda vnútorná obnova a novosť ohlasovania sú hlavným horizontom tohto pastoračného plánu.

Základným pohľadom musí byť vnímanie „rozličných duchovných ciest veriacich v rôznych vekových stupňoch a životných situáciách“ a ich úrovně duchovného poznania a chápania viery. Je potrebné obnoviť pastoračnú tak, aby bola členená „podľa vekových stupňov a celkom prispôsobená rozdielnym životným situáciám“ ľudí, ku ktorým sme poslaní ohlasovať evanjelium nádeje vo vedomí, že aj Cirkev na Slovensku ako mnohé iné partikulárne cirkvi starého kontinentu, potrebuje okrem novej evanjelizácie v určitých prípadoch aj prvotnú evanjelizáciu.²³

Pravdou totiž zostáva, že odkaz Ježiša Krista ani pre dnešného človeka nestratil nič na svojej príťažlivosti a dôležitosti. Práve naopak,

Rozvoj médií

Prínos reholí

Dve hlavné úlohy

Diferencovanosť prístupu

Kristus v spoločenstvách

²³ Porov. EE 46.

mnohí ľudia, ktorí tento odkaz objavujú v živých kresťanských spoločenstvách, či už vo farnostiach alebo v nových cirkevných hnutiach, sú preniknutí novým dynamizmom kresťanskej viery a z neho plynúcou misionárskou horlivosťou. Prežívajú v radoostiach i v ťažkostiach snahu o vytrvalosť v dobrom v napojení na toho, ktorý jediný je Dobrý, stávajú sa nositeľmi nádeje vo svojich rodinách, na pracoviskách i medzi ostatnými ľuďmi v čase, keď sa „mnohí zdajú dezorientovaní, neistí a bez nádeje“ a potrebujú živé svedectvo o Slove života, ktoré „prišlo na svet, aby ľudia mali život a aby ho mali hojnejšie“ (Jn 10,10).

Je preto našim poslaním „začať s jasne premyslenou kultúrnou a misijnou činnosťou ktorá presvedčivými podujatiami a argumentáciami ukáže, že sa nevyhnutne musíme vrátiť k svojim najhlbším koreňom. Svedectvo o láske musí podľa svojej prirodzenosti pokračovať hranice cirkevného spoločenstva a zasahovať každého človeka“.²⁴

Z predloženého skúmania aktuálnej situácie sa teda jasne ukazuje nielen naliehavá potreba novej evanjelizácie, ale aj veľké možnosti pre jej uskutočňovanie s vedomím, že sa nemôžeme spoliehať iba na predchádzajúce kresťanské dedičstvo.²⁵ Je dôležité si uvedomiť, že táto novosť evanjelizácie spočíva vo výrazových prostriedkoch, v metódach a v obnove horlivosti a chce ísť v ústrety všetkým ľuďom, ukazujúc, ako sa dostať do ich najhlbšieho vnútra. Vôbec však pritom nejde o nanucovanie pohľadu viery neveriacim, ale o jej ponúknutie s rešpektovaním čoraz rozdielnejšej cesty každej osoby žijúcej v tomto svete, stále si pripomínajúc, že „*Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život*“ (Jn 3,16).²⁶

²⁴ Porov. EE 85.

²⁵ Porov. EE 46, 85.

²⁶ Porov. EE 85, KTB, s. 12-13, NMI 40.

II. Pastoračné smerovanie

18. V kapitole Znamenia čias sme videli, že v uplynulých desaťročiach sa výrazne zmenila spoločnosť. Vzťah spoločnosti k Cirkvi, náboženstvu, ku kresťanskej viere a životu podľa viery prechádzal štádiami od organizovaného politického odporu a snahy o odstránenie cez filozofické odmietanie a verejné zosmiešňovanie po ľahostajnosť alebo vypočítavosť. Vo svetle Božieho zjavenia to však nepovažujeme za ohrozenie, ale v duchu posolstva posledných pápežov za príležitosť, ktorá od nás vyžaduje nové apoštolské nadšenie a vlastnú duchovnú obnovu.

Inšpirovaní učením a životom Jána Pavla II. a prvou encyklikou Benedikta XVI. *Deus caritas est* (Boh je láska) sme presvedčení, že v tejto dobe je nemožné zachytiť súčasného človeka ničím iným ako tým, čo je v ňom najhlbšie zakotvené a pre čo bol stvorený: sieťou Božej lásky.¹ „Svedectvo o láske musí preto podľa svojej prirodzenosti prekračovať hranice cirkevného spoločenstva a zasahovať každého človeka.“² Práve preto sme sa rozhodli zamerať všetko naše konanie na to, aby sme ním dokázali sprostredkovať Božiu lásku dnešnému človeku. Cesta, na ktorú pritom chceme vykročiť, je nová evanjelizácia. Ak chceme očakávať nové ovocie, je dôležité uvedomiť si potrebu novosti myslenia a prístupu, ako aj samotného konania.

Nová evanjelizácia

19. Nová evanjelizácia ako cesta pre priblíženie Božej lásky súčasnému človeku znamená naplnenie Ježišovej výzvy: „Chodte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu“ (porov. Mk 16, 15). Ide o ohlasovanie evanjelia novým spôsobom, a to takým, aby bolo počuteľné a zrozumiteľné pre súčasného človeka v duchu Ježišových slov: Nalejte nové víno do nových nádob! (porov. Mk 2,22).³

Východiskom sú samotné dejiny spásy, v ktorých sa Boh zjavoval ľudstvu postupne od počiatku a až v plnosti času sa zjavil vo

Sieť Božej lásky

Symbolika nového vína znamená výzvu pre Cirkev, aby Božiu lásku sprítomnila aj v novej spoločenskej, kultúrnej a sociálnej situácii. Novosťou sa pritom nechápe vytrhnutie z tradície viery, ale chce vyjadriť adekvátnosť odpovede Cirkvi na Slovensku na zmenenú situáciu, ktorú zažíva Boží ľud na tomto území. Situáciu, v ktorej a cez ktorú sa jej prihovára „Kristus, ktorý je ten istý včera i dnes a naveky“ (Hebr 13,8).

*Nové víno
do nových nádob*

¹ *Deus caritas est* 19: „Všetky aktivity Cirkvi sú vyjadrením lásky, ktorá sa usiluje o integrálne dobro človeka evanjelizáciou prostredníctvom Božieho slova a sviatosti – čo je neraz heroické úsilie v jeho historickej realizácii – a hľadá jeho rozvoj v rôznych oblastiach ľudského života a činností. Tak je láska službou, ktorú Cirkev koná, aby neochvejne vychádzala v ústrety utrpeniam a potrebám ľudí, a to aj materiálnym.“

² EE 85.

³ Nová evanjelizácia, na ktorú sme vyzývaní, sa niekedy stáva iba rétorickou ozdobou či novou etiketou na v ničom nezmenenom starom víne, čiže na starom spôsobe myslenia a činnosti (pastorácii). Pritom nejde o novinku, ktorá by >>

svojom Synovi.⁴ Iba vďaka tomuto postupnému odhaľovaniu Božej tváre sa človeku otvára prístup k pochopeniu plnosti života, ku ktorej nás Boh neustále pozýva.

Ak chceme našim súčasníkom zrozumiteľnejšie ohlasovať posolstvo o Ježišovi Kristovi a jeho láske, je žiaduce v prvom rade zmeniť vlastnú mentalitu, ktorá je predpokladom možnosti novej evangelizácie. Ide predovšetkým o prechod:

- od jednoduchého odovzdávania informácií o viere k pozvaniu na osobné stretnutie so živým Bohom.⁵ Táto škola lásky pritom vôbec nevylučuje poznávanie, ba naopak predpokladá a iniciuje poznanie *toho, koho duša miluje* (porov. Pies 3,4). Viera v Krista totiž nie je iba zbierkou filozofických úvah, morálnych zákonov a náboženských predpisov;⁶
- od postoja sebaobrany a od pocitu možnosti vlastnenia Božích tajomstiev k opravdivému misijnému postoju služby: *byť svetlom sveta a soľou zeme*. Takýto postoj nezavrhuje skutočnosti tohto sveta, ale ich preniká a tým ich posväcuje. Ide o zmenu k otvorenosti, ktorú naznačil Druhý vatikánsky koncil;⁷
- od individualistickej a „firemnej“ mentality nadradenosti a mentorovania k mentalite *spirituality spoločenstva*.⁸ V nej existuje najprv jednota celku Cirkvi, ktorú sv. apoštol Pavol opisuje obrazom tela, pričom všetky jeho údy sú v pozícii služby pre celé telo;⁹
- od chápania kresťanstva obmedzeného len na kult a sakrálny priestor k takej viere, ktorá svojím svetlom preniká a pretvára celý život človeka¹⁰ a dáva mu zmysel v každej jeho situácii. Takto chápaný život sa potom nemôže neoslavovať aj kultom.

sa týkala iba spôsobu, ako dnes oživotvoriť evanjelium. Naše poslanie vidíme v oveľa hlbšom zábere: musíme sa pýtať, čo vlastne znamená evanjelium Ježiša Krista v tejto dobe a v tejto kultúre? Samozrejme, nejde o zmenu radostnej zvesti, ale o jej hlboké premyslenie a následné aplikovanie do života. Nová evangelizácia teda nie je novou kapitolou, ktorá sa má pridať k doterajšej pastorácii, ale je jej novým štýlom, ktorým sa musí uberať. Neznamená doplnenie doterajšej bežnej pastorácie o nejaký atraktívny doplnok, ale hlboké premyslenie jej nastavenia a štýlu v jej základných pastoračných oblastiach.

⁴ Porov. Hebr 1, 1-2.

⁵ Porov. AG 13.

⁶ DCE 1: „Na začiatku toho, že je niekto kresťanom, nestojí etické rozhodnutie alebo veľkolepá myšlienka, ale skôr stretnutie sa s udalosťou, s Osobou, ktorá ponúka životu celkom nový horizont a tým aj zásadné smerovanie.“

⁷ Porov. GS 1: „Radosti a nádeje, žalosti a úzkosti ľudí dnešnej doby, najmä chudobných a všetkých, čo trpia, sú zároveň radosťami a nádejami, žalosťami a úzkosťami Kristových učeníkov a niet nič naozaj ľudského, čo by nenašlo ozvenu v ich srdci..“

⁸ Porov. LG 4.

⁹ Na základe učenia o rovnakej hodnosti všetkých pokrstených a rovnosti činností na výstavbe Kristovho tela (porov. LG 32), je potrebné očistiť sa od nežiaducich nánosov času, ktorý neušetril ani služobníkov Cirkvi, aby sa nikdy nezabúdalo na Ježišovu výzvu pre svojich učeníkov: „Medzi vami to tak nebude“ (Mt 10, 43).

¹⁰ Porov. RM 42.

Sme presvedčení, že toto je novodobý exodus, ku ktorému je povoláná naša Cirkev na Slovensku, aby mohla sprevádzať človeka na ceste k plnosti kresťanského života. Uskutočniť ho je však možné jedine prostredníctvom zreých spoločenstiev veriacich, formovaných na apoštolát medzi tými, ktorí o evanjeliu Ježiša Krista nepočuli, alebo natoľko povrchne či skreslene, že sa ním necítia oslovení.

Ak v minulosti Cirkev ohlasovala svoje poslanstvo na územiach, kde ešte nikto predtým nepočul o Kristovi, jej pôsobenie mohlo byť zamerané voči všetkým rovnako. Predpokladom ohlasovania v súčasnej situácii je rešpektovanie rastu v nasledovaní Krista, pri ktorom rozličnosť stupňa prežívania viery vyžaduje aj odlišnosť pastoračného prístupu.

20. *Nová evanjelizácia*,¹¹ na ktorú sme vyzvaní, sa už zameriava nielen na nepokrstených, ale predovšetkým na *nepraktizujúcich pokrstených*. Jej nositeľom je *zrelé spoločenstvo*, zložené z kňazov, rehoľníkov a laikov. Je „nová vo svojej horlivosti, svojich metódach a svojich výrazoch“, ¹² vyznačuje sa *potrebou angažovania sa*, radikalizmom evanjelia. Potrebuje znova zapáliť *počiatočné nadšenie*, vzbudiť *novú misionársku horlivosť* a uskutočniť *nový apoštolský prelom*. Používa *nové, najvhodnejšie a najúčinnnejšie spôsoby pastorácie*, ktoré chceme nebojácne a múdro hľadať tak, aby boli primerané podmienkam evanjelizovaných a doby.¹³

Odvzdávanie viery v súčasnosti predpokladá, že nová evanjelizácia nie je vecou špecialistov, ale sa má prežívať ako *každodenné úsilie kresťanských spoločenstiev a skupín*. Nová evanjelizácia tiež *zachováva vernosť* evanjeliovej blahozvesti a cirkevnej tradícii, súčasne však *prihliada na rozličné kultúry*, v ktorých má kresťanské poslanstvo zakotviť tak, aby sa osobitné hodnoty každého národa neodmietli, ale očistili a zdokonalili. To znamená predovšetkým *zrozumiteľnosť hlásania* evanjelia. Okrem toho sa musí uplatňovať s rešpektovaním rozdielnej cesty každej osoby, čiže vyžaduje sa *rozdielny prístup k rôznym skupinám* veriacich a osôb na území farnosti.¹⁴

Novosť pastoračného prístupu, ktorý chce ponúknuť tento pastoračný plán, spočíva preto v proporčnom rozložení pastoračných síl, aby formácia na apoštolát ako aj prvé ohlasovanie v duchu novej evanjelizácie našli popri katechéze a prehlbovaní sa vo viere náležité miesto v celkovom nastavení pastoračného pôsobenia Cirkvi na Slovensku.

Špecifiká
novej
evanjelizácie

¹¹ Cirkevné dokumenty predkladajú, aj keď nie systematickú, teológiu novej evanjelizácie na viacerých miestach, pričom sa vychádza z *Evangelii nuntiandi*, zvlášť podrobne sa jej venuje *Christifideles laici* a *Novo millennio ineunte*. Sám Ján Pavol II. na mnohých miestach a „veľa ráz opakoval výzvu na novú evanjelizáciu“ (NMI 40).

¹² *Insegnamenti di Giovanni Paolo II.*, VI., I 1983 (gennaio – giugno), LEV 1983, s. 698.

¹³ Porov. ChL 27, 34; NMI 40; EN 40. Základnými metódami evanjelizácie ostávajú svedectvo, ohlasovanie, liturgia slova, využívanie masmédií a osobný kontakt.

¹⁴ Porov. NMI 40.

Angažovaní
by mali tvoriť
jadro

Diferencovaný prístup k adresátom evanjelia

21. V našich farnostiach z hľadiska vzťahu k viere a Cirkvi stretávame spravidla štyri skupiny ľudí, ktoré vyžadujú diferencovaný prístup. V takmer v každej farnosti nájdeme *angažovaných veriacich* vytvárajúcich jadro farnosti, ktorí majú záujem a ochotu aktívne sa zapájať do poslania misijného poslania Cirkvi. Ďalej sú to veriaci, ktorí zavŕšili proces kresťanskej iniciácie a túžia po duchovnom sprevádzaní a prehľbovaní sa vo viere a kresťanskom spôsobe života. Veľký počet obyvateľov našich farností tvoria veriaci katolíci, ktorí už síce prijali niektoré z iniciačných sviatostí a občasne prichádzajú na bohoslužby, ale kresťanstvo pre nich znamená *iba tradíciu, zvykovú vieru*, bez hlbšieho prežívania a ochoty angažovať sa a tiež bez zodpovedajúcich kresťanských postojov v oblasti politiky, manželstva či morálky. U tejto skupiny chýbajú nielen náboženská prax a etické konzekvencie, ale aj samotný obsah viery, osobná skúsenosť a necítia sa spätí s cirkevným spoločenstvom. Preto zaň necítia ani zodpovednosť. A nakoniec ostávajú tí, ktorí ako *nepokrstení neveriaci* a *pokrstení nepraktizujúci* potrebujú misijné ohlasovanie Cirkvi.

Vytvoriť
tím

Formácia na apoštolát

Veľkou pomocou pri tomto úsilí je, že mnohí majú formáciu v malých spoločenstvách prostredníctvom hnutí či rehoľných komunit alebo ešte z aktivít Cirkvi v minulom režime. Tí, ktorí získali aj teologické vzdelanie – katechéti, animátori, kurzy laického apoštolátu – sú už často zapojení v niektorej oblasti života farnosti. Napríklad ako členovia farskej ekonomickej alebo pastoračnej rady, alebo v školskej katechéze. Zapájajú sa do liturgických služieb vo farnosti – spevácke zbory, lektori, žalmisti, mimoriadni rozdávatelia Eucharistie, animátori detí a mladých, manželské páry, ktoré vedú prípravu na manželstvo, starší veriaci ochotní zapojiť sa dobrovoľne do činnosti farskej charity a služby núdznym a podobne.

22. Pri snahe o budovanie živého kresťanského spoločenstva, ktoré by bolo pripravené na apoštolát, sú vo farnosti prví a najbližšie kňazovi svojím pocitom zodpovednosti a záujmom o farnosť a Cirkev angažovaní veriaci, akési jadro farnosti, preto aj pastoračia z pohľadu novej evanjelizácie začína práve cez nich. V prvom rade je pre to potrebné vytvoriť *farský tím*, spoločenstvo ľudí, ktorí sú akoby srdcom farského spoločenstva, v ktorom je láska k Bohu a vzájomná láska, a prijali za svoje evanjelizačné a pastoračné úlohy farnosti. Úspech evanjelizácie závisí predovšetkým od vzťahov evanjelizátorov k Bohu a medzi sebou.

Úlohou pastoraácie je tu hlavne *formácia na apoštolát*. Je to najdôležitejšia a prvoradá úloha, lebo je predpokladom zvládnutia mnohých úloh a pastoraácie ďalších skupín veriacich. Dôležité je vytvoriť priestor na prijatie aktívnej zodpovednosti za život farnosti v niektorej oblasti a tam im zveriť niektorú službu či oblasť pastoraácie s možnosťou aktívne ju rozvíjať a *náležite sa v tomto smere vzdelávať*. Špecifickým spôsobom zaväzuje k evanjelizácii sviatosť manželstva, v spoločenstve vlastnej rodiny najmä vo vzťahu k deťom a sviatosť posvätného stavu.

Kľúčovou úlohou kňaza je *vytvorenie spoločenstva (resp. viacerých spoločenstiev) a náležité duchovné sprevádzanie tých, ktorí sa zapájajú do apoštolátu a budovanie vzťahov medzi nimi navzájom resp. zapojenie už existujúcich spoločenstiev, reholí, hnutí a terciárov* ¹⁵ do života farnosti. Prirodzene vytvárané skupiny by mali postupne dozrievať tak, aby sa stali otvorenými *spoločenstvami* pri evanjelizácii a uvádzaní do kresťanského života. Sprevádzanie a formácia angažovaných veriacich je totiž zamerané zvlášť na pomoc pri pastoračii nepraktizujúcich a neveriacich v svetskom prostredí zamestnania, miestnej a regionálnej správy a politiky, kultúry, športu najskôr pomocou svedectva bez slov, skutkami lásky v rámci každodenných kontaktov a následne aj pomocou slova, osobnou evanjelizáciou.

Zatiaľ zriedka realizovanou úlohou tejto skupiny veriacich je príprava farských pastoračných plánov, čo je pole pôsobnosti pre farské pastoračné (ako i ekonomické) rady v spolupráci s rehoľami, spoločnosťami apoštolského života, hnutiami a pod. Tu by sa mali zamýšľať nad situáciou viery na danom území, učiť sa vnímať miestne znamenia čias ako výzvy živého Krista prítomného na danom mieste a pokúsiť sa na ne odpovedať vykročením na cestu, na ktorú Pán volá miestne spoločenstvo.

Duchovné sprevádzanie pri prehlbovaní vo viere

23. Napriek rastúcemu sekularizmu, je v našich farnostiach prítomných mnoho veriacich, ktorí v kresťanskej iniciácii už zažili osobné stretnutie s Ježišom a túžia spolu so svojimi duchovnými pastiermi prehlbovať svoj vzťah so živým Bohom. Tých, ktorí dospeli od zachovávania náboženských praktík k osobnej viere a zatúžili po jej plnosti a živote z nej, je treba zaradiť do farnosti cez malé spoločenstvá, ktoré sa pravidelne stretávajú, usilujú sa o prehlbenie života viery pomocou farskej katechézy a spolupracujú pri evanjelizácii ako modlitbové spoločenstvá, biblické krúžky, farská charita a pod. Katechéza je možná tam, kde existuje kresťanské spoločenstvo. Jej nositeľom môže byť najmä farské spoločenstvo, ale aj cirkevné školy, cirkevné hnutie a pod. ¹⁶

Kedže potreba takejto formácie a vzdelávania prekračuje možnosti jednotlivých farností, je potrebné laikov oboznamovať a ponúkať im jestvujúce formačné a vzdelávacie programy napr. diecézne animátorské školy, kurz Štúdium rodiny, stretnutia animátorov a vedúcich spoločenstiev (Svetlík, Net...), evanjelizačno-formačné kurzy (ako napr. Filip, Ján), akademické teologické štúdiá, evanjelizačné školy a pod.

V školských podmienkach len výnimočne sa podarí vytvoriť zo skupiny žiakov kresťanské spoločenstvo. To je veľký problém školského vyučovania náboženstva: veľkej časti žiakov chýbajú základy viery, neprešli evanjelizáciou, napriek tomu sa snažíme ich katechizovať. ¹⁷ Z tohto aspektu bolo by žiaduce premyslieť ciele, metódy a osnovy školského vyučovania náboženstva v duchu novej evanjelizácie, najmä však zaviesť a rozšíriť farskú katechézu. Cirkev sa síce nemôže vzdať školského vyučovania náboženstva, pomocou ktorého môže osloviť asi polovicu všetkých detí na Slovensku, ale musí ju uplatňovať v primeranosti stupňu viery jej prijímateľov, aby mohla byť aj účinná. V opačnom prípade hrozí totiž nebezpečenstvo opačného efektu. Ťažiskom a srdcom formácie detí (aj mládeže a dospelých) sa však musí stávať farská katechéza, ktorá ide do hĺbky a vychováva aktívnych kresťanov, zapojených do života farnosti a Cirkvi.

Farská katechéza

¹⁵ Ide o laických členov rehoľných spoločenstiev.

¹⁶ Všeobecné direktorium pre katechizáciu, č. 253.

Práve v tejto oblasti sa ukazuje najpodstatnejšia pastoračná úloha kňaza – privádzať veriacich v Krista k hlbokému priateľstvu s ním. Stotožniť sa s týmto priateľstvom je potom celkom spontánnym odovzdávaním vlastného vnútra. Kňaz sa iba takýmto spôsobom môže stať duchovným sprievodcom svojich veriacich na ceste hlbšieho spoznávania Ježiša Krista a veriaci bez tohto sprevádzania iba ťažko môžu vyrásť na skutočných apoštolov, ktorí sú schopní vstúpiť do vonkajšieho sveta s nadšením prvého ohlasovania. Je nevyhnutné, aby sme naše prehlbovanie vzťahu s Ježišom pochopili ako základ a prameň celého procesu novej evanjelizácie.

Tu je potrebné nadalej dôsledne využívať všetky osvedčené prostriedky duchovného života, ako aj nové duchovné programy, ktorých vznik Boží Duch neustále aj v našej dobe podnecuje pre duchovné dobro veriacich. Ide o liturgické slávenia a pobožnosti, o duchovné cvičenia a obnovy, modlitby chvál, o tradičné prejavy ľudovej zbožnosti, ako i o špecifické duchovné programy pre mládež, rodiny i jednotlivé životné stavy, napr. manželské rekolekcie, manželské stretnutia, Kána pre manželov, modlitbové stretnutia, Púť radosti, Stretnutie synov a dcér, Púť mužov, Púť rodín, Víkendové obnovy hnutia Svetlo a život...

Obsahovou súčasťou týchto programov musí byť prehĺbená farská katechéza dospelých. Treba im v nej ponúknuť možnosť doplnenia si náboženských poznatkov a postupné dozrievanie vo viere. Katechéza dospelých by však mala prebiehať podľa diferenciácie v ich životnej a profesionálnej špecifickosti. V tomto zmysle katechéza pre učiteľov, lekárov, či zdravotníkov vo všeobecnosti, politikov, podnikateľov a podobne, vždy v interdisciplinárnom ponímaní a predkladaní, sa javí v tejto dobe ako prepotrebná.

Prehlbovanie vo viere musí byť nasmerované k vzbudeniu túžby dorásť do apoštolskej a misionárskej horlivosti. Jeho cieľom nie je iba pestovať osobnú zbožnosť a prehlbovať individuálny rozmer vzťahu s Bohom, ale zrelosť a nadšenie pre ohlasovanie. Práve v našej dobe túžime v sebe oživiť planúce nadšenie apoštola Pavla, ktorý zvolal: „Lebo nás ženie Kristova láska“ (2Kor 5,14a). Toto nadšenie určite vzbudí novú misionársku horlivosť. Kto naozaj stretol Krista, nesmie si ho ponechať pre seba, ale ho musí ohlasovať.“¹⁸

Sprostredkovanie osobného stretnutia s Kristom zvykovým veriacim

24. Mnohí veriaci našich farností vyrastali od malička v tradične kresťanských rodinách, v ktorých prijali prežívanie viery iba formálne. Postupne prijímali iniciačné sviatosti uvádzania do kresťanského života, ale bez zážitku kresťanského spoločenstva a bez dimenzie osob-

*Nielen poučiť
o sviatostiach,
ale začleniť
do života farnosti*

¹⁷ Svedčí o tom napríklad aj dotazník kňazov, z ktorého vysvitlo, že najväčší problém pre kňazov v súčasnej dobe je vyučovanie náboženstva na školách. Zrejme sa tam koná a očakáva niečo, čo v prevažnej miere nezodpovedá danému stavu. Tam totiž, kde nebolo základné prijatie viery a základná skúsenosť kresťanského života, nemožno nazvať vyučovanie náboženstva v škole katechézou a očakávať jej primerané ovocie. Ba naopak. Príkladom nám je sv. apoštol Pavol, ktorý rešpektuje stav svojich poslucháčov a ponúka im iba riedke mlieko, lebo inú stravu by ešte neboli schopní prijať, ba možno by im aj poškodila (porov. 1 Kor 3,2)

¹⁸ NMI 40.

nej náboženskej skúsenosti a rozhodnutia sa pre Krista. Ich poznanie viery býva dosť povrchné, lebo je založené na poznatkoch získaných ešte v detstve, príp. na hodinách náboženstva, ak ho navštevovali.

Náboženská prax týchto veriacich spočíva v účasti na svätých omšiach, aj v prijímaní sviatostí, hoci často minimálne a chápaných mnohokrát magicky alebo ako niečo, čo sa patrí, či je povinnosťou (raz v roku svätú spoveď). Preto sa prejavujú bez zodpovedajúcich kresťanských postojov v oblasti politiky, manželstva a sexuálnej morálky a spravidla nie sú ochotní osobne sa angažovať na základe zodpovednosti za Cirkev. Ako pozitívum treba uviesť, že ešte žiadajú od Cirkvi vyslúženie sviatostí a svätenín a sú účastní na liturgických sláveniach aspoň sporadicky, čo vytvára priestor na ich pastoračiu. Môže ísť o rodičov, ktorí žiadajú o vyslúženie sviatostí pre svoje deti, či mladých ľudí, ktorí chcú uzatvoriť svoje manželstvo v chráme na základe rodinných tradícií alebo pre iné okrajové dôvody a tiež dosť veľký počet záujemcov na prijatie iniciačných sviatostí, hoci len na základe zvyku v rodine. Tým, ktorí síce boli pokrstení, ale neprešli riadnou kresťanskou výchovou a potrebujú položiť pevné základy viery, a tiež nepokrsteným, treba ponúknuť uvedenie do kresťanského života čiže kresťanskú iniciáciu.¹⁹

Úlohou pastoraácie je tu najmä napomáhať sprostredkovanie osobného stretnutia s Ježišom Kristom a postupné dozrievanie vo viere. Pri kontakte s touto skupinou veriacich treba zdôrazniť dôležitosť prijatia, otvorenosti, úcty – vytvorenie vzťahu, na ktorom je možné budovať ďalej. Pri žiadosti o vyslúženie iniciačných sviatostí treba rozlišovať individuálnu situáciu viery a ponúknuť namiesto prípravy na udelenie sviatostí uvedenie do kresťanského života. Preto je dôležité postupne prehľbovať a premieňať doterajšiu prípravu na prijatie sviatostí (u mladých pred birmovkou, u dospelých pred prijatím sviatosti manželstva a krsťtom dieťaťa) na uvádzanie do kresťanského života tak, aby obsah a rozsah uvádzania zodpovedal katechumenátu s jeho jednotlivými stupňami. V konkrétnych prípadoch je potrebné, aby katechéze predchádzala *kerygma* – prvé ohlasovanie, a aj po udelení sviatostí sa treba snažiť o udržanie kontaktu s Cirkvou a ponúknuť možnosť začlenenia sa do malého spoločenstva. Touto ponukou sa stane už samotné uvádzanie do kresťanského života a farská katechéza, ak bude uskutočňovaná v malých spoločenstvách, v ktorých sú ich členovia evanjelizovaní, a ktoré na základe možnosti osobného stretnutia s Kristom v nich vedú k evanjelizácii.

Aj návšteva kostola mnohých len na veľké sviatky (Vianoce, Veľká noc), opierajúca sa len o akýsi sentiment a podobne žiadosť o kresťanský pohreb bez súvisu so živou vierou v posmrtný život, je príležitosťou Božej milosti, ktorá chce stavať aj na tom slabom, neuvedomelom a možno aj pomýlenom chápaní viery. Musí nám byť zrejmé, že každá možnosť kontaktu s konkrétnym človekom je vzácnou príležitosťou pre Božiu milosť, ktorú nesmieme premrhať, ale trpezlivo a citlivo rozvíjať na ceste k Pravde. V citlivých chvíľach života je totiž človek otvorený Božiemu posolstvu, ktoré sa mu však vždy musí ponúknuť také, aké skutočne je: ako radostná zvesť, evanjelium.

¹⁹ Porov. *Obrad uvedenia do kresťanského života*, SSV, 1993; „Vyhlásenie biskupov Slovenska o uvedení katechumenátu na Slovensku“ a „Štatút katechumenátu schválený KBS 23. apríla 1996“ in *Liturgia* č. 3/1996.

Hoci si iniciáciu zvyčajne spájame s prípravou dospelých na krst, v súčasných podmienkach odkresťančeného sveta je potrebné pochopiť jej nevyhnutnosť aj u pokrstených, ale nevychovávaných v kresťanskom duchu a prostredí. Preto nestačí, aby záujemci o prijatie sviatostí dostali dôkladné poučenie. Treba ich uviesť do kresťanského spôsobu života a začleniť do farského spoločenstva.

Celá kresťanská iniciácia musí byť obsahom katechumenátu.²⁰ Znamená nielen poučiť katechumenov, ale uviesť ich do kresťanskej viery a života, *urobiť z nich učeníkov*²¹ a svedkov Ježiša Krista, aktívnych členov jeho Cirkvi.

Vhodným prostriedkom na prvé objavovanie života Cirkvi sú napr. svetové stretnutia mládeže a rodín so Svätým Otcom, svetové stretnutia rodín, gospelové koncerty a festivaly, kvetné víkendy, programy zamerané na ochranu života, Dobrá novina a pod.

Nositeľom kresťanskej iniciácie a následnej katechizácie je celá farská komunita, vedená svojím kňazom, a nie samotný kňaz alebo katechéta. Jej cieľom je viera, ktorá má byť *svedectvom života, svedectvom slova* a má sa *vyznačovať zrelosťou*.²² To prináša osobitný dôraz na pastoračnú a katechizáciu dospelých. Je známe, že sú to dospelí, ktorí sú hlavnými nositeľmi práce vo farnosti. Katechéza detí a mladých len vtedy môže byť účinná, ak sa opiera o hodnoverné modely dospelej viery a kresťanského života.

Prvé ohlasovanie nepokrsteným, predevanjelizácia

Položiť dôraz na vzťahy

25. V našich farnostiach žije čoraz väčší počet tých, ktorí sú ešte nepokrstení, alebo *nepraktizujú* svoju vieru a ich život je od Cirkvi vzdialený. Mnohí z nich sa s kresťanskou vierou nestretli ani vo vlastnej rodine, ani v prostredí, v ktorom žijú, alebo po prvom kontakte ju z nejakých príčin odmietli alebo sa stali voči nej ľahostajní. Sem patria aj početné prípady odmietania Cirkvi pre zlú skúsenosť neprijatia, či zranenia zo strany laických veriacich alebo kňazov. Pretože sú najviac vzdialení Cirkvi, je tu priestor pre tých, ktorí sú

²⁰ Porov. „Stať sa kresťanom sa už od čias apoštolov uskutočňuje postupným napredovaním a uvádzaním do kresťanského života, ktoré pozostávajú z viacerých etáp. Túto cestu možno prejsť rýchlo alebo pomaly. Vždy však obsahuje niektoré základné prvky: ohlasovanie slova, prijatie evanjelia, ktoré vedie k obráteniu, vyznanie viery, krst, vyliatie Ducha Svätého a pristúpenie k eucharistickému prijímaniu“ (KKC 1229). „Katechumenát nie je iba čírym výkladom právd viery a prikázaní, ale školou a dostatočne dlho trvajúcim noviciátom celého kresťanského života, kde učeníci prichádzajú do styku s Kristom, svojím Majstrom. Nech sa teda katechumeni vhodným spôsobom zasnávajú do tajomstva spásy a do praktizovania evanjeliových mravov. A posvätnými obradmi, ktoré sa majú sláviť postupne, nech sa uvedú do života viery, liturgie a lásky Božieho ľudu“ (AG 14).

²¹ Porov. Mt 28,19. Slovo *mathéteusate* tu neznamena učiť, ale *urobiť učeníkom (-mi)* a to je čosi úplne iné. Znamená osobný vzťah, ktorý sa týka všetkých oblastí života, nielen odovzdávania vedomostí.

²² Porov. „A tak každý, kto počúva tieto moje slová a uskutočňuje ich, podobá sa múdremu mužovi, ktorý si postavil dom na skale“ (Mt 7,24). Buďte „stále pripravení obhájiť sa pred každým, kto vás vyzýva zdôvodniť nádej, ktorá je vo vás“ (1 Pt 3,15). „Kým nedospejeme všetci k jednote viery a poznania Božieho Syna, k zrelosti muža, k miere plného Kristovho veku“ (Ef 4,13).

už náležite pripravení na apoštolát. Presnejšie ide o tzv. predevanjelizáciu,²³ ktorá je prípravou pôdy pre evanjelizáciu. Uskutočňuje sa *osobitnými evanjelizačnými aktivitami a projektmi*. Zvyčajne ich robia pripravené osoby, spoločenstvá a organizácie.

V rámci predevanjelizácie sa otvára priestor na prvé ohlasovanie – *kerygmu*. Nesmieme sa totiž nechať zmýliť tým, že už prijali niektoré sviatosti a predpokladá vieru. Ak žiadajú o sviatosti uvádzania do kresťanského života, je pre túto skupinu zvlášť dôležité skutočné postupné uvádzanie do kresťanského života v zmysle *Obradu uvedenia dospelých do kresťanského života*, ktoré má vytvárať reálne možnosti osobne stretnúť Ježiša Krista a jeho evanjelium a na ktoré môže nadväzovať farská katechéza.

Dôležitým rozmerom apoštolátu tejto skupiny je evanjelizácia prostredníctvom laických veriacich cez bežné osobné kontakty. Treba využiť aj rôzne príležitosti, napríklad, keď títo ľudia žiadajú zaopatrenie starého či chorého člena rodiny, kresťanský pohreb, hľadajú sociálno-charitatívne a vzdelávacie služby Cirkvi. Silným antropologickým priestorom pre stretnutie je totiž skúsenosť ľudského utrpenia a bolesti. Zoči-voči chorobe, utrpeniu a smrti sa otvára priestor na hľadanie ochoty vpustiť do úplnej tmy lúč svetla. Tak ako to už robia farnosti v mnohých krajinách, môžu aj naše farnosti ponúknuť na farskej nástenke rôzne služby: napr. nákupy a odvoz autom pre chorých a starých, opatrovanie chorého dieťaťa, bezplatné darovanie použitého nábytku a šatstva, sociálne, právne a psychologické poradenstvo na pôde farského centra atď. Aj tieto služby môžu byť pre niekoho prvým kontaktom s farnosťou a príležitosťou na predevanjelizáciu.

„Milý a srdečný ľudský kontakt, modlitba, postoj poznačený prijatím, načúvaním, otvorenosťou, úctou, dôverným vzťahom, priateľstvom, ocenením a inými čnosťami, to je základ, na ktorom sa dá budovať. Na takomto ľudskom vzťahu možno vystavať pastoraáciu, v ktorej je každý rešpektovaný a prijímaný pre to, čím je – často bez toho, aby sme to vedeli – ako stvorenie osobne milované Bohom. Skutočný misijný kontakt nastáva v dialógu a pri budovaní medzi ľudských vzťahov“.²⁴

Sem patrí predevanjelizácia prostredníctvom ľudských hodnôt (napr. umenia, športu, vedy alebo filozofie), mestských misií, pouličných evanjelizácií (napr. Kampaň pre Ježiša...), festivalov kresťanskej hudby (napr. Verím Pane, Lumen, Voľnosť na Nevoľnom, Hajdukfest...), farských dní (napr. Farfest...), stretnutí rodín a pod.

Veľkou výzvou súčasnosti je príprava pôdy pre evanjelizáciu pomocou médií (tlač, rozhlas, TV, internet) a tiež evanjelizačné kampane (napr. ľudové misie, spojené často s evanjelizáciou po domoch a na verejných priestranstvách). Zvlášť u mladých sú obľúbené koncerty duchovnej piesne (napr. Campfest), prehliadky kresťanskej divadelnej tvorby (napr. Gorazdov Močenok) alebo veľké stretnutia rodín (napr. pri oslave medzinárodného dňa rodiny): toto všetko možno tiež označiť ako evanjelizáciu. Vo vzťahu k týmto aktivitám úlohou farnosti (kňazov a laikov) je vytvoriť podmienky (príprava evanjelizácie; po evanjelizácii starostlivosť o oslovených) a poskytnúť konzultácie.

²³ Porov. EN 51.

²⁴ Porov. „Dôležitá je kultúra vzťahu, nevyhnutná na to, aby kresťanské svedectvo mohlo strhnúť druhého na cestu viery. Prvenstvo osoby a osobných vzťahov je základom evanjelizačného diela“ (KTB, s. 60).

Podporovať
spiritualitu
spoločenstva

Predpoklady novej evanjelizácie

Svätosť, spoločenstvo a kňazský charakter Cirkvi

26. Základom múdrego pastoračného plánovania je *úloha stať sa svätým*, preto „perspektíva, v ktorej sa má niesť celá pastoračná cesta, je perspektíva svätosti“. ²⁵ To znamená, že musíme vlastným obrátením „znovu začať u Krista“ ²⁶ a všetko, o čo sa snažíme, zakoreniť v kontemplácii a modlitbe.

Rozjímanie o Kristovej tvári potom inšpiruje naše pastoračné plánovanie Ježišovým novým prikázaním a to nám otvára dôležitý priestor, ktorým je spoločenstvo (koinonía) – stelesňujúce a zjavujúce samotnú podstatu tajomstva Cirkvi. Preto treba urobiť z všeobecnej aj miestnej Cirkvi dom a školu spoločenstva, čiže podporovať *spiritualitu spoločenstva* a urobiť z nej výchovný princíp v každej oblasti života Cirkvi, ktorou formujeme človeka a kresťana, zvlášť pri formácii klerikov a laikov k ich vzájomnej komunikácii a počúvaní sa, v pastorácii rodín, v ekumenickom úsilí, v dialógu s filozofiami, kultúrami a náboženstvami a v ich evanjelizácii. ²⁷

Snaha o svätosť a budovanie spoločenstva vyplýva z *kňazského charakteru* celej Cirkvi, ktorá má dvojakú účasť na Kristovom kňazstve, pričom všeobecné kňazstvo laikových veriacich je podmienené, vedené a nesené ordinovaným kňazstvom. ²⁸ Takže aj služba laikových veriacich je kňazskou službou, ktorá – spájaná s Kristovou obetou – z Kristovej obety, z Eucharistie dostáva účinnosť a silu. ²⁹ Božia podivuhodná prozreteľnosť prostredníctvom odkresťančenia súčasnej doby vedie svoju Cirkev a všetkých jej členov, kňazov i laikov, aby sa stali tým, čím sa podľa Božích zámerov majú stať:

²⁵ NMI 30. Pastorácia v perspektíve svätosti zahŕňa viaceré konkrétne úlohy, najmä: vypracovať pedagogiku svätosti, ktorá spája tradičné formy pomoci s novými, aké poskytujú cirkevné hnutia a združenia (porov. NMI 30, 31); naše spoločenstvá sa musia stať školami liturgickej aj osobnej modlitby v duchu veľkej mystickej tradície Cirkvi, čo sa má prejavovať v ich dennom programe (porov. NMI 32-34), napr. v kontemplatívnej modlitbe ruženca; osobitný dôraz klásť na liturgiu, najmä na nedeľnú omšu ako privilegované miesto spoločenstva a objavovanie spovede ako tajomstva spásy (porov. NMI 37); obnovené počúvanie Božieho slova a obnovenie tradície „lectio divina“ (porov. NMI 39); ohlasovať Božie slovo, s dôrazom na zrozumiteľnosť reči, zvlášť pri pastorácii mladých (porov. NMI 40); ako účinný prostriedok posväcovania prijať ruženec, v ktorom celý zástup svätých našiel pravú cestu k svätosti (porov. Apošt. list *Rosarium Virginis Mariae*); čerpať silu z Eucharistie: „Každé úsilie o svätosť, ...každé napĺňanie pastoračných plánov musí čerpať potrebnú silu z eucharistického tajomstva a musí k nemu smerovať ako k svojmu vrcholu.“ (EdE 60).

²⁶ NMI 29.

²⁷ Porov. NMI 42, 43. Spiritualita spoločenstva znamená: zamerať sa na tajomstvo trojjediného Boha, ktorý v nás prebýva a vnímať jeho svetlo na tvári bratov a sestier; cítiť brata a sestru ako „niekoho, kto patrí ku mne“; spolu s ním prežívať jeho radosti a bolesti, postarať sa o jeho potreby, ponúknuť mu hlboké priateľstvo; vidieť v ňom pozitívne prvky a prijímať ho ako Boží dar, ako „dar pre mňa“; vedieť „urobiť mu miesto“; niesť si navzájom bremená a premáhať egoizmus: rivalitu, karierizmus, nedôveru a žiarlivosť (porov. NMI 43).

²⁸ Porov. KKC 1546, 1547.

²⁹ Porov. LG 34.

kráľovským kňazstvom, svätým národom, ľudom, ktorý zvestuje slávne skutky trojjediného Boha.³⁰ Ak v predchádzajúcich dobách svätosť, apoštolát a kňazská služba boli doménou duchovného stavu a reholí, teraz Duch vedie k svätosti a misijnej službe celý Boží ľud. Z toho vyplýva, že v súčasnosti našou najzávažnejšou úlohou je premeniť farnosti na živé spoločenstvá, ktoré počúvajú, žijú aj hlásajú evanjelium.

Farnosť ako základné miesto novej evanjelizácie

27. Tradičné štruktúry Cirkvi (diecéza, farnosť) sa v priebehu dejín osvedčili. Našou úlohou je ich oživiť a obnoviť. Farnosť je osobitným miestom, kde sa uskutočňuje Cirkev. Snaha o novú evanjelizáciu musí byť zameraná na obnovu farnosti ako spoločenstva, ktoré ohlasuje, slávi a svedčí o evanjeliu lásky. Smerujeme k modelu farského spoločenstva, ktoré nie je iba miestom služby, kultu a náhodných stretnutí, ale konkrétnej skúsenosti viery a lásky, s misijnárskym dynamizmom a silou evanjeliového svedectva. Ide o model farnosti ako spoločenstva, v ktorom kňazi a laici spolupracujú podľa chariziem a služby vlastnej každému jednému. Tu sa odohráva praktický každodenný život veriaceho človeka, jeho stretnutie s Kristom, s ostatnými veriacimi a takisto s neveriacimi.³¹ Farnosť predstavuje „konkrétnu formu miestneho realizovania sa Cirkvi, v určitom zmysle je ona Cirkvou, ktorá žije uprostred domov svojich synov a dcér.“³²

V dôsledku sekularizácie spoločnosti obec už nie je kresťanským spoločenstvom, preto takéto spoločenstvo treba vytvoriť. Takto ku klasickým úlohám pastorácie – *martyria, liturgia, diakonia* – pribúda štvrtá ako základ troch ostatných: *koinonia* – budovanie farského spoločenstva, ktorá v nových podmienkach je základnou úlohou pastorácie. V súčasnosti ak vo farnosti chýba cielené budovanie spoločenstva, čoskoro nebude mať kto ohlasovať, sláviť a slúžiť. Farské spoločenstvo v súčasnosti žije uprostred spoločnosti, ktorá nerešpektuje evanjeliové hodnoty v plnej miere, hoci väčšina populácie sa stále hlási ku kresťanstvu. Táto skutočnosť vyžaduje permanentnú evanjelizáciu okolia ako rozmer života farského spoločenstva.

Keďže mnohé úlohy novej evanjelizácie prekračujú možnosti jednotlivých farností, je potrebná spolupráca a dialóg medzi farnosťami na dekanátnej a diecéznej úrovni. Tu sa môže ukázať aj univerzálnosť Katolíckej cirkvi, keďže ona jestvuje a vyjadruje sa práve v diecézach ako partikulárnych cirkvách.³³ Je potrebné, aby diecézy organizovali pastoráciu, ktorá by zohľadňovala odlišnosti a podporovala spoluprácu medzi veriacimi a ich združeniami. Rovnako je

*Pri obnove
využiť
tradičné
štruktúry
Cirkvi*

³⁰ Porov. 1 Pt 2, 9.

³¹ Porov. NMI 40. Porov. Ján Pavol II. biskupom z Umbrie *ad limina* 1991.

³² ChL 26.

³³ Porov. ChL 25.

dôležité, aby diecézy vytvárali podmienky pre koordináciu, starali sa o primeranú formáciu pastoračných spolupracovníkov a spolupracovali v tomto úsilí s inými diecézami aj v medzinárodnom rozmere.³⁴ Osobitnou povinnosťou diecéz je posilniť sviatostnú pastoraáciu tak, aby farské spoločenstvá a všetci veriaci poznali ich hlbokú pravdu.³⁵

***Potreba kvalitnej formácie kňazov a laikov
v duchu novej evanjelizácie***

28. Účinnosť evanjelizácie veľmi závisí od vzťahov medzi farrárom a jeho spolupracovníkmi a najmä od vzťahu celého spoločenstva k Bohu. Ony sú nevyhnutným predpokladom aj pre konkrétne aktivity, organizovanie podujatí a budovanie štruktúr. Predovšetkým jednota v láske oživuje farské spoločenstvo a priťahuje ľudí na okraji alebo mimo farnosti.³⁶

Druhý vatikánsky koncil považuje za prvoradú úlohu kňaza vo farnosti „zhromažďovať Božiu rodinu ako svorne zmýšľajúce bratstvo“, ³⁷ pretože farnosť nie je v prvom rade štruktúrou, ale „Božou rodinou, spoločenstvom bratov, preniknutých jedným Duchom“. ³⁸ Preto vážnou prekážkou budovania farnosti ako spoločenstva lásky môže byť to, keď kňaz sústredený na rôzne iné povinnosti, zanedbáva vzťahy s veriacimi, keď iba pracuje pre veriacich a nie s nimi (t.j. nevytvára im priestor na spoluprácu) v rovnakej miere, ako keď sa jednotlivé spoločenstvá veriacich uzatvárajú voči životu celej farnosti.

Formácia kňazov i laikov v duchu novej evanjelizácie je preto základnou osou realizácie pastoračného plánu. Je potrebné, aby ľudskú, duchovnú, intelektuálnu i pastoračnú formáciu kňazov, ktorá mala za cieľ vychovať pastoračne zdatného jednotlivca, vystriedala formácia zohľadňujúca nové pastoračné potreby súčasnej doby. Ide o zmenu postoja k laikom v duchu Druhého vatikánskeho koncilu. Ťažiskom by nemala byť snaha vychovať kňaza, ktorý sa vie zhostiť každej pastoračnej úlohy, ale vybudovať v ňom schopnosť združiť okolo seba komunitu spolupracovníkov. Spolu s ňou bude vytvárať a plniť úlohy zamerané na budovanie celého farského spoločenstva a pozývať všetkých na spoluzodpovednosť a podieľanie sa na ich uskutočňovaní.

Táto pomerne náročná úloha si vyžaduje, aby v prvých etapách realizácie pastoračného plánu aspoň časť kňazov absolvovala formачné stretnutia, kde by sa zoznámili s tým, ako budovať a viesť spoločenstvo ľudí k vopred jasne vytýčenému cieľu.

³⁴ Porov. EE 28.

³⁵ Porov. EE 74.

³⁶ Porov. „Aby všetci jedno boli, ako ty, Otče, si vo mne a ja v tebe, aby aj oni v nás jedno boli, aby svet uveril, že ty si ma poslal“ (Jn 17, 21).

³⁷ LG 28.

³⁸ ChL 28.

29. Zrejším a nevyhnutným predpokladom obnovenj formácie kňazov je budovanie spoločenstva so svojim biskupom a vzájomne medzi sebou. Ide o aktualizáciu toho princípu, ktorý má v Kristovi základ a životaschopnosť, ako i neustále prehĺbovanie sa v kňazskej spiritualite zakorenenej v budovaní osobného vzťahu s eucharistickým Kristom. Bez toho totiž nie je možný ani apoštolský zápal, ani schopnosť načúvať hlasu Božieho Ducha. Od neho závisí schopnosť nasmerovať a viesť spoločenstvo ľudí, za ktorých pastier nesie zodpovednosť. Potom sa kňaz aj pri liturgickom slávení zameriava viac na vyjadrenie hĺbky prežívaného tajomstva, než na vonkajšie prejavy.

Formáciu je potrebné v konečnom dôsledku zamerať na to, aby kňaz vedel osloviť svojich poslucháčov jazykom, ktorému rozumejú. Realizáciu tejto úlohy je dôležité začať už od kňazských seminárov a teologických fakúlt. Mnohé pojmy a argumenty, ktoré považujeme za kľúčové, sú často pre našich súčasníkov nezrozumiteľné. Misiónárskosť kňaza, ako jeden zo základných pilierov novej evanjelizácie, si vyžaduje, aby bol kňaz vedený k využívaniu každej príležitosti, ktorá sa naskytne, na oslovenie predovšetkým tých, ktorí nemajú kontakt s Cirkvou alebo ho majú len minimálny.

Toto všetko kladie zvýšené nároky na osobu kňaza a hlavne na jeho umenie komunikovať a viesť dialóg aj s tými, s ktorými sa nestretá na tej istej názorovej rovine. Súčasnosť ukazuje, že okrem schopnosti osloviť zástupy veriacich, je potrebné aby sa kňaz neustále učil komunikovať s jednotlivcom, ktorý pred ním predstupuje vo svojej rozmanitosti a originalite.

30. Základným výrazovým prostriedkom, ktorému rozumejú všetky generácie, je konkrétne žitá láska. Pastier, prístupujúci s pastoračnou láskou k tým, ktorí sú blízko a tiež otvorený pre charitatívne projekty, ktoré presahujú konfesijné hranice vlastného farského spoločenstva, je zároveň aj účinným misiónárom.

Je potrebné spomenúť aj pastoračnú povolanie. Po rokoch, kedy bolo duchovných povolaní viac, nastal priskoro úpadok. Je veľmi dobré, že sa aj na národnej úrovni naštartovali procesy napomáhajúce pastoračným povolaním, aby konkrétnymi programami oslovovali mladých pri hľadaní ich vlastného povolania. Starostlivosť o povolania je pre budúcnosť Cirkvi na Sloven-

Spoločenstvo
kňazov
s biskupom

Už pastoračný plán 2001-2006 vyžadoval revíziu štúdia a formácie seminaristov, revíziu skladby predmetov, zlepšenie pomeru praktických cvičení a prednášok či zavedenie dlhšej pastoračnej praxe. Doteraz uskutočnené kroky v tomto smere nezodpovedajú požiadavkám doby, je preto nevyhnutné podniknúť різne kroky v podobe vypracovania Ratio fundamentalis – základného poriadku kňazského formovania a Ratio studiorum – študijných programov teologických fakúlt.

Výborným nástrojom pri ľudskej, duchovnej, pastorálnej a intelektuálnej obnove kňazov zostávajú stále pravidelné mesačné rekolekcie, stretnutia kňazov dekanátu pri spoločnej modlitbe, meditácii, svätej omši, prednáške a diskusii o pastoračných otázkach. Bolo by vhodné, aby témou prednášok, meditácií a diskusií boli tézy z pastoračného plánu. Diskusia o realizácii pastoračného plánu nech sa rozvinie do patričnej hĺbky a praktických uzáverov na úrovni farnosti, dekanátu a diecézy.

*Formácia
laikov*

sku životne dôležitou otázkou, preto nech je pastoriácia povolání jedným z hlavných cieľov kresťanských spoločenstiev.

Za rovnako dôležitú považujeme formáciu k trvalému diakonátu a náležité zapojenie trvalých diakonov do služby a života Cirkvi v jednotlivých diecézach na Slovensku.

31. Mnohí laici sa na základe svojej dôstojnosti oprávnené domáhajú partnerskejšieho dialógu a spolupráce na úrovni farnosti alebo aj diecézy. Aby táto spolupráca bola vzájomne prospešná, je potrebná ich systematická formácia. Dôležitosť formácie laikov a spoluprácu s nimi zdôrazňoval aj pápež Ján Pavol II. pri svojich pastoračných návštevách na Slovensku. Nezostal len pri všeobecnom odporúčaní, ale hovoril aj o konkrétnom obsahu formácie laikov k ľudskej a kresťanskej zrelosti: cez život modlitby, duchovné vedenie a organickú a systematickú katechézu.

Cieľom formácie laikov je povzbudzovanie a posilňovanie osobnej viery a morálnych postojov pri inkulturácii evanjelia a pomoc pri hľadaní vlastnej cesty svätosti. Nech je to formácia na novú evanjelizáciu, na komunikáciu (získanie komunikačných zručností), k životu v spoločenstve na všetky procesy, ktoré s tým súvisia napr. v podobe duchovných obnov, seminárov, prednáškových cyklov alebo prostredníctvom obnovy tradičných prejavov zbožnosti ľudu. Potrebná je aj formácia laikov pre sociálno-spoločenské a politické úlohy prostredníctvom sociálneho učenia Cirkvi. Nemôže však ísť o jednosmerný monológ, ale o spoločné počúvanie a hľadanie pri zachovaní rozdielnosti a dopĺňania úloh pri budovaní Kristovho tajomného tela. Neoceniteľnou pomôckou pri formácii laikov zostávajú posynodálna apoštolský exhortácia Jána Pavla II. *Christifideles laici*, Katechizmus Katolíckej cirkvi a Kompendium sociálnej náuky Cirkvi.

III. Rodina ako prioritná pastoračná skupina

32. Rodina je miestom, kde sa mimoriadnym spôsobom zjavuje láska. Je prvou školou ľudských čností a privilegovaným miestom ohlasovania evanjelia.

Rodina budovaná na manželstve chápanom ako celoživotné spoločenstvo muža a ženy zamerané na dobro manželov, darovanie života a výchovu detí, je základnou bunkou Cirkvi i spoločnosti. Je zdrojom ich stability a rozvoja a zároveň predmetom starostlivosti pri zachovaní vlastnej autonómnosti rodiny.

Starostlivosť o stabilitu a rozvoj inštitúcie rodiny je komplexný proces, ktorý si vyžaduje vzájomnú spoluprácu všetkých, nakoľko presahuje možnosti samotných rodín, štátu i Cirkvi ako samostatných subjektov. Kvalita života rodín je predovšetkým úlohou samotných rodín, pričom sa oprávnené spolieha na podporu a pomoc štátu a Cirkvi, zvlášť pri plnení úloh, ktoré presahujú jej možnosti.

Vlastná starostlivosť Cirkvi o rodinu má pastoračný charakter. V záujme dobra rodín musí však tiež spolupracovať s ostatnými subjektmi a odpovedať na pozvania na spoluprácu v oblastiach, ktoré presahujú hranice jej možností a kompetencií, vyzývať kompetentných k plneniu ich úloh voči rodine, a postaviť sa na obranu práv rodiny proti akémukoľvek priamemu ohrozeniu alebo proti takému konaniu, ktoré rodinu ohrozuje svojimi dôsledkami.

Trvalou úlohou pastoraácie rodín je sprevádzanie jej členov po ceste spásy, zvlášť pomocou pri plnení ich úloh (budovanie jednoty v rodine, výchova detí). Táto úloha sa však konkretizuje v jednotlivých historických etapách života Cirkvi na základe poznania situácie, v ktorej sa rodina v danom období nachádza. Sústredená pozornosť Cirkvi zameraná na obnovu rodiny cez prehlbovanie teológie manželstva a rodiny, počnúc Druhým vatikánskym koncilom cez pontifikát Jána Pavla II. až po prvú encykliku súčasného pápeža Benedikta XVI., ukazuje na nevyhnutnosť vidieť prehlbenie pastoraácie rodín vo svetle povolania človeka k láske ako jednu z najdôležitejších úloh Cirkvi v súčasnej dobe.

Kresťanské chápanie rodiny

Starostlivosť o rodinu

Pastoraácia rodín

Pastoračnú starostlivosť o rodinu na celoslovenskej úrovni koordinuje Rada KBS pre rodinu a mládež, ktorú zriadila Konferencia biskupov Slovenska, aby usmerňovala činnosť a pastoračné aktivity v tejto oblasti.¹

¹ Rada KBS pre rodinu a mládež vydala niekoľko pastoračných pomôcok a príručiek, ktoré sú úspešne využívané v mnohých farnostiach.

*Zásadné vplyvy
na súčasnú rodinu*

Rodina v súčasnej dobe

33. Slovensko v súčasnosti pociťuje ohrozenie manželstva a rodiny, ako aj zníženú sociálnu vážnosť hodnoty manželstva.² Snaha o spochybnenie udržateľnosti modelu rodiny postaveného na trvalom manželskom zväzku jednej ženy a jedného muža je jednou zo zásadných charakteristík prostredia, v ktorom dnes naše rodiny žijú. Ak sa donedávna pastoračia rodín prirodzene opierala o všeobecné akceptovanie takéhoto modelu rodiny, mohla byť postavená na pastoračných prístupoch, ktorým toto všeobecné akceptovanie napomáhalo. Zásadná zmena v tejto oblasti je však výzvou, aby sa pastoračia rodín v súčasnom živote Cirkvi stala predmetom obnovy a naozaj prednostnou otázkou³ a ešte intenzívnejšie pokračovala v úsilí na podporu rodín.

Podobne má veľký vplyv na kvalitu pastoračie rodín šíriaci sa sekularizmus. Rodičia často žiadajú pre svoje deti krst a chcú, aby pristúpili k prvému svätému prijímaniu, ale bez toho, aby okrem týchto okamihov „posvätného prechodu“ mala viera nejaký vplyv na ich rodinný život. Jednotlivé osoby sa postupne stávajú nevercami. Táto situácia vo veľkej miere oslabuje najmä proces výchovy detí. Chýba základná katechéza a v mnohých rodinách aj svedectvo žitej viery rodičov, a tak deti často prijímajú vieru iba ako tradíciu alebo dočasnú požiadavku rodičov.

Tretím faktorom silne ovplyvňujúcim pastoračiu rodín sú zmeny, ktorými za posledné storočie prešla inštitúcia rodiny chápaná v tradičnom význame. Ide o prechod od predindustriálnej rodiny k postmodernej forme relatívne autonómnej rodiny, ktorý spôsobil mnohé oslabenia rodiny, priniesol však aj mnohé pozitíva.⁴ Tieto zmeny, ktoré sa silno prejavujú aj v živote rodín na Slovensku, priniesli ohrozenia, ktoré je možné na základe analýz rôznych prieskumov zhrnúť do štyroch základných oblastí: izolovanosť rodín zvlášť vo veľkých mestách, slabá pripravenosť mladých ľudí na zvládnutie manželských vzťahov a výchovy detí, nezamestnanosť a chudoba či problémové situácie v rodine, ako sú závislosti, násilie, prítomnosť telesne alebo psychicky ťažko hendikepovaného člena rodiny a mnohé iné.

Pri riešení týchto problémov sa vo veľkej miere pastoračné úlohy prelínajú s povinnosťami štátu voči rodine, ako aj s možnosťami rôznych rodinných a občianskych združení. Spoločenstvo Cirkvi si na jednej strane jasne vymedzuje svoje pole pôsobnosti, ktorým je predovšetkým duchovné sprevádzanie rodín zamerané na zvládnutie problémových situácií, na druhej strane chce zodpovedne vstúpiť do spolupráce s inými subjektami v takej miere, v akej môže napomôcť komplexnému riešeniu týchto ohrození.

*Spolupráca pri
starostlivosti
o rodiny*

² Porov. Benedikt XVI., Príhovor slovenským biskupom počas návštevy *ad limina*, 15. júna 2007.

³ Porov. Ján Pavol II., príhovor na III. generálnom zhromaždení biskupov Latinskej Ameriky, IV, a (28. jan. 1979): AAS 71 (1979), s. 204.

⁴ FC 6..

Cesty obnovy pastorácie rodín v duchu novej evanjelizácie

34. Základným východiskom aj pre obnovu pastorácie rodín je preto jej napĺňanie v duchu novej evanjelizácie. Vnímanie rôznosti stupňov, kde sa jednotlivé rodiny nachádzajú vzhľadom na prežívanie kresťanskej viery je potrebné viesť k diferencovanému prístupu k jednotlivým rodinám, aby sa každá rodina cítila oslovená v jej špecifickej situácii.

Je nevyhnutné hľadať cesty, ako osloviť a duchovne sprevádzať nielen kvalitné kresťanské rodiny žijúce vo vernosti a trvalej otvorenosti pre nový život, ale aj ako podchytiť a prejať podporu a pomoc rodinám v kríze, neúplným rodinám, odlúčeným manželom, ako aj všetkým, ktorí žijú v neregulárnej situácii vzhľadom k ideálu kresťanskej rodiny. Na základe spomínaných ťažkostí totiž počet takýchto rodín za posledné dve desaťročia neúmerne vzrástol. Úprimný záujem o tieto rodiny sa stáva mimoriadne dôležitým pre pastoračnú činnosť Cirkvi. „Ona sa totiž neobmedzuje len na najbližšie kresťanské rodiny, ale rozširujúc svoje obzory podľa miery Kristovho Srdca, bude sa čoraz viac starať o všetky rodiny, no zvlášť o tie, ktoré sa nachádzajú v ťažkom a nenormálnom položení. Cirkvi má mať pre všetky rodiny slová plné pravdy, ľudskosti, dobroty, nádeje, živej účasti na ich ťažkostiach, niekedy veľmi dramatických, ktoré na ne doliehajú.“⁵

Tomuto pastoračnému úsiliu „môžu užitočne pomáhať skupiny, hnutia a laické cirkevné združenia angažované v prvých líniách podpory manželského a rodinného života a šírenia náuky Cirkvi o manželstve, o rodine, o sexuálnej morálke a o bioetických témach.“ (Ad limina 2007)

Dialóg s ľuďmi dobrej vôle vzdialenými od života Cirkvi

35. V súčasnosti čoraz viac rodín je poznačených praktickým ateizmom alebo agnosticizmom a vzdďaľuje sa od bežného života Cirkvi. Postupne sa totiž neverectvo stáva kultúrnym fenoménom v tom zmysle, že mnohí ľudia sa stávajú neveriacimi alebo ľahostajnými vo viere nie po dlhej vnútornej námahe, ale jednoducho preto, lebo „to tak robia všetci“. Tieto rodiny sú v súčasnosti najsilnejšou výzvou pre novú evanjelizáciu: nájsť nové cesty pre dialóg s osobami, ktoré oň na prvý pohľad nemajú nijaký záujem, a už vôbec nepociťujú žiadnu potrebu Boha v presvedčení, že smäd po Bohu nemožno v srdci človeka nikdy úplne uhasiť, lebo náboženský rozmer je hlboko zakotvený v jeho bytí.⁶ Okrem toho je medzi nimi množstvo takých rodín, ktoré sú poznačené rôznymi biedami a potrebujú podporu a pomoc, ktorej sa im často nedostáva a tak strácajú silu žiť vo vernosti svojej životnej rozhodnutie.

Pastorácia rodín musí práve tu nadobudnúť misijný charakter. Je

*Záujem Cirkvi
o všetky rodiny*

*Súčasná rodina
a fenomén
neverectva*

*Rodina –
prvoradá
hodnota*

⁵ FC 65.

⁶ KTB, s. 5-8.

Dôležitým prostriedkom na prvé oslovenie rodín môže byť usporiadanie Dňa rodín alebo Stretnutie rodín, napríklad pri príležitosti Medzinárodného dňa rodiny, s prítiažlivým spoločenským programom. V rámci podobných akcií by mali byť zaradené aj stretnutia s odborníkmi na manželské a rodinné otázky, svedectvá rodín prípadne diskusia, ale hlavne možnosť neformálnych stretnutí s kresťanskými rodinami, kde by sa mohli vytvoriť prirodzené kontakty medzi neveriacimi či vieru nepraktizujúcimi rodinami a veriacimi rodinami ako aj kňazom farnosti. Pre náročnosť prípravy takéhoto stretnutia môže byť užitočné pripraviť ho na úrovni dekanátu alebo diecézy v spolupráci s diecéznym pastoračným centrom pre rodinu ako aj s prarodinnými organizáciami tretieho sektora, prípadne aj s podporou miestnej samosprávy. V takom prípade treba nadviazať a udržiavať trvalejší kontakt s rodinami, ktoré sa takejto akcie zúčastnili.

Misijné pôsobenie medzi rodinami neveriacich

potrebné hľadať cesty ako vstúpiť do dialógu s týmito rodinami, a ako im ponúknuť pomoc, keď ju potrebujú. Na inštitucionálnej úrovni niektoré cesty sú navrhnuté v dokumente Pápežskej rady pre kultúru a medzináboženský dialóg s názvom *Kde je tvoj Boh?* Ide predovšetkým o citlivé vstupovanie do verejného života a podporu laikov pri zakladaní iniciatív na podporu hodnoty rodiny. Ďalším prostriedkom je spolupráca kresťanov aj s občianskymi štruktúrami, hlavne s miestnou samosprávou pri realizovaní aktivít na podporu rodín a jej iniciovanie pri príprave verejných podujatí zdôrazňujúcich hodnotu manželstva a rodiny a to aj cez aktívnu prítomnosť vo svete masmédií.

Tieto aktivity vhodne nadväzujú na skutočnosť, že aj pre väčšinu neveriacich je rodina stále jednou z najdôležitejších hodnôt, ako to preukazujú i nedávne prieskumy medzi obyvateľmi Európskej únie.⁷ Väčšina z nich však zlyháva na nedostatočnej pripravenosti na poslanie manželstva a rodičovstva. Školská výchova k manželstvu a rodičovstvu napriek kvalitným a platným osnovám a príručkám je neuspokojivá pre malú pripravenosť učiteľov a, žiaľ, aj katechetov. Pre vysoké percento neúplných, rozvrátených a nefunkčných rodín si mladí ľudia ani z domu neodniesli žitý príklad kresťanskej a harmonickej rodiny. Často preto mla-

dé rodiny zlyhávajú už pri prvých krízach v manželskom vzťahu alebo nezvládnu výchovu detí.

Na farskej úrovni sa tu otvára veľký priestor pre konkrétne služby lásky a neformálny dialóg v rámci bežných kontaktov. Na osvedčené akcie, ktoré ponúkajú kresťanské združenia a farnosti, možno pozvať aj neveriacich dobrej vôle, ktorí nie sú zaujatí voči kresťanstvu. Ide napr. o stretnutia zamerané na komunikáciu v rodine, výchovu detí, manželské vzťahy a pod.

Okrem toho by spoločenstvo veriacich vo farnostiach malo využívať jednoduché prostriedky kontaktu s rodinami vzdialenými od viery a poslúžiť im napríklad možnosťou využívať detské ihrisko alebo klubovňu na cirkevnej pôde, ponukou letných táborov pre deti, pomocou v ťažkostiach cez dobrovoľníkov, prípravou športových podujatí, výletu pre rodiny, turistiky a podobne. Treba však stále pamätať, že aktivity v prospech vzdialených zvládnu iba zrelé manželské páry a zrelé spoločenstvo.

⁷ Eurobarometer (séria prieskumov verejnej mienky, ktoré zadáva sekcia Analýz verejnej mienky Európskej komisie od roku 1974).

Ohlasovanie živého Krista rodinám vlašným vo viere

36. Popri snahe o oslovenie rodín vzdialených od Cirkvi je potrebné pri každodennej pastoračnej službe zvlášť pozorne pristupovať k tým, ktorí sa cítia veriacimi katolíkmami, ale svoju vieru prežívajú iba ako peknú tradíciu. Aj pastoračia tejto skupiny predpokladá existenciu zrelého spoločenstva rodín vo farnosti.

Často je potrebné osloviť týchto tradičných veriacich cestami opísanými v predchádzajúcej časti. Hoci sa počet prvých svätých prijímaní a cirkevných sobášov z roka na rok znižuje, ešte pomerne mnohí z nich prichádzajú a žiadajú o vyslúženie sviatostí, súvisiacich s rodinným životom. I keď je u nás „dobrá rozvrhnutá sviatostná pastoračia spojená s rodinou: manželstvo, krst detí, prvé sväté prijímanie a birmovanie predvídajú povinnú prípravu.“⁸

Najväčšou výzvou sa v tomto ohľade ukazuje posilnenie prípravy na sviatosť manželstva. Z veľkého množstva mladých ľudí, ktorí chcú uzavrieť sviatostné manželstvo, je stále viac tých, ktorí túžia po hlbšej príprave na manželstvo. Ide predovšetkým o mladých ľudí, ktorí vyrastajú vo viere v rôznych spoločenstvách alebo sa zúčastňovali na mládežníckych pastoračných programoch. No aj mnohí ďalší, ktorí si uvedomujú vážnosť manželského stavu, do ktorého chcú vstúpiť, právom očakávajú od spoločenstva Cirkvi kvalitnú prípravu, ktorá je často zanedbávaná alebo nedostatočná na úrovni vzdialenej prípravy, či už v prostredí vlastnej rodiny alebo v prostredí školy.

Otvára sa tu preto príležitosť prehĺbiť blízku prípravu na manželstvo formou kurzov, ktoré sa už konajú na viacerých miestach na Slovensku, odlišných od bezprostrednej prípravy. Je dôležité preniesť ťažisko prípravy na manželstvo do obdobia *blízkej prípravy* a odlíšiť ju časovo, aj formou od doteraz prevládajúcich náuk v období *bezprostrednej prípravy*, počas ktorej sa má kňaz pred sobášom lepšie spoznať so snúbencami, pripraviť ich na slávenie sobáša resp. doplniť to, čo prípadne chýbalo v blízkej príprave.⁹ Blízka príprava má však ponúknuť všestrannú prípravu na kresťanský manželský život a má sa riadiť odporúčaniami týchto dokumentov. Mala by prebiehať tam, kde budúci manželia budú žiť. Môže prebiehať na úrovni farnosti, dekanátu alebo diecézy. Výhodou takýchto kurzov nie je len možnosť kvalitného odborného prístupu k príprave na manželstvo, ale aj prirodzené vytvorenie priateľstiev medzi snúbencami navzájom a polozenie základov spoločenstiev rodín, ktoré sa tak môžu po sobáši vytvoriť medzi mladými manželmi a rodinami zvlášť vo veľkých mestách.

Práve tu sa najviac ukazuje potreba vlastnej vnútornej obnovy v duchu novej evanjelizácie, aby sa prijatie iníciačných sviatostí nestávalo iba tradíciou alebo dokonca posledným kontaktom so životom Cirkvi. Citeľný pokles počtu uzavretých sviatostných sobášov a krstu detí za posledné obdobie, ako aj veľký počet tých, ktorí viac neprichádzajú do farských spoločenstiev po prijatí sviatosti birmovania je znakom, že mnohí prijímajú sviatosti iba zo zvyku. Málokterá farnosť vie využiť záujem o sviatosti na hlbší kontakt s rodičmi a novú evanjelizáciu. Tu sa treba inšpirovať praxou farností, ktoré to dokážu.

Potreba kvalitnej prípravy na sviatostné manželstvo

⁸ *Ad limina* 2007.

⁹ Pápežská rada pre rodinu, *Príprava na sviatosť manželstva*, SSV, Trnava 2004.

Spolupráca
v oblasti
pastorácie
mládeže
a rodín

Presnejšiu koncepciu týchto kurzov rozpracuje Rada KBS pre rodinu a mládež a ich realizácia v jednotlivých diecézach nech prebieha pod vedením náležitých diecéznych štruktúr zriadených biskupom (Diecézna rada pre rodinu resp. Diecézne centrum pre rodinu) v úzkej spolupráci s rodinnými laickými združeniami. Snúbenci nech sú v jednotlivých farnostiach dôsledne oboznámení s možnosťou zúčastniť sa takýchto kurzov, ako aj kurzov, ktoré ešte v obsažnejšej forme ponúkajú samotné laické združenia, pokiaľ ide o programy schválené kompetentnou cirkevnou autoritou.

V tomto úsilí sa ukazuje jedinečná príležitosť na prepojenie pas-

Kurzy prípravy zvyčajne tvorí menšia skupina snúbencov (odporúčaný počet 5 – 7 párov), pravidelne sa stretávajúca v atmosfére dialógu, priateľstva a modlitby. Počas nich snúbenci v prítomnosti povereného kňaza prežívajú spoločenstvo počas slávenia Eucharistie a spoločného stolovania. Zároveň sa stretnú v počúvaní a v dialógu so svedectvom života kresťanských manželov, ktorí sú absolventami náležitého formačného programu, ako aj s odborníkmi na jednotlivé oblasti špecifické pre prípravu na manželstvo a aktívne sa zapoja do vopred pripravených aktivít. Tam, kde sú na to vytvorené podmienky, môže ísť o pravidelné stretávanie sa celej skupiny raz týždenne, alebo stretnutia počas sobôt alebo nedelí ako je to v prípade programu Ohne stretnutia snúbencov, prípadne ich kombinácia.¹⁰ Kurzy vyžadujú vhodne pripravené pastoračné priestory, napr. vo farnosti, alebo dekanátnom centre. V jednotlivých farnostiach je potrebné organizačne zabezpečiť tieto kurzy včasným informovaním a výzvou pre snúbencov, napr. na začiatku roka, vo farnostiach s väčším počtom uzatváraných manželstiev viackrát v roku. Tejto príprave musí byť venovaný potrebný čas a pozornosť. Kurzy nemajú byť príliš krátke, aby sa neobmedzovali na obyčajný formalizmus. Preto je potrebné pri stretnutiach podať dobrý a jasný výklad tém,¹¹ pričom ich podrobné rozpracovanie je úlohou pastoračného centra pre rodinu.

torácie mládeže a pastorácie rodín. Zodpovední za mládež a rodiny vo vzájomnej komunikácii stanovujú rozsah toho, čo sa v rámci blízkej prípravy na manželstvo odovzdá mladým ľuďom už v pastoračných programoch pre mládež a čo navrhnu zodpovedným za katechizáciu ako obsah vyučovacieho procesu na školách, a do obsahu kurzov blízkej prípravy na manželstvo, ktoré by mali prebiehať pod vedením zodpovedných za pastoráciu rodín.

Je tiež nevyhnutné ponúknuť stretnutia na tému rodinnej komunikácie a výchovy rodičom prvoprijímajúcich detí. Ďalej je potrebné vložiť samostatnú kapitolu ako prípravu na manželstvo a rodičovstvo do prípravy na prijatie sviatosti birmovania, pravda, primerane veku birmovancov.

¹⁰ Vedenie takejto prípravy v podmienkach menších farností je možné zabezpečiť tak, že počas roka sa zrealizuje jeden alebo viac prípravných kurzov, pričom ich termíny sa vyhlásia na začiatku roka. Vhodná je spolupráca menších farností: napr. sa spoja dve alebo viac farností pri príprave kurzu, pričom spájanie viacerých farností pre prípravu sa realizuje v koordinácii s dekanátnym centrom pre rodinu.

¹¹ Podľa odporúčania Papežskej rady pre rodinu sa v už prebiehajúcich kurzoch objavujú tieto témy: zoznámenie sa a predstavenie tímu a kurzu; Ľudská sexualita: muž a žena, predpoklady dobrého manželstva; Povolanie na manželstvo, manželstvo ako spoločenstvo viery, lásky a služby; Podoby manželskej lásky, manželstvo a faktické spolužitie; Starostlivosť o manželstvo, komunikácia, krízy, ťažkosti; Život kresťanskej rodiny; Viera, Verím v Boha; Svedomie a Desatoro, mravnosť človeka; Zodpovedné rodičovstvo a prirodzené metódy; Príprava na rodičovstvo a výchovu detí; Sviatosti všeobecne, sviatosť manželstva; Manželský sľub, podstatné znaky sviatostného manželstva.

Vhodnou príležitosťou na oslovenie rodín vlašných vo viere môžu byť aj stretnutia s nimi počas vianočných a veľkonočných sviatých spovedí. Napriek tomu, že viacerí k nim pristupujú iba zo zvyku, je vhodné – zvlášť ak prosia o radu pri riešení problému v rodine – poskytnúť im okrem duchovného povzbudenia aj kontakt na niektorú z kresťanských rodinných poradní, prorodinných inštitúcií alebo na spoločenstvo rodín vo farnosti resp. v dekanáte. Ich kompletný zoznam s popisom ich pôsobenia nech je preto dostupný na každom farskom úrade.

Pri vnímaní rodín vlašných vo viere je zároveň dôležité, aby ich príležitostný kontakt so spoločenstvom Cirkvi – zvlášť pri žiadostiach o vysluženie sviatostí ich deťom, o zapísanie dieťaťa na náboženskú výchovu či do katolíckej školy alebo pri žiadostiach o kresťanský pohreb – bol chvíľou, kedy sa cítia byť týmto spoločenstvom alebo jeho zástupcami prijatí, pochopení a milovaní a nie považovaní len za príslušníkov inštitúcie. „Naším poslaním je stretnúť takéhoto človeka, ak je to potrebné vziať ho za ruku, avšak nechcieť z neho vytvoriť ideál pre našu potrebu a spotrebu, vďaka ktorému by sme sa potom mohli chváliť, že vedíme dokonalé ľudstvo – čiže také, ktoré zodpovedá našim predstavám.“¹²

Sprevádzanie rodín túžiacich po duchovnom raste

37. Pastoračná vnímavosť zameraná na rozlišovanie stupňa viery tých, s ktorými sa stretávame, nás musí privádzať k zvláštnej pozornej starostlivosti o mnohé vzácne kresťanské rodiny, ktoré prežívajú dar kresťanskej viery ako vzácny a živý poklad a túžia po neustálom raste vo viere a v prehĺbení poznania manželskej a rodinnej spirituality. Ide spravidla o rodiny, ktoré pravidelne navštevujú bohoslužby, aktívne sa zapájajú do života farnosti alebo sú členmi nejakého spoločenstva v rámci farnosti alebo niektorého cirkevného hnutia. Zapojiť ich do úloh farnosti, najmä do pastoraácie rodín, je prvým krokom v tejto oblasti.

Pre tieto rodiny je veľkým požehnaním prítomnosť rôznych združení veriacich, ktoré ponúkajú mnohé programy v duchu man-

*Pastorácia rodín
cez vysluhovanie
sviatostí a prípravu
na ich prijatie*

*Týmto spôsobom je možné riešiť aj situáciu snúben-
cov, z ktorých jeden, alebo obaja sú na zahraničnom,
prevažne pracovnom pobyte a pred samotným sobá-
šom nie sú dostatočne dlho doma na absolvovanie prí-
pravy, ba niekedy ani na vybavenie potrebných forma-
lít. Počet takýchto párov stúpa, preto prvým krokom je
zabezpečiť, aby sa zapísali na prípravu už v čase zná-
mosti (aspoň s dostatočným predstihom pred sobášom,
napr. rok). Ďalšou možnosťou je ponuka intenzívnych
kurzov, ktoré by mohli absolvovať počas ich krátkeho
pobytu doma, napr. týždňový kurz, niekoľko víkendo-
vých stretnutí, respektíve kurz so stretnutiami raz za
mesiac. Počet stretnutí závisí vo veľkej miere od ča-
sových možností snúbeneckých párov a pastoračného
tímu, keďže niektoré témy je možné spojiť.*

*Medzi samotnými rodinami, spojenými v rôznych
laických združeniach, sa v nedávnom období zrodili
mnohé vzácne iniciatívy v oblasti duchovnej formá-
cie rodín, z ktorých niektoré majú svoje počiatky ešte
v dobe utajovanej duchovnej činnosti Cirkvi v časoch
komunizmu. Ide zvlášť o manželské rekolekcie, man-
želské stretnutia, stretnutia o rodinnej komunikácii,
stretnutia synov a dcér, Kánu pre manželov, modlit-
by matiek a modlitby otcov, púte mužov a ďalšie.*

*Dôležitosť
prorodinných
programov*

¹² KTB, s. 40.

Malé rodinné
spoločenstvá
otvorené
pre apoštolát

Celá pastoračia
uskutočňovaná
v optike rodiny

Konkrétna
služba
rodinám

želskej a rodinnej spirituality. Je nevyhnutné, aby kňazi vo farnostiach boli náležite oboznámení s týmito programami a aby ich včas a dôsledne ponúkali rodinám žijúcim v ich farnosti.

Zodpovední za jednotlivé prorodinné programy nech sa zas usilujú, aby duchovné sprevádzanie, ktoré programy ponúkajú, nezanedbávalo formáciu k aktívnemu životu rodín vo farnosti a podnecovalo *vytváranie malých spoločenstiev rodín* v prostredí farnosti. Práve ony sú vynikajúcou cestou dozrievania vo viere prostredníctvom spoločnej modlitby, uvažovania nad Svätým písmom, výmeny skúseností a miestom vzájomného prežívania svedectiev. Ich nevyhnutným rozmerom však musí byť rast otvorenosti pre apoštolát a misiu vo vlastnom prostredí. Práve rodiny prežívajúce svoju vieru v malých spoločenstvách sa musia stať apoštolmi pre iné rodiny vlašné vo viere a vzdialené od života Cirkvi a teda spoluzodpovednými za pastoračiu rodín. Takýto apoštolát rodín samotnými rodinami je skutočnou odpoveďou na výzvy Jána Pavla II.: „Rodina, staň sa tým čím si“ a „Pomôž sama sebe!“¹³

Na úrovni farského života nech sa aj prípravy a vysluhovanie sviatostí jednotlivým členom rodín usporiadajú tak, aby boli čím viac aktivitou a slávnosťou celej rodiny, a nie zamerané prevažne na jednotlivca, ktorý sa na prijatie sviatosti pripravuje. Rovnako tiež zapájanie rodín do služieb počas svätej omše, ponuka svätých omší s príhovorami zameraných na manželskú a rodinnú spiritualitu, zakúpenie kníh o otázkach rodinného života a kresťanskej rodinnej výchovy do farskej knižnice a pod. nech sa aj v našich farnostiach stávajú súčasťou duchovného bohatstva, ktoré Cirkev ponúka kresťanským rodinám.¹⁴

Okrem toho je potrebné vnímať, že vytúžený duchovný rast rodín často ohrozujú rôzne ťažkosti. V takýchto situáciách kresťanská rodina môže právom očakávať, že sa im od spoločenstva veriacich dostane *konkrétna pomoc v ťažkostiach*, podľa výzvy sv. Pavla: „Kým teda máme čas, robme dobre všetkým, ale najmä členom rodiny veriacich“ (Gal 6,10). Ide najmä o mladé rodiny s malými deťmi, o mnohohodetné rodiny a rodiny vo zvláštnych okolnostiach – napr. osamelí rodičia s deťmi alebo rodiny s hendikepovaným členom rodiny, ako už boli spomínané v úvode tejto časti. Aj keď je zrejmé, že na tomto poli sa pastoračná činnosť prelína s povinnosťami sociálnej pomoci zo strany štátu, spoločenstvo Cirkvi zvlášť na úrovni far-

Konkrétnym a systematickým prejavom takejto pomoci môže byť príťažlivý projekt Sára – odbremeňovacie služby rodinám, ktorý už úspešne prebieha na viacerých miestach Slovenska. Ide o konkrétnu službu rodinám v ťažkostiach prostredníctvom systematicky sprevádzanej dobrovoľníckej služby mladých ľudí, ako i všetkých, ktorí sa na takúto službu cítia disponovaní. Projekt je vhodný zvlášť pre väčšie mestá, ale jeho realizácia je možná aj v menších farnostiach. Pri jeho rozvíjaní sa otvára priestor na spoluprácu kňaza, mladých ľudí, bezdetných manželov či jednotlivcov, mládežníckych organizácií, rehoľných spoločenstiev, aktívnych dôchodcov ako i rôznych združení veriacich.

¹³ FC.

¹⁴ Odporúčaným a mnohými farnosťami overeným projektom je využitie pastoračných príručiek vydaných Radou KBS pre rodinu Stretnutia rodičov pred krstom dieťaťa (2005) a Stretnutia rodičov prvoprijímajúcich detí (2003).

nosti tu má príležitosť ohlasovať dobrú zvesť o Bohu cez konkrétne skutky lásky. „Ak vidíš lásku, vidíš Najsvätejšiu Trojicu,“ napísal svätý Augustín. Všetky aktivity Cirkvi sú vyjadrením lásky, ktorá sa usiluje o integrálne dobro človeka a hľadá jeho rozvoj v rôznych oblastiach ľudského života. Tak je láska službou, ktorú Cirkev koná, aby neochvejne vychádzala v ústrety utrpeniam a potrebám ľudí, a to aj materiálnym.¹⁵

Formácia manželov a iných zodpovedných za pastoračiu rodín

38. Mnohí kresťanskí manželia, ktorí zakúsili vo svojom vlastnom živote hodnotu viery, vnímajú úlohu a pozvanie aktívne sa zapojiť do samotného procesu pastoračie rodín v službe dobrovoľníkov alebo v plnom profesionálnom nasadení spolu s ďalšími zodpovednými za tento úsek pastoračie, na prvom mieste s diecéznym biskupom, ako aj s kňazmi a rehoľníkmi. „So zreteľom na túto úlohu treba chápať aj dôležitosť primeranej prípravy pre tých, čo sa zvlášť venujú apoštolátu medzi rodinami. Kňazi, rehoľníci a rehoľničky už v čase svojej formácie majú sa postupne a primerane viesť a vychovávať na plnenie svojich úloh. Takúto prípravu je, samozrejme, potrebné sprístupniť aj laikom, ktorí budú rodine pomáhať na základe svojho povolania (ako lekári, právnici, psychológovia, sociológovia, pedagógovia).“¹⁶ Ich odbornosť sa uplatní aj v prednáškach pre rodičov na úrovni dekanátu alebo väčšej farnosti.

Formácia na službu rodine sa uskutočňuje na viacerých úrovniach. Dôležité je akademické vzdelávanie, ktoré poskytujú inštitúcie špecializované na otázky manželstva a rodiny. Ide najmä o Pápežský inštitút Jána Pavla II. zameraný na štúdium otázok manželstva a rodiny so sídlom v Ríme, na ktorom študovali a študujú viacerí slovenskí kňazi a laici. Otvorenosť inštitútu pre poskytnutie pomoci Slovensku pri formácii kňazov i laikov v tejto oblasti je veľkou príležitosťou na vytvorenie tímu odborníkov, ktorí by mohli v budúcnosti animovať a prehlbovať kvalitnú pastoračiu rodín.

Popri systematickom vzdelávaní je potrebné, aby spomínané inštitúcie v spolupráci s ďalšími subjektmi doma i v zahraničí, ktoré pracujú v prospech rodín, pripravovali konferencie, sympóziá a odborné semináre na národnej i diecéznych úrovniach tak, aby sa čím viacerí mohli aktívne zapojiť do pastoračie rodín, prehĺbiť sa v správnom poznaní a náležite sa pripraviť na svoju službu.

Dôležitou úlohou týchto inštitúcií a ich absolventov, kňazov a samotných manželov, je poznávať a prehlbovať teológiu a spiritualitu

*Nevyhnutnosť
prípravy na
apoštolát*

Na Slovensku jestvuje v súčasnosti viacero študijných odborov na teologických fakultách, ktoré ponúkajú vzdelanie pre oblasť starostlivosti o rodinu a to na pôde Teologickej fakulty Trnavskej univerzity ako aj Inštitútu rodiny v Bratislave pod vedením Teologickej fakulty Katolíckej univerzity.

Jednou z najdôležitejších úloh v tejto oblasti na najbližšie roky je zaradenie samostatného predmetu teológia a pastoračia rodín do učebných osnov denného štúdia bohoslovcov.

*Rôzne stupne
a formy
prípravy*

¹⁵ DCE 19.

¹⁶ FC 70.

*Potreba
diecéznych
centier pre
rodinu*

manželstva a rodiny, zdôrazňovať pravdu a krásu rodiny, založenej na trvalom a plodnom zjednotení muža a ženy v manželstve a ohlasovať ho bez obmedzenia a pevne.¹⁷ Okrem toho je potrebné čím viac dbať o to, aby sa zodpovední za pastoraáciu rodín vrátane samotných rodín zapojených do pastoraácie mohli pripravovať v rôznych kurzoch pre manželov zameraných na apoštolát medzi rodinami, ako je napríklad kurz Štúdium rodiny, Kurz laického apoštolátu rodín a iné.

Cesta systematického prístupu k obnoveniu pastoraácie rodín

39. Situácia rodiny na Slovensku, radikálne zmenená za posledné desaťročia, stavia celkom nové výzvy pred pastoraáciu rodín a vyžaduje proces veľkej obnovy. Úlohy, ktoré je potrebné splniť v tomto procese ďaleko presahujú možnosti jednotlivých farností či spoločenskostí. Nemôžu byť splnené bez pomoci diecézy alebo bez spolupráce na celonárodnej úrovni. Je preto nevyhnutné intenzívne pracovať na splnení odporúčania Pastoračného a evanjelizačného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku na roky 2001-2006, t.j. na vybudovaní diecéznych centier pre rodinu s trvalými pracovníkmi a s podmienkami pre ich riadne fungovanie. Niektoré diecézy už zrealizovali toto odporúčanie samotným zriadením centra alebo začlenením tejto úlohy do záverečného dokumentu miestnej synody. Iné diecézy postupne pripravujú podmienky pre jeho zriadenie. Pre pastoraáciu rodín je dôležité aj dobré fungovanie diecéznych pastoračných rád a diecéznych rád pre rodinu a farské pastoračné rady so sekciou pre rodiny. Od ich zriadenia a fungovania priamo závisí realizácia PP 2007-13 v tejto oblasti, k čomu je nevyhnutné aj osobitné vyčlenenie jedného kňaza v každej diecéze na koordináciu pastoraácie rodín na diecéznej úrovni a špecializovanú duchovnú službu rodinám.

* * * * *

40. Budúcnosť evanjelizácie závisí v značnej miere od rodiny ako domácej cirkvi.¹⁸ Vedomie tejto pravdy, vyjadrenej Jánom Pavlom II., nech nás sprevádza v snahe o obnovu pastoraácie rodín v duchu novej evanjelizácie, aby sa čím viac rodín na Slovensku mohlo stať domácou cirkvou, ohniskom pravej lásky a prvým miestom ohlasovania dobrej zvesti Ježiša Krista.

Sme pozvaní v súčasnom svete ohlasovať dobrú zvesť o manželstve a rodine stavajúc na prehĺbenej reflexii o vnútornej pravde, ktorá je prítomná v skúsenosti ľudskej lásky. Práve táto skúsenosť je totiž privilegovanou cestou, ktorou sa Boh rozhodol zjaviť seba samého človekovi a v skúsenosti lásky ho povoláva k životu lásky Najsvätejšej Trojice.

¹⁷ EE 90.

¹⁸ FC 52.

IV. Mládež ako pastoračná skupina

41. Mladí ľudia predstavujú v každej komunite a v každej spoločnosti nádej. Keď dozrejú, preberú štafetu po svojich rodičoch. Na túto úlohu sa zodpovedne dlhodobo pripravujú. Viera predstavuje veľmi citlivú oblasť života človeka, lebo hovoríme o vnútornom presvedčení, ktoré nemožno nikomu nanútiť – k nemu možno prísť len celkom osobne. V období dospievania sa stretávame s kľčením viery, ktoré má svoje vlastné zákonitosti a úskalia. Potrebuje usmerenia, trpezlivosť, ale aj dôveru. Pápež Ján Pavol II. neváhal na úsvite nového tisícročia poveriť mladých kľúčovou úlohou: aby sa stávali „strážcami rána“. ¹

Mladý človek a špecifiká súčasnej doby

42. Mladý človek na Slovensku žije v prostredí, ktoré je poznačené ešte stále pozostatkami vplyvu totalitného socializmu a nastupujúcej pluralitnej doby, pričom pluralizmus so sprievodným javmi konzumizmu a relativizmu víťazí na plnej čiare. Ruka v ruku s nimi kráča aj synkretizmus, ktorý stále žiadanej spiritualite dáva nezdravý charakter. Ideológii liberalizmu sú podriadené asi najviac masmédiá (i keď treba priznať, že nie až v takej miere, ako v iných krajinách). Pre mladých ľudí pracuje množstvo neziskových organizácií a občianskych združení, pričom prím tu hrajú organizácie s kresťanským zázemím. Ponúkajú množstvo najrozličnejších voľnočasových, ale aj náboženských aktivít a skúseností. V takomto prostredí a ovzduší vyrastá súčasný mladý človek na Slovensku. Rodina už prestala byť miestom odovzdávania viery, aj keď jej jednotliví členovia sa k viere i k Cirkvi hlásia. Mladí rodičia v podstate chcú, aby ich deti boli veriace, ale nechcú ich k tomu aktívne viesť (alebo to nevedia, lebo často odmietajú spôsoby, ako im odovzdávali vieru ich rodičia). Mladý človek má veľa príležitostí na osobnú skúsenosť s vierou, ale musí sa naučiť vyberať.

„Mladí hľadajú Boha, hľadajú zmysel života, hľadajú definitívne odpovede: čo mám robiť, aby som bol dedičom večného života (Lk 10,25)? V tomto hľadaní nemôžu nestretnúť Cirkev. Ani Cirkev nemôže nestretnúť mladých. Len treba, aby Cirkev mala hlboké pochopenie pre to, čo je mladosť, aký význam má pre mladého človeka.“ ² Správne zacielenie pastoraácie mládeže znamená primeraným spôsobom sa priblížiť k mladému človeku, komunikovať s ním jazykom, ktorému rozumie, viac svedčiť než hovoriť a nechať mu

*Mladí sú
nádejou*

*Mladí
hľadajú
zmysel
a odpovede*

¹ Porov. NMI 9.

² JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*. Bratislava: Nové mesto, 1995, s. 122.

*Veľké možnosti
súčasnej doby
ako výzvy pre
pastoráciu
mládeže*

priestor na vlastný výber. Mladý človek prechádza štádiom formovania vlastnej osobnosti a preberá vzory, spôsoby správania, konania a uvažovania, ktoré sa mu ponúkajú. Mení sa často podľa charakteru spoločnosti. Z toho vyplýva potreba jasne rozlíšiť vplyvy na mladého človeka, na vonkajšie, potrebné k jeho rastu ku skutočnej zrelosti, ako aj na vnútorné vychádzajúce z psycho-sociálneho vývoja mladého človeka.

a) Vonkajšie faktory (*napr. rodina, vrstovníci, priatelia, spoločenstvo, spoločnosť, médiá, virtuálny svet*)

43. Vo veľkej miere na neho vplýva nedostatočná funkčnosť rodiny, ktorá mu nie vždy poskytuje skutočné zázemie. Negatívne na mladého človeka nevplýva len nezdravý osobný vzťah s rodičmi, ale v podstatnejšej miere absencia vzájomnej lásky medzi oboma rodičmi, teda ich zdravého vzťahu.³ Jedným z faktorov je aj forma prežívania viery u rodičov a rodinných príslušníkov (ako napr. fanatizmus, tradicionalizmus, indiferentizmus, ateizmus). Cíti sa zviazaný akýmkoľvek druhom inštitúcie, čo potvrdzuje fakt, že najviac času trávi vo vrstovníckej skupine,⁴ ktorá je neformálnym prostredím a jeho najväčším formovateľom.

V komunikácii s druhými využíva najmä moderné informačné technológie (internet a mobilný telefón), ktoré využíva aj na vzdelávanie a zábavu. Komunikácia prostredníctvom týchto médií však spôsobuje odosobnenie vzťahov a je nezriedka vyjadrením strachu mladého človeka z priamej konfrontácie a zainteresovania, nakoľko si nie je istý sebou samým a bojí sa zranenia. Uniká do virtuálneho sveta svojich predstáv, bez osobných vzťahov a styku s realitou. Veľký tlak informácií často prijíma nekriticky a je zmätený.

Súčasná doba ponúka úžasné možnosti, aké ešte pred dvadsiatimi rokmi boli nemysliteľné, ale súčasní mladí ich vnímajú ako samozrejmosť: technicko-komunikačný vývoj, sloboda vyjadrovania, zhromažďovania, organizovania a cestovania.

b) vnútorné faktory (*psychosociálny vývoj*)

44. Mladý človek hľadá seba samého prostredníctvom stretnutia s inými. Často sa to deje skrze odlíšenie sa a oddelenie od tradičnej a inštitucionálnej vnímaného sveta. Hľadá potvrdenie vrstovníckou skupinou alebo akceptovanou autoritou. Zápasí s prijatím vlastnej hodnoty, prijatím osobnej identity (muža, ženy), snaží sa nájsť svoje miesto v živote a povolanie (v rovine ľudskej a kresťanskej). „Otáz-

*Vnútorné
rozpoloženie
mladého človeka*

³ V niektorých výskumoch až 90% mladých vyjadruje spokojnosť v ich vzťahoch s rodičmi. Výskumy nehodnotia vzájomný vzťah rodičov, ktorý vytvára mladým zázemie. Potvrdením je zaznamenaný nárast neúplných rodín. Úplných rodín v roku 2001 bolo iba 56,4% zo všetkých domácností (v roku 1991 to bolo 67,3% a v roku 1970 ešte 78,4%; porov. *Národná správa o politike mládeže v Slovenskej republike pre Radu Európy*, Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, 2005, s. 76).

⁴ Porov. *Národná správa o politike mládeže v Slovenskej republike pre Radu Európy*, s. 98.

ka náboženstva a vzťahu mladého človeka zapadá do jeho psychického vývoja. Tak ako sa potrebuje oslobodiť od všetkých druhov autority, tak sa potrebuje oslobodiť aj od jej hodnotového systému, ktorý v sebe zahŕňa aj oblasť náboženstva a vzťahu s Bohom.“⁵ Jeho postoj k náboženstvu je podmienený vrstovníckou skupinou. Ak skupina vykazuje pozitívny vzťah k tejto oblasti, potom sa s týmto postojom identifikuje aj mladý človek. Napriek tomu je možné vnímať u mladých potrebu duchovného hľadania ako jedného zo základných atribútov života.⁶ Mladý človek má strach rozhodovať sa a prijať zodpovednosť, čo pramení z jeho nedostatočného sebahodnotenia a absencie pozitívnych vzorov.

Obnova pastorácie mládeže v duchu novej evanjelizácie

45. Aj Cirkev na Slovensku má veľa čo povedať mládeži a mladí majú veľa čo povedať Cirkvi. Tento obojstranný dialóg musí byť úprimný, jasný a odvážny.⁷ Cirkev, vychádzajúc zo skúsenosti spoločenstva plného Božej prítomnosti (života Najsvätejšej Trojice) a vedomá si svojho bohatstva, hľadá mladého človeka na križovatke jeho života, aby vstúpila do jeho situácie, stretla sa s ním a pozvala ho k nasledovaniu Krista, teda k plnosti, k stávaniu sa viac človekom. *Je povolaná splniť túto úlohu, pretože mladí ľudia čakajú odpoveď Cirkvi. Túžia po autentických hodnotách.*⁸

Cesta Cirkvi vo vzťahu k mladému človeku znamená:

- *Objaviť človeka.* Ježišov kontakt s konkrétnym človekom začína jeho všimnutím si, koncentruje svoju pozornosť na osobu a začína s ňou dialóg.
- *Dať hodnotu.* Pri stretaní s Kristom ľudia objavovali svoju hodnotu. Dal im pocítiť, akí sú pre neho dôležití formou povzbudení alebo požiadavky nejakej služby.⁹
- *Vidieť potreby.* Ježiš sa počas svojho pozemského života dotýka potrieb ľudí. Do týchto potrieb je nutné vstúpiť, s pohľadom na konkrétneho mladého človeka, s vnímaním odtieňov a odchýlok jeho života, a podať mu pomocnú ruku.¹⁰

*Cesty
Cirkvi
k mladým*

⁵ Je zaujímavé, že zväčša ak mladý v detstve zažíva doma ovzdušie religiozity, ktoré je potvrdzované aj zo strany rodičov, potom často reaguje odklonom od nej. Ak však je v domácnosti alebo u jedného z rodičov silný príklon k ateizmu, obdobie adolescence znamená pre mladého čas príklonu k Bohu. Boh môže byť chápaný ako zdroj všetkej autority, a tak mladým môže slúžiť ako beztrestný objekt vzdoru. (Porov. KORHERR, E. J. *Pedagogická psychológia pre teológov*. Bratislava: RK CMBF UK, 1996, s. 186).

⁶ Porov. BALÍK, J. *Na ceste s mladými*. Praha: Paulínky, 2004, s. 80.

⁷ Porov. ChL 46.

⁸ Porov. NMI 9.

⁹ „Daj sa mi napiť.“ (Jn 4, 7).

¹⁰ Porov. KESLER, J. *Bringing Youth to Christ*. In SMITH, G. S. *Evangelizing youth*. Washington: Paulist national catholic evangelization association, 1985, s. 58.

- *Mať čas.* Ježiš robí priestor pre druhého vo svojom živote.¹¹ Je potrebné venovať výlučnú pozornosť, koncentrovať sa na konkrétnu osobu „tu a teraz.“
- *Pozvať do vzťahu.* Ide o zdieľanie života, odhaľovanie vnútra a objavovanie sveta toho druhého, o formovanie jedného druhým.
- *Mať postoj úprimnosti a pravdy v komunikácii.* To v sebe zahŕňa pravdivosť osobného svedectva, svedectva o svojom živote. Tak sa stáva pozvaním k nasledovaniu, k rozhodnutiu sa pre život s Kristom.
- *Nemať autoritatívny postoj v komunikácii iba prostredníctvom príkazov a zákazov.* Vzhľadom na krízu autority, ako aj situácie mladého človeka, ktorý nechce byť zviazaný žiadnym obmedzením či príkazom.¹² Osoba komunikujúca s mladými musí byť človekom dialógu, trpezlivosti a vysvetľovania.
- *ne báť sa byť k mladým náročný a poukazovať na náročný ideál; neznižovať latku zo strachu, že mladých stratíme alebo ich odradíme.*

Pastorácia mládeže musí brať do úvahy vyššie povedané, teda reflektovať nové podmienky a situáciu mladého človeka, a preto musí byť realizovaná v duchu novej evanjelizácie, so zreteľom na prostredia, v ktorých sa mladý človek nachádza. Je potrebné vnímať mladého človeka s jeho kultúrou a špecifickou individualitou, vzhľadom na jeho prežívanie kresťanskej viery, s požiadavkou diferencovaného prístupu a personalizovanej pastorácie. Ide hlavne o vytváranie vzťahov, čo v sebe zahŕňa prijatie, počúvanie, katechézu, mystagógiu, sprevádzanie. Metódy evanjelizácie sú závislé od prostredia, v ktorom sa hlásanie evanjelia uskutočňuje.¹³

Neveriaci mladí ako objekt predevanjelizácie v prostredí vzdialenom od života Cirkvi

46. Rastúci počet mladých žije v prostredí vzdialenom od aktívneho života Cirkvi; teda v striktné necirkevnom prostredí, ktoré vytvára v mladých mnohé predsudky, dezinformácie a indiferentizmus voči nej. Dané prostredie je v súčasnosti najväčšou výzvou pre novú evanjelizáciu. Je potrebné vedieť sa priblížiť k mladému človeku cez obyčajný ľudský rozmer, v prostredí, ktoré mu je blízke. Túto úlohu môžu najvhodnejšie uskutočňovať samotní mladí, ktorí medzi svojimi neveriacimi rovesníkmi plnia úlohu misionárov.¹⁴

*Vstúpiť
do prostredia
mladých*

¹¹ Porov. NMI 43.

¹² Porov. BALÍK, J. *Na ceste s mladými*. Praha: Paulínky, 2004, s. 75.

¹³ Porov. RM 37-38.

¹⁴ Porov. JÁN PAVOL II. *Posolstvo k XVI. svetovému dňu mládeže*. In www.kbs.sk.

Ďalej je dôležité zamerať sa na kvalitnú medializáciu aktivít Cirkvi pre mladých v masovokomunikačných prostriedkoch (nielen cirkevných), ponúkať predevanjelizačné programy (voľnočasové programy, napr. šport, kultúru, diskusiu o veciach verejných...), ktoré by boli kvalitné a reflektovali prirodzené kultúrne prostredie mladých.

Mladí musia zachytiť, že Cirkev odpovedá na ich otázky, stojí blízko pri nich, má o mladého človeka záujem a ponúka trvalé hodnoty.¹⁵ Cirkev nesmie čakať, že mladý človek príde za ňou, ale ona musí vyjsť k nemu, vstúpiť do jeho prostredia a situácie, v ktorej sa nachádza.¹⁶

Prostredie vlačnej viery ako miesto evanjelizácie, katechézy a formácie

47. Pre toto prostredie je charakteristické tradičné prežívanie viery (vo formách) avšak s jej menšou praktickou aplikáciou do života, resp. s nižšou schopnosťou ju tvorivo a aktívne odovzdávať. Mladí ľudia, alebo ich rodičia prejavujú záujem o prijatie sviatostí (birmovania, manželstva), čo je jasnou príležitosťou na ich oslovenie prostredníctvom adekvátnej formy, rešpektujúcej ich potreby a špecifiká. Vyžaduje si to pracovať na projektoch zameraných na prípravu k týmto sviatostiam v zmysle evanjelizácie a katechizácie. Je dôležité do prípravy týchto projektov, ako aj realizácie, zapojiť samotných mladých, aby neboli pasívni, ale naučili sa viac zúčastňovať na živote Cirkvi.

Ako základná forma práce sa osvedčuje práca v malých spoločenstvách, ktoré sú neformálnym prostredím a poskytujú prijatie a osobný vzťah, čo sú najdôležitejšie faktory v živote mladého človeka.

Dôležitú úlohu v evanjelizačnom procese zohráva škola a školské vyučovanie náboženstva, pretože toto prostredie navštevujú vo veľkom počte mladí, ktorým chýbajú základy viery. Školské vyučovanie náboženstva vzhľadom na mladých musí dopĺňať farská katechéza a má byť pozvaním viac sa účastniť na živote farnosti a na evanjelizačných podujatiach.¹⁷

Medzi vysokoškolskou mládežou svoju evanjelizačnú úlohu na rôznej úrovni veľmi vhodne plnia univerzitné pastoračné centrá (UPC).

Ďalšou možnosťou oslovenia je prežívanie svetových dní mládeže¹⁸ na rôznych úrovniach (celosvetovej alebo diecéznej), festivaly a rôzne aktivity pre mládež. Nevyhnutná je tu opäť funkčná a efektívna propagácia a evanjelizácia.

*Veľká úloha
malých
spoločenstiev*

¹⁵ Porov. Pápežská rada pre kultúru. *Kde je tvoj Boh?* Trnava: SSV, 2005. s. 59.

¹⁶ Je žiaduce zhodnotiť komunikačný systém, nielen *ad intra* Cirkvi, ale aj smerom *ad extra*, a zaoberať sa efektívnosťou týchto kanálov.

¹⁷ Porov. VDK 59.

¹⁸ SDM – Svetové dni mládeže, stretnutie mladých so Svätým Otcem.

Dôležitú úlohu zohráva tvorba a podpora misijných projektov, hlavne prostredníctvom misijných tímov.

Je to práve prostredie tradičnej viery, z ktorého najčastejšie mladí ľudia vychádzajú, aby sa pripravili na prijatie sviatosti birmovania. Proces prípravy na birmovku má v našich farnostiach viaceré podoby – od kontroly účasti na nedeľných omšiach a stretnutiach v malých skupinách po niekoľkotýždenný rýchlokurz pozostávajúci z naučenia a zodpovedania niekoľko desiatok otázok. Sviatosť birmovania ešte stále dostatočne nechápeme ako sviatosť, ktorou by sme mladých ľudí mali uviesť do kresťanského života. Čo to znamená celkom konkrétne a v našich podmienkach, to je už náročná úloha pre odborníkov, na ktorú budú musieť odpovedať v čo najkratšom čase.

Ak uvažujeme o mieste, ktoré ponúka pomoc pri formácii mladých, naporúdzi máme výborný a odskúšaný prostriedok v podobe diecézneho centra mládeže.¹⁹

Sprevádzanie a mystagógia v prostredí dozrievania vo viere

*Strategická
rola
animátorov*

48. Tretiu skupinu charakterizuje potreba **duchovného rastu**. Má sa uskutočňovať prostredníctvom spirituality spoločenstva,²⁰ katechézy, služby a prehlbovania sviatostného života.

Osvedčená je systematická formácia mladých v malých spoločenstvách prostredníctvom animátorov. Ako nevyhnutná sa ukazuje podpora života mladých skrze dekanátne, diecézne, národné a medzinárodné podujatia, kde môžu zažiť univerzálnu Cirkev, svedectvo viery iných mladých ľudí, povzbudenie. Tieto dva elementy sa vzájomne podporujú. Súčasťou formácie mladých má byť vytváranie projektov podnecujúcich angažovanosť mladých s akcentom na službu a participáciu na živote konkrétnej komunity (farnosti, obce, mesta a spoločnosti).²¹

Nemali by sme zabúdať na správny výber mladých ľudí pre službu animátora. Práve čas a prostriedky investované do formácie mládežníckych lídrov predstavuje ozajstnú službu Cirkvi aj spoločnosti.

Formácia protagonistov pastorácie mládeže

*Potrebnosť
formácie
zainteresovaných*

49. Pastorácia všetkých spomenutých skupín si vyžaduje formáciu protagonistov pastorácie mládeže (kňazi, pracovníci centier pre mládež, katechéti, učitelia školského vyučovania náboženstva, animátori...). Na diecéznej úrovni zahŕňa formáciu animátorov – zapájanie ďalších animátorov, nástupcov... (lídrov malých spo-

¹⁹ Porov. <http://mladez.kbs.sk>, www.dcmmajak.sk alebo www.komisija.sk.

²⁰ Porov. NMI 43.

²¹ Porov. DC 19.

čenstiev mládeže), ktorá je zabezpečovaná prostredníctvom akreditovanej animátorskej školy, akceptovanej na spoločenskej úrovni Ministerstvom školstva SR.²² V rámci Slovenska sú aj iné formy vzdelávania v danej oblasti (škola animácie, formácia a vedenie spoločenstva – bakalársky študijný program na TF TU). Ešte stále sa vynára potreba zjednotenia a zosystematizovania formácie v danej oblasti (napr. animátorská škola a univerzitná úroveň – animátor voľného času).

Rovnako je potrebná formácia kňazov pre pastoračiu mládeže. Podpora a vytvorenie štruktúr zabezpečujúcich pastoračiu mládeže (diecézne centrá mládeže, duchovné centrá, univerzitné pastoračné centrá, rehole, hnutia, združenia...). Hoci sa dajú pozorovať náznaky spomínanej formácie (Svetlík), predsa len absentuje systematická, permanentná formácia kňazov a laikov zodpovedných za mládež jednotlivých diecéz, ktorú by zabezpečovala Sekcia pre mládež KBS, ako aj dostatočný počet kvalifikovaných odborníkov, absolventov domácich a zahraničných vysokoškolských štúdií pre prácu s mládežou.

Na koordináciu a vytváranie vhodných podmienok pre vyššie uvedené skutočnosti je nutné vyčleniť na celoslovenskej úrovni kňaza, ktorý by vytváral platformy spolupráce, organizoval medzinárodné a celoslovenské podujatia, ako aj reprezentoval Cirkev na Slovensku vo vzťahu k univerzálnej Cirkvi, k štátu a k necirkevným organizáciám.

Spolupráca na poli pastoračie mládeže

50. Javí sa ako nevyhnutné vytvoriť funkčné platformy spolupráce jednotlivých subjektov pastoračie mládeže, aby bola pastoračia mládeže na všetkých úrovniach viac koordinovaná a poprepájaná: na úrovni KBS,²³ na diecéznej úrovni, ale aj dekanátnej a farskej. Dôvod je jediný: aby sa predišlo triešteniu síl. Preto je nevyhnutné, aby pokračovali v činnosti diecézne sekcie alebo komisie pre mládež, ktoré budú zložené zo zástupcov kňazov a laikov zo všetkých dekanátov diecézy. Bolo by ideálne, keby obdobná štruktúra fungovala aj na dekanátnej úrovni.

Na tomto mieste treba pripomenúť, že nezastupiteľnú úlohu pri formovaní mladých ľudí by mala zohrávať aj spolupráca a komunikácia Cirkvi so štátom resp. samosprávou na úrovni obce (mesta) alebo VÚC.

Na všetkých úrovniach vytvárať priestor na zjednocovanie síl

²² Porov. Rozhodnutie o vydaní potvrdenia o akreditácii, č. 2972006/1, 26. septembra 2006. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, archív KBS, Bratislava.

²³ Pastoračiou mládeže sa zaoberajú na KBS tri rady: rada pre rodinu a mládež, pre povolania a univerzity a pre katechézu.

*Povzbudzovať
mladých, aby
nachádzali cestu
k živému Bohu*

* * * * *

51. Mladí predstavujú mimoriadne veľkú výzvu pre budúcnosť Cirkvi na Slovensku. Cirkev sa učí od mladých ich odvahe kráčať do budúcnosti, ktorá ich očakáva. V mladých nachádza obraz a spomienku na oblažujúcu mladosť, ktorou Kristov Duch Cirkev stále obohacuje.²⁴ A preto mladí ľudia musia byť neustále povzbudzovaní, aby sa sami stali aktívnymi subjektmi a protagonistami evangelizácie.²⁵ Cirkev chce pomáhať mladým pri ich objavovaní cesty k živému Bohu v Ježišovi Kristovi. Ale v prvom rade chce Cirkev pomáhať mladému človeku v jeho zápase o podobu jeho povolania byť človekom.

²⁴ Porov. ChL 46.

²⁵ *Tamže.*

V. Ľudia v núdzi ako pastoračná skupina

52. „Radosti a nádeje, žalosti a úzkosti ľudí dnešnej doby, najmä chudobných a všetkých, čo trpia, sú zároveň radosťami a nádejami, žalosťami a úzkosťami Kristových učeníkov a niet nič naozaj ľudského, čo by nenašlo ozvenu v ich srdci.“ S týmito slovami Druhého vatikánskeho koncilu sa stotožňuje aj Katolícka cirkev na Slovensku. Stotožňujeme sa s úzkosťami, ale aj s nádejami každého obyvateľa Slovenskej republiky, najmä však ľudí v núdzi. V úsilí o povznesenie ľudskej dôstojnosti preukazuje Cirkev prednostnú lásku k chudobným a utláčaným, pretože Pán sa s nimi zvláštnym spôsobom stotožnil.¹ Táto láska nikoho nevyklučuje, ale jednoducho vyjadruje určitú prioritu služby, ktorú dosvedčuje celá kresťanská tradícia.

Preukázať človekovi nezištnú konkrétnu pomoc v situácii núdze je najkrajším svedectvom o Božej láske. Takéto svedectvo je vždy novým dôkazom toho, že Bohu záleží na každom jednom z nás. Dôkazom, ktorý je v situácii núdze prejavom Božej starostlivosti pre tých, ktorí už uverili Božej láske, ako aj pre tých, ktorí sa ešte osobne nestretli so živým Bohom a neprijali ho do svojho života.

53. „Služba lásky najbiednejším je pre Cirkev nielen istým druhom dobročinnnej aktivity, ktorá by sa prípadne mohla nechať na iných, ale patrí aj k jej prirodzenosti, je nepopierateľným prejavom jej podstaty.“² Hlboká osobná účasť na potrebách a utrpeniach druhého znamená totiž dať mu účasť na mne samom: dať nielen niečo zo seba, ale seba samého; aby ho dar neponížil. A to naplno dokáže iba človek, ktorý sa cíti vo svojom živote objatý Bohom. „Ak vidíš lásku, vidíš Najsvätejšiu Trojicu,“ napísal svätý Augustín. Služba lásky núdnym preto bola a musí byť rozhodujúcou charakteristikou kresťanskej komunity, Cirkvi.

Táto starostlivosť o človeka v núdzi nás spája nielen s kresťanmi z iných cirkevných spoločenstiev a cirkví, ale aj so všetkými ľuďmi dobrej vôle, a vytvára z ľudí rôznych názorov svetové spoločenstvo solidarity a dobroprajnosti.

Akútne výzvy súčasnej doby

54. Cirkev považuje za samozrejmé, že jej starostlivosť nie je obmedzená len na veriacich, ale sa týka každého človeka bez ohľadu na jeho názory alebo národnosť. V ľudskej rodine by nemal zostať trpiaci človek nepovšimnutým. Služba núdnym prekračuje hranice Cirkvi. Podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi zostáva meradlom

*„Čokoľvek ste urobili
jednému z týchto mojich
najmenších bratov.....“
(Mt. 25, 40)*

Služba lásky

*Kto je môj
blížny?*

¹ Porov. Mt 25,40.

² DCE 25

Podľa štatistiky Európskeho štatistického úradu Eurostat z júna 2007 malo Slovensko v apríli 2007 mieru nezamestnanosti 10,5 %. Viac ako dve tretiny nezamestnaných je bez práce viac ako 1 rok. Nezamestnanosťou je najviac ohrozená Košická arcidiecéza (východná časť Eparchie Prešov a Apoštolský exarchát Košice) a časti Biskupstiev Banská Bystrica a Rožňava. V najväčšom riziku chudoby sú neúplné rodiny s deťmi, rodiny s tromi a viac deťmi. Aj triedenie jednotlivcov podľa veku naznačuje, že sú to práve deti a mladí ľudia do 17 rokov, ale aj 18 až 24-roční, ktorí sú podstatne viac ohrození chudobou ako napríklad starí ľudia vo veku nad 65 rokov. Chudoba neohrozuje len nezamestnaných, ale aj rodiny s nízkymi príjmami: až 8,9% pracujúcich sa v roku 2004 ocitlo pod hranicou rizika chudoby.

Podľa viacerých zdrojov sa odhaduje, že na území Slovenska žije viac ako 2 000 ľudí bez domova. V oblasti práce s bezdomovcami sa cirkevné inštitúcie snažia spolupracovať so štátnou a verejnou správou a s ďalšími organizáciami. Na tomto poli existujú dobré a dlhodobé osvedčené riešenia. Mimoriadne negatívna situácia začína vznikať v problematike bezdomovectva rodín, najmä viacdetných prevažne vo väčších mestách. Takisto dramatický, najmä v Bratislave, je nedostatok nízkoprahových útulkov. Za krátkeho pôsobenia organizácie De Paul Slovensko sa ukázalo, že práca v nízkoprahovom útulku má veľký zmysel a posúva riešenie problémov dopredu.

Na Slovensku je vyše 2 000 evidovaných drogovzo závislých ľudí, z toho 400 je závislých na marihuane. Podľa SITA dnes je však reálne číslo až okolo 14-tisíc narkomanov, ktorí nie sú evidovaní ani liečení. Ešte horší stav je medzi závislými od alkoholu. Ich počet prevyšuje odhadom až 5 krát počet drogovzo závislých. Alkohol a tabak sú však drogy, ktoré majú u nás inú kultúrnu tradíciu a preto sú tolerované aj zo strany štátu.⁷

a nariaďuje univerzalitu lásky, obracajúcej sa na človeka v núdzi, ktorého sme stretli „náhodou“³, nech je to ktokoľvek. Popri tejto univerzalite prikázania lásky je tu aj požiadavka špecificky cirkevná – že totiž ani v samotnej Cirkvi ako rodine nesmie nijaký člen trpieť núdzu.

V úsilí pomáhať ľuďom v núdzi všimame si predovšetkým hmotnú núdzu, ktorá sa týka základných potrieb. Nesmieme však zabúdať ani na moderné formy chudoby, ku ktorým patria závislosti, opustenosť, odsunutie na okraj spoločnosti, diskriminácia atď.⁴ V našich podmienkach ide najmä o tieto skupiny ľudí:⁵

- nezamestnaní;⁶
- ľudia so zdravotným postihnutím;
- chudobné rodiny s deťmi;
- bezdomovci;
- prepustení z výkonu trestu a drogovzo a inak závislí;
- marginalizované rómske komunity.

Osobitnú pozornosť si zasluhujú ešte dve špecifické oblasti. Prvou oblasťou je ochrana ženy pred zneužívaním. Podľa www.renovabis.de až do 500 000 žien len v západnej Európe je postihnutých obchodom so ženami. Sú to najmä ženy z východoeurópskych krajín.

Ďalej sú to migranti, najmä nelegálni. V krajinách, kam tieto osoby prichádzajú, sa často nachádzajú bez priateľov, kultúrne odcudzení, jazykovo znevýhodnení a ekonomicky zraniteľní. Potrebujú oporu a pozornosť, aby si mohli uchovať svoju vlastnú ľudskú dôstojnosť i vlastné kultúrne a náboženské dedičstvo.

³ Porov. Lk 10, 31

⁴ Porov. NMI 50.

⁵ Porov. Národnú správu o stratégiách sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie pre roky 2006 – 2008.

⁶ Porov. EE 87.

⁷ 21. 12. 2006 – SITA.

Cesta Cirkvi v starostlivosti o núdzných

55. Katolícka cirkev na Slovensku prostredníctvom dobrovoľníckej a profesionálnej pomoci ľuďom v núdzi a vďaka podpore darcov sa usiluje čo najviac znižovať počet ľudí, ktorí sa nachádzajú v akejkoľvek núdzi. Túto činnosť vykonáva bez ohľadu na rasu, národnosť, vierovyznanie a politické zmýšľanie núdzných. Sprevádza ju osvetou v spoločnosti, ovplyvňovaním zákonodarstva, spoluprácou so štátnou správou, samosprávou, tretím sektorom a so zahraničnými partnermi.

Cirkevné sociálne a charitatívne organizácie a rehole v zmysle svojej charizmy (poslania) a v zmysle lásky pomáhajú chorým, starým, opusteným, deťom a mladým, rodinám v núdzi, matkám s deťmi v núdzi, tehotným ženám, ohrozeným deťom a ženám, postihnutým ľuďom, zomierajúcim, ľuďom bez domova, migrantom a utečencom.

Spolupráca s verejnými a mimovládnyimi organizáciami

56. Naším najbližším partnerom sú ostatné kresťanské cirkvi a cirkevné spoločenstvá. Ekumenická spolupráca sa rozvíja na mnohých úrovniach. Jej nedeliteľnou súčasťou je spoločná služba cirkví na sociálnom poli. Túto skutočnosť zdôrazňujú cirkevné dokumenty⁸ aj 3. európske ekumenické stretnutie v rumunskom Sibiu. Je to nielen dobrodzenie pre adresátov služby a pomoci, ale aj prejav živého spojenia, ktoré medzi kresťanmi už existuje, epifániou samotného Krista, školou ekumenizmu, dynamickou cestou k jednote, spoločným svedectvom kresťanov a tým aj nástrojom evanjelizácie.⁹

Prvoradým cieľom boja proti núdzi je úsilie o sociálnu spravodlivosť. Vytvorenie spravodlivého štátneho a spoločenského poriadku, prostredníctvom ktorého je každému dané to, čo mu patrí, je základná úloha, ktorej musí čeliť každá generácia. Keďže ide o politickú úlohu, nemôže byť bezprostrednou úlohou Cirkvi, ale je úlohou štátu. Keďže však zároveň ide o dobro človeka, Cirkev má povinnosť ponúknuť prostredníctvom etickej formácie svoj osobitný

V rámci Konferencie biskupov Slovenska sa sociálnej oblasti a príbuzným poľiam pôsobnosti venuje Teologická komisia, subkomisia sociálna, Rada pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života, Rada pre laické a apoštolské hnutia, Rada pre misie, Rada pre Rómov a menšiny, Rada pre vedu, vzdelanie a kultúru, Rada pre pastoračiu v zdravotníctve a v SKCH, Rada pre migrantov, Väzenská duchovná služba.

Účelovým zariadením Cirkvi zriadeným KBS je Slovenská katolícka charita. V SKCH pracuje zhruba 1 300 zamestnancov a 900 dobrovoľníkov, ktorí sa starajú približne o 18 000 ľudí v núdzi.

Nenahradiťnú službu na sociálnom poli poskytujú mnohé rehole a sekulárne inštitúty. Na Slovensku pôsobí viac ako 60 reholí. z toho viac ako polovica ženských. V mužských reholiach je vyše 1 100 členov, v ženských vyše 3 100. V misiách je okolo 150 členov mužských reholí a 185 členiek ženských reholí.

Veľké množstvo veriacich sa angažuje v službe lásky prostredníctvom činnosti hnutí, občianskych združení, nadácií, neziskových organizácií a neformálnych iniciatív. Väčšie z nich, ktoré pôsobia v sociálnej oblasti, sú členmi alebo spolupracujú s Radou pre laické a apoštolské hnutia alebo Fórum kresťanských inštitúcií.

Významnou súčasťou evanjelizačnej práce je uplatnenie kresťanov v sekulárnych inštitúciách, kde svojou dobrou prácou a kresťanskými postojmi robia evanjelizačnú prácu.

⁸ Porov. Ján Pavol II.: Encyklika *Ut omnes unum sint*. č. 40.

⁹ *Tamže.*

vkład, aby sa požiadavky spravodlivosti stali pochopiteľné a politicky realizovateľné.

V zložitej situácii, v ktorej sa dnes nachádzame aj v dôsledku globalizácie ekonomiky, sa sociálna náuka Cirkvi stala základným ukazovateľom, ktorý ponúka hodnotové orientácie aj mimo vlastných hraníc.

Spolupráca na spravodlivom spoločenskom poriadku patrí k dôležitým úlohám veriacich laikov. Ich poslaním je v spolupráci s inými občanmi a na vlastnú zodpovednosť správne usporadúvať život spoločnosti, rešpektujúc jeho legitímnu autonómiu.

Vytváranie partnerstiev

57. Vnútna otvorenosť katolíckej dimenzie Cirkvi musí viesť veriacich k tomu, aby sa spájali s inými organizáciami v službe rôznym formám potrieb; to sa má uskutočňovať pri rešpektovaní špecifického profilu služby, ktorý Kristus požaduje od svojich učeníkov. Tak isto je veľmi dôležitá dobrá spolupráca s verejnou správou v úsilí o pomoc ľuďom v núdzi.

Medzi cirkevnými ustanovizňami na jednej strane a štátom, verejnou správou a občianskymi ustanovizňami na druhej strane sa zrodili a rozrástli mnohé formy spolupráce, ktoré sa ukazujú ako veľmi plodné. Cirkevné ustanovizne transparentnosťou svojej činnosti a vernosťou úlohe vydávajú svedectvo o láske môžu obohatiť aj svetské ustanovizne; dobrá koordinácia a spolupráca medzi nimi určite napomôže účinnosť charitatívnej služby.

Sociálne inštitúcie chcú prispieť svojou činnosťou aj pri implementácii Národného strategického referenčného rámca a dosahovaní cieľov, ktoré Slovenská republika považuje za kľúčové v dosahovaní cieľa predchádzania a odstraňovania chudoby a sociálneho vylúčenia v zmysle Národného akčného plánu sociálnej inklúzie.

Starostlivosť o núdznych v duchu novej evanjelizácie

58. S postupom rokov a stálym rozširovaním sa pôsobnosti Cirkvi sa služba lásky núdnym ustálila ako jedna z jej základných oblastí spolu s vysluhovaním sviatostí a s ohlasovaním Božieho slova. Prejavovať lásku biednym každého druhu patrí k jej podstate takisto ako služba sviatostí a ohlasovanie evanjelia. Cirkev nemôže zanedbávať službu lásky podobne ako nemôže zanechať sviatosti a Božie slovo.

Od celej Cirkvi sa žiada prinášať novú nádej chudobným. Prijímať ich a slúžiť im znamená pre Cirkev prijímať Krista a slúžiť mu.¹⁰ Prednostná láska k chudobným je nevyhnutným rozmerom kresťanstva a služby evanjeliu. Milovať chudobných a dokazovať im, že ich Boh zahŕňa osobitnou láskou, znamená uznať, že ľudia sú

*Milovať blížneho
ako seba samého*

¹⁰ Porov. Mt 25, 40.

cenní sami osebe, nezávisle od toho, v akých ekonomických, kultúrnych a sociálnych pomeroch žijú.

Naším cieľom nie je len pomáhať odstraňovať resp. zmierňovať núdzu, ale naším hlavným poslaním je urobiť všetko pre to, aby sa ľudia v núdzi cítili nami prijatí a milovaní: „Preto si musíme počínať tak, aby sa chudobní cítili v každom kresťanskom spoločenstve ,ako doma'. Nebol by tento štýl najkrajším a najúčinnnejším predstavením blahozvesti Božieho kráľovstva? Bez tejto formy evanjelizácie, vykonávanej prostredníctvom dobročinnnej lásky a svedectva kresťanskej chudoby, hrozilo by ohlasovaniu evanjelia – ktoré je tiež prvým skutkom lásky – nebezpečenstvo, že sa mu nebude rozumieť, alebo že zapadne do toho mora slov, ktorým nás dnešná spoločnosť komunikácie každodenne zaplavuje. Láska skutkov dáva láske slov nespochybniteľnú silu.“¹¹

Tento prístup však vyžaduje tvorivosť a nápaditosť lásky: „Je čas novej ,fantázie lásky', ktorá sa uplatňuje ani nie tak a iba účinnosťou poskytnutých pomocných prostriedkov, ako schopnosťou dať pocítiť svoju blízkosť a solidárnosť tomu kto trpí, tak, aby sa toto gesto pomoci necítilo ako ponížujúca almužna, ale ako bratská spoluúčasť.“¹²

Osobitné úlohy Cirkvi a spoločenstiev

59. Láska v službe núdnym bude vždy potrebná aj v najspravodlivejšej spoločnosti. Vždy tu budú utrpenia, ktoré si vyžadujú útechu a pomoc. Vždy tu bude samota. Vždy tu budú aj situácie materiálnej núdze, v ktorých je nevyhnutná pomoc formou konkrétnej lásky k blížnemu. Štát, ktorý by chcel všetko zabezpečiť, ktorý by všetko vzťahoval na seba, stal by sa byrokratickou inštanciou, ktorá nemôže zabezpečiť to najpodstatnejšie, čo trpiaci – a každý jeden človek – potrebuje: láskyplnú osobnú starostlivosť.

V oblasti charitatívnej (sociálnej) angažovanosti Cirkvi je dôležité držať sa nasledujúcich dvoch zásad:

„Charitatívne organizácie Cirkvi vytvárajú vlastný *opus proprium*, úlohu, ktorá je jej najvlastnejšia, v ktorej nespolupracuje okrajovo, ale pôsobí ako priamo zodpovedný subjekt, robiac to, čo zodpovedá jej prirodzenosti. Cirkev nikdy nemôže byť oslobodená od charitatívnej činnosti ako organizovanej aktivity veriacich. Na druhej strane nikdy nenastane situácia, v ktorej nebude potrebná služba lásky každého jednotlivého kresťana, pretože človek napriek všetkej spravodlivosti potrebuje a vždy bude potrebovať lásku.“¹³

„Charita sa nesmie stať nástrojom v službe toho, čo sa dnes označuje za prozelytizmus. Láska je zadarmo – nekoná sa na dosiahnutie iných cieľov. To však neznamená, že by charitatívna činnosť mala

Charita –
vlastné
dielo Cirkvi

¹¹ NMI 50.

¹² Tamže.

¹³ DCE 26.28.

„Čokoľvek
ste neurobili
jednému
z týchto
najmenších...“
(Mt 25, 45)

„Nielen
z chleba
žije človek...“
(Lk 4, 4)

Farnosť ako
solidárne
spoločenstvo

takpovediac nechať bokom Boha a Krista. Kresťan vie rozoznať, kedy je čas hovoriť o Bohu a kedy je lepšie o ňom mlčať a nechať hovoriť len lásku.“¹⁴

Bezprostredná pomoc najviac odkázaným na pomoc

60. Podľa vzoru, ktorý nám ponúka podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi, východiskom pre vlastné poslanie Cirkvi v oblasti služby núdznym je jednoducho odpoveď na to, čo je v danej situácii bezprostredná potreba: hladných treba nasýtiť, nahých obliecť, chorých ošetriť a liečiť, uväznených navštíviť. Sociálne iniciatívy Cirkvi a spolupracujúce inštitúcie, počínajúc diecéznou, národnou a medzinárodnou úrovňou, musia robiť, čo je v ich silách, aby boli k dispozícii náležité prostriedky a najmä ľudia, ktorí vezmú na seba tieto úlohy.

K dosiahnutiu lepšieho sveta prispievame len tým, že konáme dobro teraz a v prvej osobe, so zánietením a všade tam, kde je na to možnosť, nezávisle od straníckych programov a stratégií. Programom kresťana – programom milosrdného Samaritána, programom Ježiša – je srdce, ktoré vidí. Také srdce vidí, kde je potreba lásky a podľa toho koná.

Duchovná starostlivosť o odkázaných na pomoc

61. Cirkev neponúka ľuďom len materiálnu pomoc, ale aj duchovnú posilu a uzdravenie. Táto pomoc je neraz dôležitejšia než materiálna podpora. Tvrdenie, že spravodlivé štruktúry by spravili zbytočnými diela charitatívnej lásky, v sebe skrýva materialistické chápanie človeka: poveru, že človek vraj žije „len z chleba“¹⁵ (Mt 4, 4) – presvedčenie, ktoré poníža človeka a neuznáva práve to, čo je najvlastnejším spôsobom ľudské.

Budovanie farnosti ako pomáhajúceho spoločenstva

62. Ideálnym základným miestom pre realizáciu pomoci ľuďom v núdzi je farnosť ako spoločenstvo spoločenstiev. Vďaka svojej blízkosti ľuďom žijúcim na území farnosti umožňuje poznať ich potreby a problémy a poskytovať individuálnu starostlivosť každému z nich. V tomto zmysle je žiaduce vidieť v novom svetle farskú charitu alebo farské sociálne kluby ako spoločenstvo odborníkov, aktivistov a spoločenstiev, prítomných na území farnosti a angažujúcich sa v sociálnej oblasti. Takéto spoločenstvo je schopné potom účinne a efektívne poskytnúť primerané sociálne služby, ale najmä ľudský kontakt ľuďom v núdzi vo farnosti.

Z právneho hľadiska farská charita môže byť neformálnym združením farníkov prípadne právnickou osobou.

SKCH môže poskytnúť odborné sprevádzanie a vzdelávanie tým, ktorí sú ochotní vytvoriť angažované a slúžiace spoločenstvo.

¹⁴ DCE 30c.

¹⁵ Porov. Dt 8, 3.

Je žiaduce, aby združenia a hnutia pôsobiace vo farnosti hľadali a nachádzali dialóg s farskou charitou a podieľali sa na jej zodpovednosti za ľudí v núdzi na území farnosti.

Formácia, sprevádzanie a podpora pomáhajúcich

63. Ukázať Kristovu tvár prostredníctvom služby núdnym vníma ako svoje osobné povolanie množstvo pomáhajúcich. Väčšina z nich roky vytrvalo pracuje v rámci svojej charizmy na báze dobrovoľnosti, zadarmo, vo svojom voľnom čase a zo svojich finančných prostriedkov. Ale sú to taktiež profesionálni pracovníci, ktorí napriek slabšiemu finančnému ohodnoteniu, službu núdnym pokladajú za svoje životné poslanie. Sú to laici aj zasvätení. Ich práca neraz býva takmer neviditeľná, je nedocenená, dokonca aj zo strany ľudí, ktorým je poskytnutá pomoc.¹⁶ Výsledky sa zvyčajne dostavia až po dlhom čase alebo vôbec nie. Najmä ak nemajú oporu v spoločenstve a hlbokom vzťahu k Bohu, hrozí im únava a vyhorenie, alebo prázdny akcionizmus.¹⁷

Z týchto dôvodov pomáhajúce osoby a spoločenstvá potrebujú formáciu, intenzívne duchovné sprevádzanie, modlitbové zázemie, odborné zázemie a vzdelávanie, a samozrejme aj finančnú podporu aktivít.

Pri formácii pracovníkov v oblasti charity „profesionálna pripravenosť je prvou a základnou požiadavkou, ale sama osebe nestačí. Ide totiž o ľudské bytosti a ľudia potrebujú vždy aj niečo viac, než len technicky správne zaobchádzanie. Potrebujú ľudskosť. Potrebujú pozornosť srdca. Preto popri profesionálnej príprave je pre týchto pracovníkov nevyhnutná predovšetkým formácia srdca“.¹⁸

Keďže núdze je veľa, pomáhajúce osoby samy musia hľadať rovnováhu jednak medzi svojím osobným životom a situáciou vo vlastnej rodine alebo komunite a medzi svojou službou núdnym, a jednak medzi činnosťou a modlitbou podľa vzoru Matky Terézie z Kalkaty.

Dobrovoľníctvo

64. Práca dobrovoľníkov, ktorí sa venujú sociálne núdnym, ťažko chorým, starým, hendikepovaným, postihnutým, niekedy umierajúcim klientom, je jednou z najťažších druhov dobrovoľníctva. Omyl, ktorého sa dopúšťajú mnohé, aj kresťanské organizácie spočíva v názore, že k tomu, aby sa niekto stal dobrovoľníkom stačí len dobrá vôľa a náboženská viera konkrétneho uchádzača o dobrovoľníctvo.

Dobrovoľníci v tejto oblasti majú naplňovať psychosociálne potreby klientov – ich úlohou je sprevádzať človeka, poskytnúť mu v najťažších chvíľach svoju prítomnosť a podporu. Keďže dobrovoľníci

*Pomoc
pomáhajúcim*

*Profesionálnosť
dobrovoľníkov*

¹⁶ Porov. DCE 39.

¹⁷ Porov. DCE 36.

¹⁸ Porov. DCE 30a.

pracujú v záťažových situáciách a práve s tými najslabšími klientmi, je nutné, aby prechádzali starostlivým výberom a prípravou a mali neustálu podporu personálu zariadení, či pracovníkov organizácie. Znamená to, že v každej organizácii, ktorá pracuje s dobrovoľníkmi, je potrebné aby fungoval systém, ako pracovať s dobrovoľníkmi – systém, ako ich hľadať, vyberať, vzdelávať, motivovať a podporovať. Výber dobrovoľníkov je jeden z najdôležitejších faktorov správneho manažmentu dobrovoľníkov. Ak žiadny systém práce s dobrovoľníkmi nie je zavedený, ohrozujeme tým najslabších klientov, organizáciu ako takú aj samotných dobrovoľníkov.

Formácia dobrovoľníkov a profesionálnych spolupracovníkov je náročná, ale táto „investícia“ sa mnohonásobne vráti.

Senzibilizácia veriacich aj samotných kňazov pre službu ľuďom v núdzi

65. Napriek dosiahnutým pozitívnym výsledkom, za ktoré sme vďační, ešte zďaleka nie všetci veriaci sú citliví pre potreby ľudí v núdzi a nie v každej farnosti je aktívna farská charita. Preto vedenie k sociálnej angažovanosti má byť súčasťou ohlasovania evanjelia; otázky charity ako základného prvku kresťanského života majú byť súčasťou formačných plánov kňazov aj laikov.

Otvoriť náruč deťom z ohrozujúceho prostredia

66. Je výzvou pre veriacich, aby poskytli domov deťom z detských domov, či už formou pestúnskej starostlivosti alebo adopcie. Zároveň je výzvou pre veriace rodiny sprístupniť deťom z nepodnetného prostredia alternatívny zážitok rodinného života a modelov správania sa prázdninovým pobytom vo fungujúcej rodine.

Budovanie siete sociálnych aktivít (networking)

67. Je známa skutočnosť, že aktivity v akejkoľvek oblasti, aj na poli starostlivosti o ľudí v núdzi, len vtedy môžu nadobudnúť plnú účinnosť, ak sa postupne vytvorí celá sieť iniciatívnych skupín, inštitúcií, občianskych združení a iných subjektov, ktoré – každé spôsobom jemu vlastným – spolupracujú a vzájomne sa podporujú. Za tohto predpokladu dôležitou úlohou je, aby sa tieto subjekty poznali, aby sa podporovala ich komunikácia, výmena informácií, spolupráca a pod. Dôležité je, že jednotlivé subjekty nie sú nejakým centrom riadené a usmerňované, ale ich spolupráca a vzájomná podpora je založená na vlastnej iniciatíve a dobrovoľnosti. Za tohto predpokladu, vďaka vzájomnej interakcii, práca vynaložená jednotlivými subjektmi sa znásobí.

Networking vyžaduje vysokú odbornosť a v súčasnosti sme úplne na začiatku, ale práve preto sa treba s ním hlbšie zaoberať.

*Linkovanie
a vzájomná
informovanosť*

VI. Cesty realizácie

68. Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku, chce v duchu pastorálnej konštitúcie *Gaudium et spes* Druhého vatikánskeho koncilu, osloviť nielen ľudí, ktorí sa ku Katolíckej cirkvi hlásia a ktorí s ňou aktívne žijú, ale aj tých, ktorí sa od nej vzdialili a tiež všetkých ľudí dobrej vôle, ktorí ešte nespoznali posolstvo evanjelia. ¹

Základným priestorom realizácie pastoračného plánu na roky 2007-2013 je farnosť a diecéza. Tento pastoračný plán predkladá základné rámcové programy, vnímajúc špecifiká farností a diecéz, ako aj osobitný životný príbeh každého človeka. Legitímnou orientáciou pastoračnej starostlivosti v duchu novej evanjelizácie by preto mal byť individuálny prístup a načúvanie Božím plánom či už na individuálnej, farskej alebo diecéznej úrovni.

Protagonistami napĺňania pastoračného plánu sú v prvom rade diecézy so svojimi biskupmi a farnosti so svojimi spoločenstvami, ktoré vedie duchovný správca. Nezastupiteľnú úlohu pri napĺňaní pastoračného plánu majú rehoľné spoločenstvá. Plán má viesť k efektívnejšiemu plneniu pastoračnej činnosti pri rešpektovaní záverov diecéznych synod, nasmerovať nás na spoločný cieľ a zjednotiť sily pre lepšie napĺňanie poslania Cirkvi sprostredkovať Božiu lásku každému človeku.

Ako v biblických časoch učil sv. Pavol, ² tak aj teraz Cirkev zdôrazňuje svojim súčasníkom, že sme Kristovým tajomným telom, ktoré má mnoho údov, ale spolu tvorí jeden celok. Každá časť je iná a má iné úlohy, ale zmysluplne slúžia celku – udržiavaniu a rastu živého organizmu. ³

Každý z nás by mal chápať a uskutočňovať svoje povolanie k svätosti ako nezrieknuteľnú povinnosť. Takéto povolanie je potrebné vidieť ako podstatnú a neoddeliteľnú súčasť nového života, ktorý nám bol darovaný v krste.

Vízia, poslanie a zámery pastoračného plánu

69. Predchádzajúce kapitoly tohto plánu vyjadrili základnú víziu Katolíckej cirkvi na Slovensku na nasledujúce obdobie, ktorou je vnútorná obnova a novosť ohlasovania. Cirkev na Slovensku bude do budúcnosti stavať na komunikácii a spolupráci, ktorej sa musíme všetci učiť. Chceme byť komunikatívnejší smerom do vnútra Cirkvi, ale aj smerom k spoločnosti. Budeme pozorne počúvať spätnú väzbu, aby sme lepšie spolupracovali a tvorili otvorenejšie, pevnejšie a trvalejšie vzťahy.

*Jedinečnosť Božích
zámerov na každej
úrovni pastorácie*

*Hlavné
poslanie
Cirkvi*

*Základná vízia
pastoračného
plánu*

¹ Porov. GS 2.

² Porov. 1 Kor 12, 4-30.

³ Porov. 1 Pt 4, 10.

Ohlasovať

70. Snahou Katolíckej cirkvi na Slovensku bude v najbližších rokoch hľadať nové cesty pre každodenné ohlasovanie evanjelia nádeje: ⁴ dávať prednosť celistvému, jasnému a obnovenému ohlasovaniu zmŕtvychvstalého Krista a večného života v ňom, v každom kresťanovi vzbudzovať misionárske povedomie, ekumenicky spolupracovať a evanjelizovať spoločenský život. ⁵

Sláviť

Je však dôležité, aby sme v rámci pastoračného plánovania nezanedbávali slávenie. V liturgickom slávení vyvrchoľuje činnosť Cirkvi a zároveň v nej pramení všetka jej sila. Prostredníctvom liturgického

Súčasná etapa obnovy kladie dôraz na vedomú, aktívnu a činnú účasť na liturgii ¹¹ predovšetkým výberom vhodných formulárov a prípravou aktuálnych modlitieb, dovolenými prispôbeniami liturgií pre malé skupiny (napr. detí, stredoškolskej a vysokoškolskej mládeže, Rómov, chorých a postihnutých...). Do oblasti liturgickej pastorácie patrí i starostlivosť o vzácnu tradíciu, jej pokračovanie a zveladenie v oblasti ľudových pobožností. Sú to púte, ruženec, krížová cesta, litánie, odpoľudňajšie nedeľné a iné pobožnosti. K novším formám patria prvé soboty v mesiaci (fatimské soboty), večeradlá a podobne. Súčasťou liturgickej pastorácie sú liturgické dni a eucharistické kongresy na medzinárodnej, národnej, diecéznej a farskej úrovni.

života, ktorý sa sústreďuje okolo eucharistickej obety a sviatostí, Cirkev naplňa svoje poslanie posväcovať. ⁶ Sviatosti ako účinné znaky Božej milosti, ktorými sa nám udeľuje Boží život, ⁷ prinášajú ovocie pre tých, ktorí ich prijímajú pripravení náležitou evanjelizáciou a katechézou. ⁸ Je našou spoločnou úlohou znovu objaviť zmysel pre tajomstvo, učiť sa tichu, modlitbe a kontemplácii.

Druhý vatikánsky koncil začal veľké dielo obnovy liturgie, v ktorom je potrebné neustále pokračovať na úrovni liturgickej pastorácie a liturgických komisií.

Slúžiť

71. Ohlasovanie a slávenie spoločenstva Cirkvi musí byť zavŕšené konkrétnou službou lásky odpovedajúcou

na naliehavé potreby našich čias. Privilegovanou cestou ohlasovania evanjelia nádeje bude vždy svedectvo a konkrétna služba lásky a solidarity. ⁹ Služba človeku v spoločnosti znamená milovať chudobných, všímať si ostrakovaných, venovať sa prisťahovalcom a migrantom, rodinám, mládeži, chorým a tým, čo sa o nich starajú, pričiniť sa o vyvázenejšie a ekologickejšie využívanie dohier Zeme. ¹⁰ Väčšina projektov v rámci predkladaného plánu je preto zameraných na službu. Súčasná doba prináša mnoho výziev v podobe bied, nedostatkov a ťažkostí, ktoré sa stávajú výzvou pre osvedčenie autenticity našej viery. Ona nás nabáda zapojiť sa do všetkého, čo buduje a posilňuje pravé ľudské hodnoty vo svetle Božieho zjavenia.

⁴ Porov. EE 45.

⁵ Porov. EE 48-65.

⁶ Porov. SC 6.

⁷ Porov. KKC 1131.

⁸ Porov. CIC 843 § 2.

⁹ Porov. EE 83-84.

¹⁰ Porov. EE 86-103.

¹¹ Porov. SC 11.

Etapy a programy pastoračného plánu

72. Pastoračné prístupy preferované pri naplňaní zámerov tohto plánu chceme realizovať v troch etapách prostredníctvom štyroch hlavných programov nazvaných: Slúžiaca a komunikujúca Cirkev, Stabilná rodina, Zodpovedná mládež, a Solidárne spoločenstvo. Tieto programy tvoria nosnú časť užívatel'níka pastoračného plánu.

V prvej etape sa rozbehne realizácia rôznych typov projektov zameraných na riešenie konkrétnych potrieb na základe výsledkov skúmania situácie života Cirkvi, a to zvlášť v prioritných pastoračných oblastiach. Niektoré projekty sú už pripravené, ďalšie budú vybrané na základe projektových súťaží spomedzi návrhov jednotlivých farností, spoločenstiev alebo kresťanských inštitúcií.

Druhá etapa predstavuje snahu o systémové riešenia pastoračných prístupov v týchto oblastiach zvlášť na diecéznej úrovni. V tretej etape sa má zavrieť tento proces na národnej úrovni pastoračnými projektmi, ktorých úlohou bude aj trvalý výskum, koordinácia a spolupráca v pastoračných aktivitách.

Program vnútornej obnovy Slúžiaca a komunikujúca Cirkev

73. Program je zameraný na vnútornú obnovu Cirkvi s dôrazom na formáciu kňazov a laikov na pastoračnú službu v duchu novej evanjelizácie a na zefektívnenie, sfunkčnenie resp. vytvorenie pastoračných organizmov ako nástrojov tvorby a koordinácie pastoračných iniciatív podľa usmernení Kódexu kánonického práva, zvlášť diecéznych a farských pastoračných rád a diecéznych centier pre rodinu a mládež..

V prvej etape sa bude realizovať projekt „Vzdelávanie kňazov a laikov“ – formácia a vzdelávanie zástupcov jednotlivých dekanátov – v oblasti vedenia spoločenstva, aktívneho počúvania, komunikácie, prezentácie na verejnosti a iných zručností potrebných na správu farnosti budovanej ako spoločenstvo spoločenstiev. Cieľom projektu je vyformovať dostatočne veľkú skupinu kňazov a laikov v duchu novej evanjelizácie, ktorí budú schopní prijať a niesť zodpovednosť za formáciu ďalších kňazov a laikov na dekanátnej a farskej úrovni. Očakávame, že v prvej etape bude takto vyškolených 20-40 ľudí z každej diecézy. Oni budú základom pre správne fungovanie farských a diecéznych pastoračných rád.

Pastoračné
programy

Vzdelávanie

„Kvalitná formácia na školskej úrovni je veľmi užitočná pre budúcnosť nových generácií. Vzhľadom na to prinášajú vzácny príspevok katolíckej školy, ktorých je na Slovensku veľa. Od materských škôl až po vysoké sa snažia zaistiť študentom kvalitné vzdelanie a zároveň integrálnu duchovnú, morálnu a ľudskú výchovu“ (ad limina 2007).

Mimoriadny význam pre uskutočňovanie pastoračného plánu má aktívna spolupráca zo strany katechetických centier, katechetov i učiteľov cirkevných škôl a profesorov na Katolíckej univerzite a teologických fakultách. Zvlášť katolíckej fakulty sú povolané teoreticky a prakticky rozvíjať a naplňovať závery plánu usporiadaním sympózií a výmenou skúseností s jeho uskutočňovaním v každej etape.

*Diecézne a farské
pastoračné rady*

74. V druhej etape bude realizácia plánu zameraná na skvalitnenie činnosti diecéznych a farských pastoračných rád tak, aby sa stali účinným nástrojom pomoci pre biskupov a kňazov pri systematickom riadení pastoračnej činnosti v diecéze a vo farnosti.

Činnosť diecéznej pastoračnej rady upravujú kánony 511-514 CIC. Je povinnosťou biskupa vydať štatút, na základe ktorého bude rada pracovať. V štatúte je zahrnutý aj čas jej fungovania, či spôsob, ako bude táto rada zostavená (kánon 512 a 513). Úlohou diecéznej pastoračnej rady je skúmať otázky, ktoré vyvstávajú v súvislosti s pastoračnou činnosťou v diecéze, zvažovať ich a predkladať k nim praktické návrhy (porov. kánon 511). Do pastoračnej rady majú byť prizvaní klerici, členovia inštitútov zasväteného života a najmä laici – podmienkou je mať plné spoločenstvo s Katolíckou cirkvou, mať pevnú vieru, dobré mravy a byť rozumný (kánon 512 § 1 a §2). Členovia diecéznej pastoračnej rady majú byť vyberaní tak, aby reprezentovali čo najširší záber života diecézy, čo sa týka oblastí, sociálnych podmienok, povolání a hnutí (kánon 512 § 2). Predseda jej diecézny biskup a zvoláva ju podľa potreby, najmenej však raz za rok. Diecézna pastoračná rada má poradný hlas a skutočnosti prerokované v rade, prináleží zverejniť diecéznemu biskupovi (kánon 514, § 1 a 2).

Kódex kánonického práva vyžaduje, aby každá farnosť mala vlastnú ekonomickú radu, ktorá sa riadi popri normách univerzálneho práva aj normami vydanými diecéznym biskupom (kánon 537). Každá farnosť by mohla mať aj pastoračnú radu, ak o tom rozhodne diecézny biskup po porade s kňazskou radou. Farskej pastoračnej rade predsedá farár. Členmi farskej pastoračnej rady sú kapláni a diakoni na základe svojho úradu, ako aj iní veriaci (kánon 536). Farská pastoračná rada má poradný hlas pri rozvíjaní pastoračnej starostlivosti vo farnosti.

Poslaním Cirkvi na Slovensku nie je brániť kultúrnej transformácii spoločnosti, ale zaistiť odovzdávanie viery aj v takýchto meniacich sa podmienkach.¹² Pozorujeme, že existuje množstvo aktivít v našich farnostiach, ktoré poukazujú na krásu života s Bohom a v Bohu. Je potešiteľné, že v niektorých diecézach už prebehli alebo prebiehajú *diecézne synody*, ktorých výsledky sa istotne prejavia v pastoračnej praxi. Vidíme veľa príkladov aj z pastoračnej praxe v zahraničí, ktoré by sa dali realizovať jednorázovo aj dlhodobo i v našich slovenských podmienkach na úrovni farností alebo diecéz: akadémiie za život, knižnice, videotéky, kníhkupectvá, publikácie a časopisy, týždne kultúry, umelecké festivaly, výstavy umenia a koncerty, ocenenia za sakrálnu umenie, bienále umenia, stretnutia s umelcami (katolíckmi aj nekatolíckmi), literárne kluby....¹³ Sú to všetko príležitosti na dialóg so súčasnou kultúrou. Možností sa ukazuje dosť, len bude potrebné naučiť sa osloviť spolupracovníkov a viac spolupracovať, aby naše svedectvo a vynaložená námaha boli efektívnejšie.

V slovenských podmienkach je však nevyhnutné začať využívať nástroje, ktoré sú vlastné katolíckej praxi na univerzálnej úrovni a zásadným a štrukturálnym spôsobom pomáhajú pri obnove pastoračnej činnosti Cirkvi na rozličných úrovniach. Medzi takéto nástroje patrí na farskej úrovni fungovanie farskej pastoračnej rady, ktorá by mala každý rok zostavovať farský pastoračný plán. Na diecéznej úrovni je to diecézna pastoračná rada, ktorá by mala každoročne zostaviť diecézny pastoračný plán ako zásadný rámec pre

pastoračné usmernenia práce vo farnostiach.

¹² Porov. KTB, s. 37.

¹³ Porov. KTB, s. 53-66.

Pastoračný program Stabilná rodina

75. Program je zameraný na obnovu pastorácie rodín v duchu výziev pokoncilových dokumentov Cirkvi, pričom reflektuje radikálne zmenenú situáciu rodiny v súčasnej spoločnosti. Chce na jednej strane ponúknuť pastoračnú pomoc rodine pri plnení jej podstatných úloh, na strane druhej vníma rodinu ako subjekt pastorácie, t.j. ako nositeľa mnohých chariziem a zdrojov ktorými môže sama v rozhodujúcej miere prispieť k rozvoju pastorácie rodín a posilneniu stability rodiny.

V prvej etape sa budú postupne rozvíjať dva konkrétne projekty: projekt Blízkej prípravy na manželstvo formou špecializovaných kurzov a projekt pomoci rodinám v ich konkrétnych potrebách s názvom Sára – odbremeňovacie služby rodinám. Cieľom projektu blízkej prípravy je ponúknuť v každej diecéze ľuďom, ktorí chcú vstúpiť do manželstva, predovšetkým už snúbencom, špecializované kurzy prípravy na prijatie poslanca manželstva a rodičovstva a ich kresťanského rozmeru v snahe doplniť to, čo v súčasnosti často chýba v období vzdialenej prípravy v pôvodných rodinách snúbencov.

Cieľom projektu Sára je prostredníctvom dobrovoľníckej činnosti konkrétna pomoc mladým rodinám hlavne vo väčších mestských farnostiach, pri počiatočnom zvládaní ich úloh, ako aj rodinám, ktoré sa ocitli v nečakaných ťažkostiach.

Druhá etapa bude zameraná na vytvorenie diecéznych centier pre rodinu s vyčleneným kňazom a laikmi náležite pripravenými na špecializovanú pastoráciu rodín s možnosťou profesionálneho pôsobenia v tejto oblasti. Ich cieľom bude hlavne tvorba pastoračných ponúk pre farnosti, na základe ktorých by kňazi mohli účinnejšie oslovovať a sprevádzať čím viaceré rodiny na ceste duchovného rastu a pri plnení ich úloh a ponuka odborného rodinného poradenstva v kresťanskom duchu.

Pastoračný program Zodpovedná mládež

76. Program je zameraný na posilnenie a podporu systematických aktivít v rámci pastorácie mládeže, ktoré už existujú. Má za cieľ povzbudzovať mladých kresťanov k ešte väčšej angažovanosti, duchovne a metodicky sprevádzať lídrov a oslovovať aj tých mladých, ktorí nemajú kontakt s Cirkvou hodnotnými evanjelizačnými a voľnočasovými aktivitami. Zámerom je viesť mladých k väčšej zodpovednosti za seba, za druhých a za svoje okolie.

V prvej etape sa budú realizovať dva konkrétne projekty. Projekt „Formácia lídrov mládežníckych spoločenstiev“ rieši formáciu mladých ľudí, ktorí sa rozhodnú pomáhať ako animátori (dobrovoľníci) pri formácii mladých vo farnosti. Každá diecéza bude formovať svojich animátorov prostredníctvom animátorskej školy. Predpokladá to vyčleneného kňaza a tím spolupracovníkov, ktorí budú spoločne

*Príprava na
manželstvo
a Sára*

*Centrá pre
rodinu*

*Formácia lídrov
a Dobrá rada*

Centrá pre mládež

túto formáciu zabezpečovať a realizovať (napr. aj v spolupráci s inými diecézami).

Projekt „Za dobrú radu“ je viacgeneračným sociálnym projektom. Základná myšlienka projektu je, že mladí ľudia ako dobrovoľníci prichádzajú k seniorom, pomôžu im v domácnosti v rozsahu a oblasti, ktorú určia seniori. Odmenou sú im dobré rady do života od seniorov, ktoré si zapíšu ako výsledok dialógu generácií. Projekt rozvíja dobré vzťahy, dobrovoľníctvo, zodpovednosť, dialóg.

V druhej etape budú dôležité systematické kroky zamerané na prácu s mládežou a zriadenie diecéznych centier pre mládež, kde budú pôsobiť kňazi vyčlenení pre túto prácu. Centrá pre mládež majú napomáhať farnostiam a spoločenstvám vychovávať zodpovedných lídrov a ponúkať akcie a podujatia na dekanátnej a diecéznej úrovni.

Pastoračný program Solidárne spoločenstvo

77. Program zameraný na rast solidarity s ľuďmi v núdzi si kladie za cieľ postupnými krokmi podporiť vzájomnú spoluprácu sociálnych a charitatívnych organizácií, systémovo riešiť formáciu a sprevádzanie dobrovoľníkov a spoločne vytvárať povedomie a citlivosť ľudí k potrebám tých, čo sa z rôznych dôvodov nachádzajú v núdzi.

Sociálne kluby
a pomoc
bezdomovcom

Nosnými projektmi prvej etapy bude „Zakladanie sociálnych klubov“ a „Systémové riešenie pomoci bezdomovcom“.

Sociálne kluby predstavujú platformy spolupráce medzi Cirkvou, štátnou správou, samosprávou, združeniami a hnutiami na regionálnej úrovni tak, ako to iniciovala Rada KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru.

Pomoc bezdomovcom znamená naštartovať proces spolupráce medzi zariadeniami, ktoré posúvajú ľudí z ulice k sebazabezpečeniu, k zabezpečeniu svojej rodiny a k resocializácii a zaradeniu sa do spoločnosti a doplnenie štruktúry zariadení, ktoré napomáhajú resocializácii bezdomovcov a nízkoprahové ubytovne pre bezdomovcov. Vďaka dobrým existujúcim riešeniam a na základe overených domácich i zahraničných skúseností je možné vytvoriť modelové systémové riešenia v problematike bezdomovcov prostredníctvom siete spolupracujúcich inštitúcií a na seba nadväzujúcich zariadení v horizonte roka 2013 aspoň v dvoch diecézach.

Sieť

Katolícka cirkev v SR nemá dosť finančných a personálnych zdrojov na plošné riešenie sociálnych problémov, na odstránenie mnohorakej núdze na Slovensku. Je však v našich silách hľadať riešenia spoločne, vytvoriť sieť spolupracujúcich iniciatív, naprogramovať a naštartovať projekty, ktoré predstavujú účinné a radikálne riešenie pomoci určitej skupine odkázaných na pomoc. Ide najmä o oblasti, v ktorých už máme určité skúsenosti a pre ktoré máme adekvátne riešenie. Z uvedených dôvodov nosným projektom druhej etapy bude „Sieťovanie sociálnych a charitatívnych organizácií“.

Predpoklady realizácie pastoračného plánu

78. Je nevyhnutné, aby proces naplňovania zámerov a cieľov pastoračného plánu na národnej úrovni monitorovala KBS. Celoslovenské aktivity za jednotlivé oblasti (rodina, mládež, ľudia v núdzi a formácia kňazov a laikov) budú rozvíjať biskupi ako predsedovia príslušných komisií a rád KBS: Rada pre rodinu a mládež, Rada pre pastoračiu v zdravotníctve a v SKCH a sociálna subkomisia teologickej komisie a Komisia pre klérus a jej subkomisie.

Ich úlohou bude prostredníctvom nimi poverených osôb komunikovať s predstaviteľmi diecéz, monitorovať, skúmať znamenia čias v našich podmienkach, tvoriť analýzy, upozorňovať na možné korekcie, ponúkať formačné programy pre zástupcov z diecéz a farností, koordinovať jednotlivé národné projekty, organizovať stretnutia a komunikovať v týchto otázkach so zahraničím.

Realizácia plánu na úrovni diecézy

79. Pre úspešnosť realizácie pastoračného plánu na úrovni diecézy je nevyhnutné, aby bola poverená aspoň jedna osoba, ktorá bude zodpovedná za proces implementácie plánu a jeho prispôbenie potrebám diecézy. Sám však neurobí nič alebo len veľmi málo, preto potrebuje zázemie tímu, v ktorom nech sú zastúpení kňazi, členovia reholí a laici so skúsenosťami a nadhľadom. Oni budú odbornými poradcami pre pastoračné plánovanie a pastoračiu na úrovni farností. Po odobrení diecéznym biskupom sa budú starať o realizáciu aktivít, vyplývajúcich z pastoračného plánu, ktoré presahujú možnosti dekanátov a farností, napr. usporiadanie kurzov (napr. komunikácie), vydávanie príručiek a pod. Pritom budú spolupracovať s ostatnými inštitúciami diecézy a KBS a s ostatnými diecézami. V diecézach, kde je funkčná diecézna pastoračná rada, môže práve ona byť poverená implementáciou pastoračného plánu na diecéznej úrovni. Kde je nefunkčná alebo ešte nie je zriadená, je k tomu výborná príležitosť, aby sa išlo práve touto cestou.

Realizácia plánu na úrovni farnosti a dekanátu

80. Farnosť má neodmysliteľné poslanie v živote Cirkvi. Predovšetkým tu sa odohráva stretnutie veriacich s Bohom i navzájom. Preto predovšetkým ku živej farnosti, ktorá by dokázala „ponúkať veriacim naozaj kresťanský spôsob života a pre všetkých byť miestom pravej humanizácie a sociálnych vzťahov“¹⁴, majú smerovať všetky aktivity načrtnuté v tomto pastoračnom pláne.

Farnosť však „potrebuje ustavičnú sebaobnovu“¹⁵. Výzvy našej doby ju stavajú pred nové úlohy, ktoré môže zvládnuť iba s podporou dobre fungujúcich diecéznych a národných cirkevných inštitú-

*Realizácia
plánu
na celoštátnej
úrovni*

*Zodpovednosť
za plán na
diecéznej
úrovni*

*Farnosť
a pastoračné
plánovanie*

¹⁴ Ecclesia in Europa, 15.

¹⁵ Tamže.

cií a ony budú mať svoje opodstatnenie práve v posilňovaní života farnosti. Nech sa preto farnosti usilujú prispieť k realizácii úloh pastoračného plánu, aby každá farnosť mohla mať čím skôr účasť na jeho ovocí.

Prítomnosť živých farských spoločenstiev schopných duchovne rásť, tvoriť systematickú pastoračiu a evanjelizovať navonok svoje okolie za podpory funkčných farských pastoračných rád pod vedením duchovných pastierov tak bude oprávnenou dlhodobou víziou, hoci celkom iste prekračuje horizont roku 2013 a môže sa stať hlavnou témou pastoračného plánovania na ďalšie obdobie.

Komunikácia pastoračného plánu

81. Podstatnú úlohu v procese implementácie národného pastoračného plánu musia tvorivo zohrať katolícke médiá. O pláne je potrebné pravidelne informovať, aby celý Boží ľud na Slovensku bol včas a pravdivo informovaný o postupe a aktivitách, ktoré prináša Katolícka cirkev. Malo by byť otázkou našej hrdosti a spolupatričnosti (či už zo strany laikov, ale aj kňazov) rozličným spôsobom aktívne podporovať tieto médiá. Podstatnou otázkou zostáva, aby sa katolícke médiá nebáli byť zdravou obsahovou alternatívou k iným („svetským“) médiám, ktoré často nie sú schopné adekvátne informovať o činnosti Cirkvi. Katolícke médiá majú ambíciu byť mienkotvornými v obci veriacich a ponúkať platformy na odborný dialóg či hľadanie riešení konkrétnych problémov. Kvôli komunikácii o národnom pastoračnom pláne nie je potrebné vytvárať nové médium, ale vhodne využiť tie, ktoré na Slovensku máme.

WWW

82. O napĺňaní národného pastoračného plánu na všetkých úrovniach budeme pravidelne informovať na webovej stránke www.kbs.sk a ponúkať informácie prostredníctvom TK KBS. Na interaktívne komunikovanie o pláne, jeho filozofii a najmä implementácii so všetkými, ktorí prejavia záujem, bola vytvorená webová stránka www.pastoracnyplan.sk. KBS bude dvojmesačne až kvartálne informovať prostredníctvom osobitnej relácie na vlnách Rádia Lumen, štvrťročne na stránkach Katolíckych novín a príležitostne aj prostredníctvom TV Lux či verejnoprávnych médií. Časopis Duchovný pastier a Logos bude venovať pravidelne patričný priestor pre témy a rozsiahlejšie analýzy ohľadom realizácie pastoračného plánu. Ponúkneme aj príležitostné neformálne stretnutia so všetkými (či už z médií alebo mimo nich), ktorí budú mať záujem o informácie o činnosti Katolíckej cirkvi na Slovensku.

Časový harmonogram

83. Aby sme naše spoločné hľadanie a dobré úmysly mohli označiť ako plán, je nevyhnutné vytvoriť časový harmonogram a systém monitorovania plnenia jednotlivých cieľov plánu, ktorý by nás sprevádzal a naplánovať následnosť krokov na jednotlivé obdobia do roku 2013. Nedá sa naplánovať do detailov všetko až do roku 2013, lebo chceme pružnejšie reagovať na požiadavky doby a byť citliví na vanutie Ducha. Preto realizácia prvých krokov plánu bude mať časový horizont dvoch maximálne troch rokov. Efektívnosť krokov bude zhodnotená na úrovni KBS a diecéz a následne sa rozhodne, ako ďalej.

Kňazi by sa mali v prvom rade snažiť o svoju vnútornú obnovu, vzdelávanie a posvätenie. Ale sami neurobia veľa, musia hľadať spolupracovníkov v radoch laikov, s ktorými by sa dalo modliť, rozprávať a konať pri obnove života vo farnosti. Prioritou pre najbližšie roky v živote farností by malo byť v prvom rade skvalitniť ponuku pri príprave na prijatie sviatosti manželstva a začať alebo sprostredkovať formáciu animátorov pre mládež. V sociálnej oblasti nájsť a formovať spolupracovníkov a dobrovoľníkov. Neskôr prídu na rad programy pre iné konkrétne vekové alebo profesijné skupiny. Ak bude vyformované jadro spolupracovníkov, je možné efektívne zostaviť pastoračnú radu a kompetentne rozhodovať. Obdobný postup by mohol byť zachovaný aj na úrovni diecézy.

Ak už niektoré farnosti prešli týmito etapami, bude dôležité zapojiť čo najviac ľudí do menších činností, aby sa cítili čo najviac zapojení do života farnosti a naplňali misijný rozmer svojej viery – aby sa naučili tvoriť spoločenstvo, ktoré nie je ponorené samo do seba, ale slúži. Konkrétnou formou služby nám môžu byť projekty schválené Konferenciou biskupov Slovenska, resp. príprava nových s lokálnym a regionálnym zameraním, pri realizácii ktorých pomôže Konferencia biskupov Slovenska prostredníctvom projektového tímu ustanoveného na tento účel.

Do roku 2009 by mal každý diecézny biskup vypracovať štatút pre diecéznu pastoračnú radu (porov. kánon 536 CIC) a vydať normy, ktoré budú upravovať činnosť farských pastoračných rád (porov. kánon 513 CIC), aby do konca roka 2010 bola v každej farnosti na Slovensku zriadená farská pastoračná rada a aby bola v každej diecéze funkčná diecézna pastoračná rada.

Na podčiarknutie a završenie počiatočných etáp procesu obnovy pastorácie na Slovensku by bolo vhodné usporiadať niekoľko celonárodných a medzinárodných podujatí, ktoré by zvýrazňovali základné myšlienky odkazu sv. Cyrila a Metoda, ako napr. vedecké konferencie na témy z histórie, archeológie, teológie alebo národné púte napr. do Ríma, Solúna a pod. Každé dva roky by sa mohli

*Dlhodobé,
strednodobé
a krátkodobé
plánovanie*

*Formácia
a sprevádzanie
dobrovoľníkov*

*Odkaz
sv. Cyrila
a Metoda*

uskutočniť konferencie, ktoré by pomáhali a podporovali pokrok v pastoračnej starostlivosti Cirkvi v troch oblastiach: rodine, mládeži a sociálne núdznych (ľudia v núdzi). V roku 2013 by bolo vhodné zorganizovať minimálne stretnutia mladých a rodín (aj s medzinárodnou účasťou), aby posolstvo sv. Cyrila a Metoda nerezonovalo len na odborných fórach, ale našlo patričnú odozvu v celej spoločnosti s možným presahom na európsku scénu.

84. Rámcová časová os:

2007	tvorba PP, odsúhlasenie, zverejnenie, prvé komentáre
2008 – 2009	konferencia o pastoračných zámeroch, sprievodné štúdie k PP, začiatok realizácie základných projektov na národnej úrovni, spustenie projektovej súťaže, prvé čiastkové vyhodnotenie priebehu realizácie plánu
2010 – 2011	zriadenie farských a diecéznych pastoračných rád, diecéznych centier pre rodinu a mládež, sieťovanie sociálnych a charitatívnych organizácií, druhá analýza plnenia pastoračného plánu, priebežná analýza pastoračného života Cirkvi
2012 – 2013	vytvorenie projektov na národnej úrovni za jednotlivé oblasti plánu zamerané na systémovú spoluprácu medzi jednotlivými oblasťami

Monitorovanie plnenia zámerov pastoračného plánu

85. To, čo nás bude posúvať vpred pri plnení plánu, bude priama konfrontácia, pohľad do zrkadla reality. Preto raz ročne bude vytvorený primeraný priestor na plenárnom zasadaní KBS, kde biskupi zodpovední za príslušné oblasti budú informovať o plnení pastoračného plánu a odsúhlasia ďalšie smerovanie plnenia predkladaného plánu respektíve nové nastavenie priorít. Predpokladom pre správne nasmerovanie plánu na národnej úrovni je každoročne sa pýtať na jeho oživotvorení na úrovni farností a diecéz (napr. prostredníctvom dotazníka alebo ankety). Dôležité bude dopĺňať tieto poznatky na národnej úrovni reprezentačným prieskumom každé tri až štyri roky (tu budeme môcť rátať aj s výsledkami sčítania obyvateľstva v roku 2011). Cieľom nie je monitorovať činnosť kňazov, ale zodpovedne a kompetentne sa zamýšľať nad účinnosťou našich pastoračných postupov a efektívne hľadať čo najlepšie a najvhodnejšie nástroje na obnovu farností a diecéz.

*Spätná
väzba*

ID	Task Name	Start	Finish	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		
				Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
1	Program vnútornej obnovy: „SLUŽIACA A KOMUNIKUJÚCA CIRKEV“	1.11.2007	31.12.2013															
2	I. ETAPA: projekt Vzdelávanie kňazov a laikov	1.11.2007	31.12.2013	Pastoračné projekty														
3	II. ETAPA: projekt Pastoračné rady - účinný nástroj pastoraácie	1.11.2009	31.12.2013	Systémové projekty														
4	III. ETAPA: národný projekt koordinácie pastoraácie	1.11.2011	31.12.2013	Národný projekt														
5	Pastoračný program: „STABILNÁ RODINA“	1.11.2007	31.12.2013															
6	I. ETAPA: projekt SÁRA - odbremeňovacie služby rodinám projekt Blízkej prípravy na manželstvo projekty vybrané v projektovej súťaži	1.11.2007	31.12.2013	Pastoračné projekty														
7	II. ETAPA: projekt Diecézne centrá pre rodinu	1.11.2009	31.12.2013	Systémové projekty														
8	III. ETAPA: národný projekt koordinácie pastoraácie	1.11.2011	31.12.2013	Národný projekt														
9	Pastoračný program: „ZODPOVEDNÁ MLÁDEŽ“	1.11.2007	31.12.2013															
10	I. ETAPA: projekt Formácia lídrov mládežníckych spoločenstiev projekt Spolupráca pri prevencii závislostí projekty vybrané v projektovej súťaži	1.11.2007	31.12.2013	Pastoračné projekty														
11	II. ETAPA: projekt Diecézne centrá pre mládež	1.11.2009	31.12.2013	Systémové projekty														
12	III. ETAPA: národný projekt koordinácie pastoraácie	1.11.2011	31.12.2013	Národný projekt														
13	Pastoračný program: „SOLIDÁRNE SPOLOČENSTVO“	1.11.2007	31.12.2013															
14	I. ETAPA: projekt Sociálne kluby projekt Systémové riešenie bezdomovectva projekty vybrané v projektovej súťaži	1.11.2007	31.12.2013	Pastoračné projekty														
15	II. ETAPA: projekt Sieťovanie sociálnych a charitatívnych organizácií	1.11.2009	31.12.2013	Systémové projekty														
16	III. ETAPA: národný projekt koordinácie pastoraácie	1.11.2011	31.12.2013	Národný projekt														

Záver

86. Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013 predstavuje náš prejav dôvery v Božiu prítomnosť v dejinách. Veríme, že tak ako kedykoľvek predtým, aj teraz Boh stojí pri nás a otcovsky dohliada na všetky naše myšlienky, slová a skutky. Vložil do každého z nás svoje dary a očakáva, že ich budeme používať v službe druhým a na vlastné posvätenie. Tak ako Boh postupne odhaľoval ľudstvu pravdu o sebe samom a o svojom spásonosnom zámere, aj my ľudia postupne spoznávame (individuálne aj spoločne), aké je naše miesto v mravenisku tohto sveta a dejín – pred Božou tvárou. Modlíme sa, aby sme sa denne stávali nástrojmi v jeho službe a učili sa odpovedať na prejavy jeho priazne a milosrdenstva.

Obsahom našej odpovede na Božie pozvanie k plnosti života (Jn 10,10) v tomto čase je ohlasovanie, slávenie a služba evanjeliu nádeje. Toto smerovanie obsahu nášho pozemského putovania vychádza z trojičného tajomstva. ¹ Boží Syn nám svojou smrťou a zmŕtvychvstaním skonkrétnil, čo to znamená, že Boh miluje človeka. V Duchu Svätom spoznávame Otcovu tvár a snažíme sa, aby bola viditeľná v živote spoločenstva Cirkvi. Preto slúžime, aby naše ohlasovanie bolo počuteľnejšie a prijímateľnejšie a mohli sme tak mať spoločne účasť oslavy Boha, ktorý ju síce nepotrebuje, ale nám pripieva k spásu. ²

87. Uvedomujeme si, že z minulosti si nesieme mnohé zranenia, ktoré sa dajú uzdraviť len vzájomným odpustením. Tak ako viackrát predtým, aj teraz sa chceme ospravedlniť všetkým, ktorým v minulosti predstavitelia Katolíckej cirkvi na Slovensku – či už vedome alebo nevedome – ublížili. Rovnako aj odpúšťame všetkým, ktorí členom Katolíckej cirkvi akýmkoľvek spôsobom a z najrozličnejších dôvodov ublížili. Nech Božie milosrdenstvo vynahradí všetku bolesť a žiaľovým požehnaním. Minulosť nech je pre nás mementom i výzvou hľadať k sebe cesty a stavať mosty nádeje.

Katolícka cirkev na Slovensku si uvedomuje nevyhnutnosť európskeho rozmeru svojej pastoračnej starostlivosti. Aj my chceme prispieť k diskusii o hľadaní európskej identity, o hľadaní hodnôt, ktoré nás v Európe spájajú, a tak prispievať k vzájomnej výmene darov. ³ Skúsenosť ranej Cirkvi popísaná v *Skutkoch apoštolov* je nám dôkazom, že ideály viery a lásky sa dajú žiť a budujú spoločenstvo (porov. Sk 2, 42-43; 4,32-35). ⁴

*Spoznávanie
Božích
zámerov*

*Hodnoty, ktoré
nás vzájomne
spájajú*

¹ Porov. EE 4; GS 93.

² Porov. Rímsky misál, Prefácia spoločná IV.

³ Porov. EE 118. Ďakujeme mnohým cirkevným spoločenstvám zo Západu za ich duchovnú, finančnú a materiálnu pomoc v uplynulých rokoch. Uvedomujeme si, že onedlho príde čas, aby sme aj pomáhali slabším či už v rámci Európy alebo mimo jej hraníc.

⁴ Porov. EE 109.

88. Preto aj pastoračný plán na roky 2007-2013 zdôrazňuje dve zásadné smerovania: a to kontinuitu a novosť. Vážime si skúsenosť a múdrosť našich otcov a matiek vo viere ako aj skúsenosti ostatných obyvateľov tejto krajiny počas stáročí a chceme sa o ne opierať. Nechceme nič zatracovať z toho, čo slúžilo a slúži človeku a spoločnému dobru. Chceme však aj kriticky prehodnotiť mnohé tendencie, ktoré nás vedú k formalizmu, povrchnosti a legalizmu, aby kresťanstvo na Slovensku bolo živé a odpovedalo tak požiadavkám Kristovho posolstva, ako aj očakávaniam ľudí našej doby.⁵

Novosť tohto pastoračného plánu spočíva v lepšom vnímaní, rešpektovaní a kreatívnejšej pastoračnej ponuke ako odpovedi na rozdielnosť rozpoloženia a života hľadajúceho človeka vo vzťahu k Bohu a k Cirkvi. Predkladaný plán je však iba začiatkom a prípravou na naštartovanie dynamického procesu, ktorý očakávame v našich časoch. Nie je podrobným návodom, ale strategickým rámcovým dokumentom. Konferencia biskupov Slovenska vynaloží všetky potrebné sily a prostriedky a vytvorí kompetentné nástroje, aby bol plán účinne aplikovaný do života našich farností a diecéz. Pri aplikácii plánu nesmieme zabúdať na zlaté pravidlo: v základných otázkach nech je jednota, v nepodstatných sloboda, ale vo všetkom láska.

Ďakujeme všetkým, ktorí sa počas celého obdobia prípravy pastoračného plánu podieľali na jeho tvorbe: Komisii KBS pre prípravu pastoračného plánu, teológom, sociológom, rôznym iným odborníkom zo Slovenska aj zo zahraničia, kňazom a laikom, ale aj ženským a mužským rehoľným spoločenstvám za neprestajné modlitby a obety, konzultácie a usmernenia.

89. Naša doba si totiž vyžaduje novú evanjelizáciu našej krajiny,⁶ aby sa evanjeliové hodnoty opätovne zakorenili v našich srdciach a životoch, v životoch našich rodín a spoločenstiev, v živote našich miest a obcí, vo verejnom živote. Nastal *kairos* – požehnaný čas, kedy sa živý Boh skrze svoju Cirkev chce dotknúť srdca človeka a života na Slovensku, aby na neho vylial svoje požehnanie a milosť. Nová evanjelizácia je úloha, ktorá na nás čaká!⁷

Pre nás veriacich v Krista to znamená kultivovať svoju vieru, aby bola osobná a zrelšia, aby sme sa vyrovnali so súčasnou kultúrou a učili sa budovať kultúru kresťanskú, ktorá zušľachtí a poľudští prostredie, v ktorom sa pohybujeme, aby sa aj nasledujúce generácie stretali s múdrosťou žitého Božieho slova.⁸

Katolícka cirkev na Slovensku si chce osvojiť počas nasledujúcich rokov novú mentalitu: mentalitu pastoračnej lásky. Neprekonaateľným vzorom nech je nám postoj Dobrého pastiera, ktorý pozná svoje ovce, chráni ich a obetuje sa za nich (porov. Jn 10, 11-18). On hľadá aj jednu stratenú ovečku a keď ju nájde, tak sa z nej raduje

⁵ Porov. GS 92-93, porov. *ad limina* 2007.

⁶ Porov. EE 2.

⁷ Porov. EE 45.

⁸ Porov. EE 50.

(porov. Lk 15, 4-7). Aj my sa chceme učiť hľadať slabých, núdznych, stratených, hľadajúcich a pochybujúcich, tých, ktorí majú kontakt s Cirkvou menej intenzívny, chceme sa učiť ich počúvať, neposudzovať a neodsudzovať, ale hľadať a vytvárať vzťahy pre vzájomné obohatenie.⁹

K takýmto postojom nás pobáda aj Svätý Otec Benedikt XVI. Na *ad limina* v roku 2007 nám pripomenul, že „Slovensko z nábožensko-kultúrneho hľadiska čoraz viac vstupuje do dynamiky typickej pre ostatné európske krajiny so starobylou kresťanskou tradíciou, silno poznačené v týchto našich časoch rozsiahlym sekularizačným procesom.“ Prezieravo nás vyzýva, aby sme dokázali „čo najvhodnejšie odpovedať na meniace sa pastoračné potreby“. Preto sme zostavili aj tento pastoračný plán.

90. V pastoračnom pláne sme si predsavzali oživiť a aktualizovať evanjelizačné posolstvo svätých solúnskych bratov, pričom ako počiatkový bod tohto spoločného misionárskeho úsilia sme si stanovili znovuoobjavenie kresťanských koreňov a tradícií, ktoré sú v našom národe živé a hlboké.¹⁰ Niekedy možno ale pozabudneme, ako ich misia na Slovensku skončila – ľudsky povedané – fiaskom: Cyril zomrel predčasne na útrapy práce, Metoda prenasledovali a zatvorili, učeníkov vyhnali, ich dielo na Slovensku nemalo priame pokračovanie, lebo ho zničili. Napriek tomu práve oni sú otcami našej viery: svojím utrpením pre Krista, svojím nekrvavým mučeníctvom. Toto mystérium kríža charakterizuje naše dejiny: čo sa týka súčasnosti, za naše relatívne plné kostoly, za relatívny dostatok povolání, za krásne iniciatívy v oblasti pastoraácie môžeme ďakovať generácii prenasledovaných a usmrtených v dobe komunizmu. Ak sa nám v nastávajúcom období dostane neprijatia, výsmechu, osočovania alebo útokov, buďme za to vďační: je to duchovný kapitál, z ktorého budúca generácia bude žiť.

Súčasťou našich tradícií je aj úcta k Božej Matke. Slovensko je posiate rozličnými mariánskymi pútnickými miestami. Bohorodička je predobrazom Cirkvi vo viere, láske a v jednote s Kristom.¹¹ Cirkvev na Slovensku obracia svoj zrak k Márii aj v tejto dobe.¹² Chce sa učiť klásť správne otázky, nechať sa prenikať Duchom Svätým, nosiť pod srdcom a rodiť Krista pre svet, navštevovať, ticho a nenápadne slúžiť, stáť pod krížom, objímať Ježišovo telo, byť v spoločenstve jeho učeníkov a čakať, nechať vynikať Krista a jeho Ducha.¹³

Ambíciou Katolíckej cirkvi na Slovensku v najbližších rokoch je budovať kultúru dialógu a spolupráce a kultúru vzťahov a solidarity.¹⁴ Pri pohľade do budúcnosti neskrývame síce mierne obavy, ale sme najmä plní nádeje, že ten, čo v nás začal dobré dielo, aj ho dokoná...

ad limina 2007

*Odkaz
sv. Cyrila
a Metoda*

*Mária –
patrónka
Slovenska*

Dialóg

⁹ Porov. KTB, s. 60-62, LG 28.

¹⁰ Porov. *ad limina* 2007.

¹¹ Porov. LG 63.

¹² Porov. EE 124.

¹³ Porov. LG 65.

¹⁴ Porov. EE 85, GS 43.

List Benedikta XVI. slovenským biskupom

Drahí bratia v biskupskej službe! S veľkou radosťou vás stretávam všetkých spoloču pri príležitosti návštevy *ad limina*, ktorú ukončujete v týchto dňoch. Na každého z vás sa obraciam so srdečným pozdravom, ktorý s radosťou rozširujem na všetky vaše diecézne spoločenstvá. Prostredníctvom vás by som chcel poslať svoj pozdrav celému slovenskému národu, evanjelizovanému svätými Cyrilom a Metod, ktorý musel v predchádzajúcom storočí znášať ťažké utrpenie a prenasledovanie komunistického totalitného režimu. S radosťou pripomínam, že medzi biskupmi, kňazmi, rehoľníkmi, rehoľničkami a laikmi, ktorí vydali v týchto nedávnych rokoch hrdinské svedectvo, bol aj kardinál Ján Chryzostom Korec, ktorému, prosím, odovzdajte moje bratské objatie. S vašim milovaným národom bol úzko spojený Ján Pavol II., ktorý si pre svoju tretiu návštevu Slovenska v septembri 2003 vybral heslo *Verní Kristovi, verní Cirkvi*. Toto heslo je stále autentickým apoštolským a misijnárskym programom nielen pre Cirkev na Slovensku, ale pre celý Boží ľud, podrobovaný, najmä v Európe, ustavičnému ideologickému tlaku, ktorý by chcel kresťanstvo zredukované iba na súkromný rozmer.

Vskutku, Slovensko z nábožensko-kultúrneho hľadiska čoraz viac vstupuje do dynamiky typickej pre ostatné európske krajiny so starobyľou kresťanskou tradíciou, silno poznačené v týchto našich časoch rozsiahlym sekularizačným procesom. Kresťanské spoločenstvá, ktoré uchovali starobylé a zakorenené katolícke náboženské praktiky, sa dnes, po vyjdení z tunela prenasledovania, ocitajú pred úlohou prejsť cestu obnovy naznačenú Druhým vatikánskym koncilom. Oprávnené sa starajú o to, ako si uchrániť svoje vlastné vzácne duchovné dedičstvo a zároveň ho zmodernizovať; usilujú sa ostať verné vlastným koreňom a deliť sa o svoje skúsenosti s ďalšími cirkvami v Európe v bratskej „výmene darov“, ktoré môžu obohatiť všetkých. Slovensko a Poľsko, dve krajiny, ktoré sú nositeľkami veľmi bohatého dedičstva katolíckej tradície na východe Európy, sú v súčasnosti vystavené nebezpečenstvu. Zdá sa totiž, že toto dedičstvo, ktoré komunistický režim nedokázal zničiť, vážne nahľadáva kvas charakteristický pre západné spoločnosti: konzumizmus, hedonizmus, laicizmus, relativizmus atď. V týchto dňoch som počúval vaše svedectvá a dozvedel som sa napríklad, že mnohé vidiecke farnosti – ktoré najviac zachovávajú tradičnú kresťanskú kultúru a spiritualitu – sú svedkami úbytku svojej populácie, ktorá má sklon

sústredovať sa do väčších miest, kde hľadá väčšie pohodlie a výnosnejšie pracovné príležitosti.

Takáto je, ctíhodní a drahí bratia, situácia, v ktorej vás Pán pozýva uskutočňovať svoju biskupskú službu. Viem, že preto, aby ste čo najvhodnejšie odpovedali na meniace sa pastoračné potreby, sa už dlhší čas zaoberáte rozpracovaním pastoračného a evanjelizačného plánu (PEP) Katolíckej cirkvi na Slovensku na roky 2007-2013, ktorý by mal byť schválený v októbri tohto roka. Vo vízii roka 2013, keď si pripomeniete 1 150. výročie počiatku misie svätých Cyrila a Metoda na vašom území, ste si tak predsavzali oživiť a aktualizovať evanjelizačné poslanstvo svätých solúnskych bratov, pričom ako počiatočný bod tohto spoločného misionárskeho úsilia ste si stanovili znovuobjavenie kresťanských koreňov a tradícií, ktoré sú vo vašom národe živé a hlboké.

Ide o pastoračné úsilie, ktoré chce zahrnúť všetky oblasti spoločnosti a odpovedať na očakávania slovenského ľudu, poskytujúc zvláštnu pozornosť duchovným požiadavkám mladých a rodín. Hľa, preto venujte veľkú starostlivosť pastorácii mladých, ako na úrovni školskej, tak aj na úrovni farskej. Skúsenosť vám hovorí, že kvalitná formácia na školskej úrovni je veľmi užitočná pre budúcnosť nových generácií. K tomu významne prispievajú katolícke školy, ktorých je na Slovensku veľa. Od materských škôl až po vysoké sa snažia zaistiť študentom kvalitné vzdelanie a zároveň integrálnu duchovnú, morálnu a ľudskú výchovu. Čo sa týka pastorácie mladých vo farnostiach, viem, že môžete rátať so službou mnohých mladých kňazov. Vďaka tomu ponúkate chlapcom a dievčatám okrem náležitej prípravy na sviatosti kresťanskej iniciácie skutočný a vlastný program duchovného a spoločenského rastu. Živo odporúčam, aby bol každý návrh vložený do organických projektov formácie, aby ste takto mladých učili vždy spájať vieru so životom. Iba tak im budete môcť pomáhať formovať si kresťanské svedomie schopné odporovať ilúziám konzumizmu, čoraz úskočnejším a prenikavejším.

Čo sa týka rodín, dozvedel som sa, že aj Slovensko začína pociťovať krízu manželstva a rodenia detí, predovšetkým pre dôvody ekonomického charakteru, ktoré navádzajú mladé páry na odklad manželstva. Ďalej sa vníma znížená sociálna vážnosť hodnoty manželstva, ku ktorej sa pripája krehkosť nových generácií, ktoré sa často boja vziať na seba pevné rozhodnutia a záväzky na celý život. Ďalším destabilizujúcim faktorom je nepochybne systematický útok na manželstvo a rodinu, vedený v prostredí určitej kultúry a masmédií. Čo musí robiť v tomto všetkom Cirkev, ak nie zintenzívňovať modlitbu, pokračovať v úsilí na podporu rodín a čeliť prí-

tomným výzvam? Vďaka Bohu, vo vašej krajine je dobre rozvrhnutá sviatostná pastoračia, spojená s rodinnou: manželstvo, krst detí, prvé sväté prijímanie a birmovanie predvídajú povinnú prípravu a úlohou vás pastierov a kňazov, ktorí vám pomáhajú, je podporovať rodiny, aby kráčali po skutočnej ceste viery a života kresťanského spoločenstva. Tomuto vášmu pastoračnému konaniu môžu užitočne pomáhať skupiny, hnutia a laické cirkevné združenia angažované v prvých líniách podpory manželského a rodinného života a šírenia náuky Cirkvi o manželstve, o rodine, o sexuálnej morálke a o bioetických témach.

Na križoviatke medzi rodinnou pastoraáciou a pastoraáciou mládeže sa ocitá pastoračia povolání. Slovensko je krajina, ktorá po roku 1990 zaznamenala silný rozkvet povolání ku kňazskému a k rehoľnému životu. K jedinému semináru, ktorý ostal otvorený počas komunistickej diktatúry, sa pridalo počas týchto rokov ďalších päť a dnes má takmer každá farnosť svojho pastiera. Ďakujeme Pánovi za toto bohatstvo kňazov, a osobitne mladých kňazov. Predsa však, ako sa dalo predvídať, táto jar nemohla trvať dlho, a tak sú dnes všetky kresťanské komunity pobádané klásť prioritu na pozornú pastoraáciu povolání. Formácia miništrantov je v tomto smere dobrou cestou, ktorú nasledujú mnohé farnosti v spolupráci s diecéznymi seminármi. Kvantitatívny a kvalitatívny rozvoj povolání, prirodzene, závisí aj od duchovného života rodín. Pracovať pre rodiny a s nimi je preto vhodný spôsob ako napomôcť zrod a upevňovanie povolání ku kňazskému a k rehoľnému životu. Nezabúdajme, že všetko musí byť živé nepretržitou a intenzívnou modlitbou.

Drahí a ctihodní bratia, pokračujte v rozvíjaní otcovských a otvorených vzťahov so svojimi kňazmi. Snažte sa zúčastňovať na ich ťažkostiach, podporujte ich duchovnú formáciu a starajte sa o ňu sprostredkujúc im vhodné pastoračné stretnutia, obnovy a duchovné cvičenia. Som rád, že podľa smerníc Druhého vatikánskeho koncilu každá vaša diecéza vypracovala formačný plán, ktorý predpokladá múdru spoluprácu medzi staršími a mladšími kňazmi, aby sa tak vyšlo v ústrety potrebám každého. Odovzdajte týmto svojim najbližším spolupracovníkom môj srdečný pozdrav a ubezpečenie o mojich modlitbách. Sprostredkujte tiež môj srdečný duchovný pozdrav všetkým veriacim, ktorí sa zverili vašej pastoračnej starostlivosti, osobitne chorým a tým, ktorí to najviac potrebujú. S týmito pocitmi vám, drahí spolubratia, zo srdca udeľujem osobitné apoštolské požehnanie, ktoré rád adresujem aj všetkým veriacim vašich kresťanských komunít a všetkým obyvateľom vašej milovanej krajiny.

Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013

© Konferencia biskupov Slovenska, 2007

Vydal Spolok svätého Vojtecha v roku 2007
pre Konferenciu biskupov Slovenska.
Jazyková úprava Marian Veselý

Foto © Mgr. Peter Zimen, TK KBS, Ing. Peter Blaho,
L'Osservatore Romano

Layout © Ing. Peter Blaho – AHO3

Prvé vydanie

ISBN 978-80-7162-695-4

